

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Vít Svejkský

Předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Tematický okruh: občanské právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11.06.2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 213 208 znaků včetně mezer.

.....

Mgr. Vít Svejkovský

V Praze dne 11.06.2018

Poděkování

Děkuji váženému panu prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., konzultantovi mé rigorózní práce za cenné a užitečné připomínky při zpracování této rigorózní práce.

Děkuji své úžasné manželce za podporu a trpělivost při psaní této rigorózní práce.

Obsah

Úvod.....	1
1.Porušení povinnosti.....	3
1.1.Porušení dobrých mravů.....	14
1.2.Porušení zákonné povinnosti	20
1.3.Porušení smluvní povinnosti	25
1.4.Okolnosti vylučující protiprávnost.....	30
2.Újma.....	35
2.1.Škoda.....	39
2.2.Nemajetková újma.....	47
3.Příčinná souvislost	65
3.1.Obecně z pohledu judikatury	67
3.2.Teorie podmínky	72
3.3.Teorie adekvátnosti.....	77
3.4.Více rozhodných příčin	82
3.5.Ztráta naděje.....	87
4.Zavinění	90
4.1.Úmysl	95
4.2.Nedbalost	98
4.3.Náhoda.....	102

Závěr	105
Seznam zkratk právních předpisů	108
Použité prameny	109
Abstrakt.....	116

Úvod

V občanskoprávních vztazích mnohdy dochází ke vzniku újmy. Takovému vzniku by sice mělo být předcházeno prevencí, ale ne vždy tomu tak je. Vzhledem k tomu, že je pro vznik odpovědnosti za újmu potřeba splnit několik předpokladů, budu se jimi v této rigorózní práci blíže zabývat. Tato rigorózní práce se bude věnovat právu občanskému ve vztahu k předpokladům odpovědnosti za újmu. Což však neznamená, že právo trestní či právo správní, resp. právo přestupkové zde nebude vůbec zmíněno. Předpoklady nutné ke vzniku odpovědnosti za újmu jsou vždy minimálně tři.

Prvním z těchto předpokladů je porušení právní povinnosti. Bez porušení právní povinnosti není možné volat nikoho k odpovědnosti. Proto v rámci první kapitoly blíže rozeberu jednotlivá porušení, kterými jsou porušení dobrých mravů, dále porušení zákona a v neposlední řadě porušení smluvní povinnosti. Každé takovéto výše uvedené porušení bude popsáno především s ohledem na případné zavinění. A závěrem této kapitoly uvedu jednotlivé okolnosti, které vylučují protiprávnost. Zaměřím se zejména na dvě nejdůležitější okolnosti vylučující protiprávnost, a to na nutnou obranu a krajní nouzi. Právě v následku porušení právní povinnosti vznikne újma.

Proto se následně v další kapitole zaměřím na druhý nezbytný předpoklad pro vznik odpovědnosti za újmu, kterým je samotná újma. Úvodem druhé kapitoly se budu věnovat újmě jako takové a jejímu odlišení od pojmu škoda. Samozřejmě také pojem škoda neboli újma majetková, bude blíže rozebrán. Vždyť předchozí občanskoprávní úprava tento pojem na rozdíl od té současné toliko od újmy nerozlišovala. Dále v rámci druhé kapitoly bych zmínil i onu druhou část újmy, to jest újmu nemajetkovou.

A konečně třetí kapitola bude věnována dalšímu nezbytnému předpokladu odpovědnosti za újmu, a to příčinné souvislosti neboli kauzalitě. Ta je třetí esenciální složkou, bez které by nebylo možné s úspěchem volat příslušnou osobu k odpovědnosti za způsobenou újmu. Příčinná souvislost na rozdíl od předchozích dvou předpokladů odpovědnosti za újmu má tu zvláštnost, že téměř není explicitně obsažena v občanském zákoníku.

Příčinná souvislost nebyla obsažena ani v předchozím občanském zákoníku, stejně tak ani v zákoníku obchodním. Proto se ve třetí kapitole zaměřím především na definici příčinné souvislosti neboli kauzálního nexu z pohledu judikatury a právní teorie. V této souvislosti tak zmíním dvě esenciální teorie příčinné souvislosti, kterými jsou teorie podmínky (latinsky *sine qua non*), a dále teorie adekvátní příčinné souvislosti. U třetí kapitoly bych považoval za chybu nezmínit i situace, kdy je více rozhodných příčin, což je v praxi zcela běžný jev. A závěrem této kapitoly bych rád věnoval několik slov úvahám na téma ztráty naděje (anglicky *loss of chance*).

V poslední kapitole, byť to není vždy předpoklad pro vznik odpovědnosti za újmu, bych se věnoval zavinění. To se projeví právě tehdy, je-li k odpovědnosti za újmu nezbytná i subjektivní stránka. V tomto ohledu přiblížím obě formy zavinění, tj. úmysl i nedbalost, a to vč. jejich definicí z jiných právních předpisů, než občanského zákoníku. A závěrem čtvrté kapitoly bych zmínil i náhodu.

Vzhledem k tomu, že náš právní řád nevznikl tzv. na zelené louce, ale má za sebou historický vývoj, budu na vybraných místech této rigorózní práce zmiňovat i předchozí občanskoprávní úpravu. Stejně tak považuji za vhodné alespoň trochu přiblížit občanskoprávní úpravu u našich německých sousedů, proto budou v této rigorózní práci uvedena i vybraná ustanovení německého občanského zákoníku a některá podstatná soudní rozhodnutí.

1. Porušení povinnosti

Ke vzniku odpovědnosti za újmu je potřeba z hlediska časového nejprve porušení povinnosti a následně tím vzniklá újma. Z předchozí věty je tak patrné, že pro vznik odpovědnosti za újmu je nezbytné naplnění alespoň tří předpokladů. Těmi jsou porušení právní povinnosti (příp. zákonem stanovená kvalifikovaná událost vyvolávající újmu), vznik újmy a příčinná souvislost. Jestliže ke vzniku odpovědnosti postačují tyto tři základní předpoklady, hovoříme o odpovědnosti objektivní (každý z těchto předpokladů je objektivní povahy). V případě, že je nutným předpokladem i zavinění, jedná se o odpovědnost subjektivní. Objektivní a subjektivní princip odpovědnosti za újmu tak vytváří dva typy odpovědnosti, někdy se v kontinentálním právu hovoří o „dvoukolejnosti odpovědnosti.“¹

Objektivní princip odpovědnosti za újmu se historicky vyvíjel nejprve u zřícení stavby (§ 1319 ABGB), dále v návaznosti na příchod dopravních prostředků a automatizaci výroby a v neposlední řadě i v oblasti ochrany životního prostředí. V angloamerickém právu (Anglii lze považovat za kolébku průmyslové revoluce a s ní spojeném vývoji objektivní odpovědnosti) se hovoří o tzv. *strict liability*, tj. přísná odpovědnost, neboť se nevyžaduje zavinění. Obdobně na našem území s příchodem průmyslové revoluce byla objektivní odpovědnost za škodu vyžadována na ochranu poškozeným a hovořilo se o tzv. *Gefährdungshaftung*, tj. o odpovědnosti za ohrožení.²

Za zmínku v této souvislosti stojí nedávné rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 09.02.2018. Ten, na rozdíl od soudů nižších instancí, shledal odpovědnými za škodu na nemovitosti vlastníky sousední stavby (resp. jejich právní nástupce, jelikož původní vlastníci v průběhu řízení zemřeli), ze které se šířil požár, a to i přesto, že požár byl způsoben nedbalostním jednáním pověřeného a pečlivě vybraného klempíře (následně platebně neschopného, z tohoto důvodu proti němu nebylo vedeno řízení).

---

¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 385

² https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap9_0.xml?section-view=true;section=2

Spolkový soudní dvůr dospěl k závěru, že se v tomto případě jedná o objektivní odpovědnost, přičemž za ni odpovídají právě vlastníci sousedního domu (resp. jejich právní nástupci), kde vznikl požár, neboť jej měli ve své sféře vlivu. A to bez ohledu na skutečnost, že škodu nezavinili a klempíře vybrali s náležitou pečlivostí.³

Co se definice objektivní odpovědnosti týče, lze ji obecně definovat jako odpovědnost často danou technickým pokrokem souvisejícím s rozvojem hospodářství, přičemž z těchto činností hrozí okolí zvýšené riziko škod a zároveň toto riziko není možné eliminovat ani při vynaložení veškeré odborné péče. Jedná se tak o zvýšení ochrany poškozeného, neboť je pro něj fakticky nemožné dokázat v daných případech zavinění škůdce, a právě proto se zavinění v daných případech nevyžaduje.⁴

Je patrné, že při porovnání objektivní a subjektivní odpovědnosti je právě objektivní odpovědnost přísnější formou odpovědnosti (právě z důvodu absence zavinění). Přesto však činnosti, které jsou objektivní odpovědností dotčeny, jsou obecně povolené. Hovoříme zde o tzv. přípustném riziku a je proto žádoucí, aby ten, který tyto činnosti vykonává, nesl i zvýšené riziko škod s tím související. Na druhou stranu je zde s ohledem na preventivní zásadu obsaženou v § 2900 ObčZ vhodné předcházet takovým škodám vynaložením odborné péče a též pojištěním. Přičemž jak odborná péče, tak pojištění bývá v praxi zakalkulováno do ceny výsledných výrobků či služeb. V teorii se tak v případě objektivní odpovědnosti hovoří o spravedlivém rozložení rizika.⁵

V ObčZ je objektivní odpovědnost vymezena v § 2895 tak, že se k zaviněné škůdce nepřihlíží tehdy, pokud se jedná o případy stanovené zvlášť zákonem. *A contrario* tak platí, že není-li stanoveno jinak, jde o odpovědnost subjektivní. S objektivní odpovědností se lze v ObčZ setkat například v těchto ustanoveních: § 2913 porušení smluvní povinnosti, § 2924 škoda z provozní činnosti, § 2925 škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným, § 2926 škoda na nemovitosti, § 2927 a násl. škoda z provozu dopravních prostředků, § 2933 a násl. škoda způsobená zvířetem, § 2936 a

---

³ Rozsudek Spolkového soudního dvora sp. zn. V ZR 311/16 ze dne 09.02.2018

⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 384

⁵ tamtéž

násl. škoda způsobená věcí, § 2939 a násl. škoda způsobená vadou výrobku, dále zejména § 2944 škoda na převzaté věci, § 2945 škoda na odložené věci, § 2946 a násl. škoda na vnesené věci, § 2950 škoda způsobená informací nebo radou.

Vedle občanského zákoníku se lze s objektivní odpovědností setkat například v zákoníku práce v § 265 u odpovědnosti zaměstnavatele za škodu. Oproti tomu u odpovědnosti zaměstnance za škodu se jedná o odpovědnost subjektivní, neboť se dle § 250 odst. 1 zákoníku práce vyžaduje zavinění.

Přesto však je možné se v některých zákonem stanovených případech odpovědnosti za škodu zprostit. Jinými slovy se hovoří o tzv. možnosti liberace (z latinského slova *libero*, které znamená právě zprostit se, rozvázat se, osvobodit se).

Nejtypičtějším případem liberace je ust. § 2913 odst. 2 ObčZ, kdy se škůdce odpovědnosti za škodu vzniklou porušením smluvní povinnosti zproští tehdy, prokáže-li, že mu ve splnění smlouvy bránila nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli (typicky půjde o tzv. vyšší moc), přičemž se ale nesmí jednat o překážku vzniklou ze škůdcových osobních poměrů či z důvodu prodlení škůdce. V praxi tak škůdci nestačí pouze tvrdit existenci takové překážky, ale s ohledem na § 120 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o.s.ř.“) takovou překážku musí i dokázat (tzn. musí vedle břemena tvrzení unést i břemeno důkazní), ledaže by se jednalo dle § 121 o.s.ř. o skutečnost obecně známou.

Obdobně s prokázáním vyšší moci, vlastního jednání poškozeného nebo neodvratitelného jednání třetí osoby se může škůdce liberovat v případě škody způsobené provozem zvláště nebezpečným dle ust. § 2925 odst. 1 ObčZ. Částečně shodně je tomu v případě liberace ve vztahu ke škodě na věci vnesené do prostor vyhrazených k ubytování. Ubytovatel se dle § 2946 odst. 2 ObčZ odpovědnosti za škodu zproští, prokáže-li, že by ke škodě došlo i jinak, nebo že škodu způsobil ubytovaný nebo osoba, která ubytovaného z jeho vůle provází.

Možnost liberace je dále zakotvena např. v ust. § 2924 ObčZ ve vztahu ke škodě z provozní činnosti. V takovém případě se škůdce povinnosti nahradit škodu zproští, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

Velmi podobná možnost liberace platí v případě škody způsobené provozem dopravního prostředku dle § 2927 odst. 2 ObčZ, přičemž slovo *péče* je zde nahrazeno slovem *úsilí*, a slovo *rozumně* absentuje.

Téměř ve stejném duchu je koncipováno zproštění se odpovědnosti u škody způsobené zvířetem dle § 2934 ObčZ, kdy vlastník zvířete se liberuje tehdy, pokud zvíře slouží povolání či k jiné výdělečné činnosti či k obživě, anebo slouží-li zvíře jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, a zároveň pokud prokáže, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Obdobně je tomu i při škodě způsobené věcí (dřívější právní úprava nečinila rozdíly mezi věcí a zvířetem), kdy vlastník věci se dle § 2937 odst. 1 ObčZ liberuje, prokáže-li, že náležitý dohled nad věcí nezanedbal.

Speciální ustanovení je v případě zproštění se povinnosti k náhradě škody způsobené vadou výrobku dle § 2942 ObčZ, kdy se jedná o transpozici směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985. Škůdce se v případě škody způsobené vadou výrobku může liberovat, pokud prokáže, že škodu zavinil poškozený či ten, za jehož čin poškozený odpovídá (např. rodič u nezletilého dítěte), dále je zde možnost liberace v těchto případech: výrobek nebyl uveden na trh nebo v době uvedení na trh vada neexistovala, nebo byly-li plněny závazné právní předpisy, výrobek nebyl vyroben k prodeji nebo jinému způsobu použití pro podnikatelské účely a zároveň výrobek nebyl vyroben/šířen v rámci podnikatelské činnosti, nebo stav vědeckých a technických znalostí v době uvedení výrobku na trh neumožňoval zjistit jeho vadu.⁶

---

⁶ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1695

S možností liberace je možné se setkat i mimo ustanovení o závazcích z deliktů v § 2894 a násl. ObčZ, a to u ustanoveních o některých smluvních vztazích. Za zmínku stojí například dle § 2191 odst. 1 ObčZ odpovědnost výprosníka půjčiteli za škodu na přenechané věci, ledaže výprosník prokáže, že věc užíval způsobem přiměřeným její povaze. Nebo u úschovy dle § 2405 ObčZ se může schovatel liberovat z povinnosti nahradit škodu na převzaté věci, pokud prokáže, že by škoda postihla věc i jinak.

Dále je například možnost zproštění se odpovědnosti za škodu zakotvena u přepravy věci. Dle § 2566 ObčZ se dopravce liberuje z povinnosti nahradit škodu vzniklou na zásilce v době od převzetí zásilky dopravcem do vydání zásilky příjemci, jestliže prokáže, že škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče, případně se dopravce zproští, prokáže-li, že škodu způsobil odesílatel/příjemce/vlastník zásilky nebo škoda byla způsobena vadou nebo přirozenou povahou zásilky.

Existují i případy objektivní odpovědnosti, kdy se škůdce nemůže ze žádného důvodu zprostit povinnosti nahradit škodu. V takovém případě se hovoří o tzv. absolutní objektivní odpovědnosti.⁷

S absolutní objektivní odpovědností se v současném ObčZ můžeme setkat především u ustanovení o použití vadné věci dle § 2937. Toto ustanovení je podstatnou změnou oproti § 421a ObčZ 1964, který dle důvodové zprávy představoval nedůvodnou zátěž pro ty, kteří neporušují právní povinnosti a postupují dle *lege artis*, kdy dnes jsou vztahy mezi soukromými osobami kvalitativně odlišné od dřívějších vztahů mezi občany a socialistickými organizacemi. Proto důvodová zpráva navrhla omezit povinnost k náhradě škody na případy, kdy škoda byla způsobena vadou věci použité při plnění, nikoliv jen samotnými okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci.⁸

---

⁷ ŠVESTKA, J., DVOÁŘAK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 385

⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1038

Absolutní objektivní odpovědnost je dále obsažena v ObčZ u škody na nemovité věci dle § 2926. Jistou obdobou tohoto ustanovení byl § 420a odst. 1 písm. c) ObčZ 1964, podstatnou změnou oproti předchozí právní úpravě je právě absence liberačního důvodu (dříve ve třetím odstavci). Právě proto se u současného ustanovení, týkajícího se provádění či zajišťování prací působících škodu na nemovité věci, jedná o objektivní odpovědnost absolutní.⁹

Dále bychom se s objektivní odpovědností bez možnosti liberace mohli v ObčZ setkat ve vztahu ke škodě na odložené věci. V tomto případě, na rozdíl od výše uvedených ustanovení týkajících se škody na převzaté věci dle § 2944 či škody na vnesené věci dle § 2946, se jedná o absolutní objektivní odpovědnost. Toto ustanovení v § 2945 ObčZ se týká odpovědnosti provozovatelů takových činností, se kterými je zpravidla spojeno odkládání věcí (typicky restaurace, divadla, čekárny u lékařů, kadeřnictví či školy) a dále ve vztahu k dopravním prostředkům se to vztahuje též na provozovatele garáží a zařízení podobného druhu (typicky parkoviště). V případě, že věc je odložena (resp. zaparkována) na určené či obvyklé místo a následně je poškozena, ztracena či zničena, nahradí provozovatel škodu takto vzniklou. Aktivně legitimovanou osobou k uplatnění práva na náhradu škody je primárně návštěvník, který se v daném provozu zdržuje oprávněně. Vlastník věci se může domáhat náhrady škody, mohl-li se jí oprávněně domáhat sám návštěvník. Ačkoliv se jedná o objektivní odpovědnost absolutní, zákonodárce určil limity, a to v rovině časové týkající se uplatnění práva na náhradu škody. Dle odst. 2 citovaného ustanovení musí poškozený právo uplatnit u provozovatele bez zbytečného odkladu, nejpozději do 15 dnů po dni kdy se poškozený musel dozvědět (nikoliv kdy se skutečně dozvěděl-subjektivní kritérium zde nehraje roli). V praxi se však může stát, že provozovatel v případě soudního jednání nenamítne uplynutí této hmotněprávní lhůty a v takovém případě není povinností soudu z moci úřední škodu nepřiznat.¹⁰

---

⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1012 a násl.

¹⁰ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1664 a násl.

Mimo výše uvedená ustanovení ObčZ bychom se s absolutní objektivní odpovědností za škodu mohli setkat kupříkladu v zákoně č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, a to konkrétně v § 2, který výslovně stanoví, že odpovědnosti za škodu podle tohoto zákona se nelze zprostit.

Na rozdíl od objektivní odpovědnosti je v případě subjektivní odpovědnosti nutné zavinění škůdce, tj. čtvrtý předpoklad vzniku odpovědnosti za újmu. Je však nutné uvést, že tyto dva principy odpovědnosti nejsou v ostrém protikladu, ale vzájemně se doplňují. Dokonce lze hovořit o jejich rovnocennosti, přičemž lze dojít k závěru, že tvoří funkční celek.¹¹

U již zmíněné subjektivní odpovědnosti se proto přihlíží k zavinění. Tím se se dle právní teorie rozumí vnitřní psychický vztah delikventa k jednání a následku. Vzhledem k tomu, že se jedná o vnitřní psychický stav, tak se u zavinění zkoumají vždy dvě složky, a to vědomí a vůle. Právě intenzitou těchto dvou složek rozlišuje právní teorie dva druhy zavinění. A to jednání úmyslné a jednání nedbalostní. U úmyslného jednání existuje úmysl přímý a úmysl nepřímý. Přímý úmysl (latinsky *dolus directus*) se definuje tak, že delikvent ví, že to, co činí, je protiprávní a chce škodlivý následek způsobit. Nepřímý úmysl (latinsky *dolus eventualis*) spočívá v tom, že delikvent ví, že se dopouští deliktu, a pro případ, že se tak stane, je s následkem srozuměn. Druhá složka zavinění-nedbalost se dělí na nedbalost vědomou a nevědomou. Vědomá nedbalost (latinsky *culpa lata*) se definuje tak, že delikvent ví, že se dopouští deliktu, a bez přiměřených důvodů spoléhá na to, že následek nenastane. Nevědomá nedbalost (latinsky *culpa levis*) spočívá v tom, že delikvent neví, že se dopustil deliktu, ačkoliv to delikvent vědět měl a mohl.¹²

---

¹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 386

¹² GERLOCH, A. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 178 a násl.

Samotná právní povinnost, která je porušena, může vyplývat nejen ze zákona, ale též ze smlouvy či z rozhodnutí orgánu veřejné moci. Nejedná se tak pouze o povinnost uloženou objektivním právem, ale též i o povinnost někoho vůči někomu.¹³

V dřívější právní úpravě se hovořilo o protiprávním *úkonu* či škodní události, tj. o zákonem kvalifikované události (na rozdíl od jednání), která vyvolává škodu. V současném ObčZ hovoříme sice stále na jedné straně o škodní události, ale na straně druhé se hovoří o protiprávním *jednání*, právě s ohledem na § 15 odst. 2 ObčZ, který tento pojem zavedl namísto pojmu *úkon* (srov. § 8 odst. 1 ObčZ 1964).

Onen protiprávní účinek lze charakterizovat jako objektivně vzniklý rozpor mezi tím, jak daná osoba skutečně jednala a jak měla jednat, aby dosáhla cíle uloženého právním předpisem nebo jinou právní skutečností.¹⁴

Za zmínku v této souvislosti stojí principy evropského deliktního práva (dále jen „PETL“), které vypracovala Evropská skupina pro deliktní právo ve spojení s Evropským centrem deliktního a pojistného práva ve Vídni. Přestože PETL nejsou obecně závazným právním předpisem, jedná se o cenný zdroj deliktního práva. Ve vztahu k PETL se často hovoří o tzv. *soft law*.¹⁵

V úvodu PETL, konkrétně v čl. 2:101 je uvedeno, že škoda vyžaduje materiální či imateriální újmu zákonem chráněnému zájmu. Nejde tak pouze o porušení zákona jako takového, ale obecně o způsobení újmy právě zájmu chráněného zákonem (*harm to a legally protected interest*). Přičemž rozsah ochrany zájmu závisí dle čl. 2:102 PETL na jeho povaze s tím, že čím vyšší je jeho hodnota, přesnější jeho určení a očividnost, tím rozsáhlejší je jeho ochrana. Nejvyšší ochrany dle PETL shodně s ObčZ požívají život, tělesná a duševní integrita, lidská důstojnost a svoboda.

---

¹³ KOBLIHA, I., ELISCHER, D. a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2012, s. 29

¹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 387

¹⁵ ELISCHER, D. *Pojetí škody, resp. újmy v aktuálních dokumentech evropského deliktního „soft law“*, Právník 4/2011, s. 378

Ani v dalších ustanoveních PETL (vyjma čl. 7:101, který ale hovoří o důvodech vylučujících *protiprávnost*) není řeč o protiprávnosti jako jednom předpokladu odpovědnosti za újmu. Nejblíže tomu je čl. 4:101 týkající se ale zavinění, kdy každý je odpovědný na základě zavinění za úmyslné nebo nedbalostní porušení požadované úrovně chování. Následující čl. 4:102 stanovuje, co se rozumí onou požadovanou úrovní chování, což je rozumné chování osoby v závislosti na okolnostech a povaze a hodnotě chráněného zájmu, nebezpečnosti jednání, zkušenostech apod. Stručně řečeno: každý případ by měl být hodnocen ad hoc. PETL se dále zastavují i objektivní odpovědnosti, kterou rozdělují do dvou skupin. Tou první je dle čl. 5:101 výkon abnormálně nebezpečné činnosti, tou druhou pak dle čl. 5:102 stanovení odpovědnosti bez zavinění národním právem, i když činnost není abnormálně nebezpečná.¹⁶

Na rozdíl od PETL používá ObčZ výslovně termín protiprávnost jako jeden z možných vzniků závazku dle § 1723 odst. 1 (vedle smlouvy a jiné právní skutečnosti).

A taková protiprávnost jednání dle právní teorie spočívá v rozporu tohoto jednání osoby s objektivním právem (tzn. *contra legem*) jako jednotným celkem, ať již je v rozporu s normou zakazující či příkazující. O rozpor jednání osoby jde nejen tehdy, pokud takové jednání porušuje imperativní normu přímo, ale také pokud takové jednání smysl a účel normy obcházejí (tzv. *in fraudem legis*) či se přičí dobrým mravům. V oblasti občanského práva však pojem protiprávnost není zcela totožný s pojmem delikt, neboť občanskoprávní delikt označuje pouze zaviněné protiprávní jednání. Kdežto protiprávnost se vztahuje jak k subjektivní, tak i k objektivní odpovědnosti.¹⁷

Jelikož právní norma, se kterou je jednání v rozporu, může být nejen zakazující, ale i příkazující, hovoříme proto o protiprávním jednání komisivním, resp. omisivním. Přičemž komisivní je jednání porušující zákaz a omisivní naopak spočívá v opomenutí. Konání je jednání ve smyslu pozitivním, ať již se jedná o dání (latinsky *dare*) či činění (latinsky *facere*). Kdežto opomenutí je jednání ve smyslu negativním, často také označované jako nekonání, může se jednat jak o zdržení se (latinsky *omittere*), tak o

---

¹⁶ <http://www.egtl.org>

¹⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 387 a n.

strpění (latinsky *pati*). V teorii práva je možné se setkat se třetím druhem právního jednání, kterým je právní jednání mlčky. Přičemž toto je nutné odlišovat od konkludentního jednání, kdy u konkludentního jednání osoba beze slov koná, naopak mlčení je zvláštním druhem nekonání. Přesto však mlčení i konkludentní jednání spojuje právě neprojevení vůle, neboť v právu platí zásada: kdo mlčí, o tom nelze mít za to, že souhlasí (latinsky *qui tacet, consentire non videtur*).¹⁸

Co se týče předchozí právní úpravy ve vztahu k samotnému porušení povinnosti (ať již konáním či opomenutím), tak původní občanský zákoník z r. 1964 hovořil v § 420 odst. 1 o tom, že každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. S ohledem na toto ustanovení nebylo rozlišováno, zda se jedná o právní povinnost vyplývající ať již ze zákona či ze smlouvy. Občanský zákoník z r. 1964 tak nerozlišoval mezi odpovědností deliktní a odpovědností smluvní.¹⁹

V současné soukromoprávní úpravě došlo v tomto ohledu ke změnám. Při srovnání s úpravou našich německy mluvících sousedů se nelze ubránit dojmu, že občanský zákoník z r. 1964 v § 420 odst. 1 se svojí generální klauzulí byl podobný ust. § 1294 všeobecného zákoníku občanského, který též nerozlišoval mezi druhy porušení, resp. v Rakousku stále nerozlišuje.

Naopak současný občanský zákoník se dle mého názoru mohl při opuštění generální klauzule inspirovat německým občanským zákoníkem, a to konkrétně § 823 odst. 1 BGB ve vztahu k porušení absolutních práv a odst. 2 ve vztahu k porušení zákona, § 826 ve vztahu k porušení dobrých mravů. Co se týče ustanovení o porušení smluvní povinnosti u našich německých sousedů, je toto na rozdíl od české úpravy zmíněno v BGB v jiné části, nežli porušení zákona či dobrých mravů. Jedná se konkrétně o § 280 odst. 1 BGB.

---

¹⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 156 a násl.

¹⁹ JEHLÍČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 494

Jak bylo výše uvedeno při porovnání občanských zákoníků našich některých sousedů, český občanský zákoník tak v současné době rozlišuje mezi porušením zákona, smlouvy a dobrých mravů. Obecně se jednání v rozporu s právem označuje nejen jako již tolikrát zmiňované protiprávní jednání, ale též jako protiprávní čin. Přičemž teoreticky lze nahlížet na protiprávní čin také jako na porušení smluvní nebo mimosmluvní povinnosti. Smluvní povinnost je porušení ujednání obsaženého ve smlouvě stran (ať již smlouvě písemné či ústní), kdežto porušení mimosmluvní povinnosti je rozpor s objektivním právem.²⁰

Porušení povinnosti stanovené zákonem je upraveno v samostatném paragrafu, a to v § 2910 občanského zákoníku. Stejně tak i porušení smluvní povinnosti již má od 01.01.2014 své vlastní ustanovení, kterým je § 2913 občanského zákoníku.

Vedle porušení zákonné (tj. mimosmluvní) a smluvní povinnosti je v občanském zákoníku uvedeno u porušení dobrých mravů, a to konkrétně v § 2909. S ohledem na teoretický princip dvojího pojetí protiprávního jednání uvedený v předchozím odstavci se proto nabízí otázka, do které skupiny by mělo spadat porušení dobrých mravů.

Dle mého názoru se jedná o skupinu mimosmluvní v širším slova smyslu, neboť mravy jsou svým pojetím blíže mimosmluvnímu ujednání (*a contrario*: těžko si lze představit uzavření smlouvy o porušení dobrých mravů). Proto bych se chtěl na následujících stranách věnovat blíže nejen porušení dobrých mravů, ale také porušení zákona a porušení smluvní povinnosti.

---

²⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 201

1.1. Porušení dobrých mravů

Dle § 2909 ObčZ je škůdce při úmyslném porušení dobrých mravů povinen nahradit poškozenému takto vzniklou škodu. Toto ustanovení není nové, neboť v ObčZ 1964 byla obdobná povinnost k náhradě škody způsobené úmyslným jednáním proti dobrým mravům též zakotvena, a to v § 424. V současné právní úpravě je však navíc (vedle jisté modifikace slovního spojení: *porušení dobrých mravů* místo původního *jednání proti dobrým mravům*) uvedena věta za středníkem, která omezuje náhradu škody porušením dobrých mravů, pokud škůdce vykonával své právo. V takovém případě je škůdce povinen k náhradě škody jen tehdy, pokud sledoval jako hlavní účel poškození jiné osoby. Dle předchozího občanského zákoníku se proto v případě škody způsobené jednáním proti dobrým mravům nepřihlíželo k tomu, zda byl výkon práva oprávněný dle § 2 odst. 3 ObčZ 1964. Přičemž takovéto případy, aby byla jiné osobě úmyslně způsobena škoda, se nazývaly případy šikany.²¹

Předtím než se dostanu k samotné definici dobrých mravů, nabízí se v souvislosti s předchozím odstavcem též otázka, proč je v současném ObčZ na rozdíl od jeho předchůdce brán ohled na *oprávněný výkon práva*? Ač by se mohlo zdát, že odpověď bude obsažena explicitně v důvodové zprávě, není tomu tak. Důvodová zpráva pouze uvádí, že dobré mravy jsou základem soukromého práva a to z nich jako celek vyvěrá. Proto dle důvodové zprávy ustavení o porušení dobrých mravů a s tím související povinnost k náhradě škody patří na první místo obecné úpravy náhrady škody.²²

Namísto marně očekávané odpovědi v důvodové zprávě, je možné nalézt odpověď na položenou otázku v judikatuře Nejvyššího soudu.

---

²¹ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M. a kol. *Občanský zákoník, I. II. komentář, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1236

²² ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1028

Soudní praxe při aplikaci ust. § 424 ObčZ 1964 nastavila mantinely v tom smyslu, že v případech oprávněného výkonu práva je potřeba zkoumat, zda takový výkon práva není právě z důvodu záměrného poškození jiného. Pokud je záměrné poškození hlavním důvodem, jedná se o tzv. šikanózní výkon práva, a proto o jednání proti dobrým mravům.²³

Současné ust. § 2909 ObčZ věta za středníkem je tak v zásadě reflexí soudní praxe, resp. její interpretací s dodatkem *a contrario*: škodu způsobenou výkonem práva, ač byly porušeny dobré mravy, není škůdce povinen nahradit, pokud hlavním účelem nebylo poškození jiného. V praxi toto dle mého názoru bude velmi obtížné prokazovat, neboť důkazní břemeno *hlavního účelu poškození* leží s ohledem na poškozeném. Naopak škůdci mnohdy postačí tvrzení, že vykonával svoje právo a jeho cílem rozhodně nebylo poškodit jiného, natož aby to bylo cílem hlavním. K tomu bude škůdci svědčit domněnka, že jednal poctivě a v dobré víře dle § 7 ObčZ. Od *výkonu práva* je však nutné odlišovat *zjevné zneužití práva*, to dle § 8 ObčZ nepoživá právní ochrany.

Současná právní úprava nereflextuje ve větě za středníkem pouze judikaturu, ale při pohledu na § 1295 ABGB je zřejmé, že inspiraci našla především v tomto občanském zákoníku, který platil na našem území nejen za Rakouska, ale díky právní kontinuitě též za První republiky jako zákon č. 946/1811Sb., obecný zákoník občanský, který stanovil, že ten, kdo způsobí úmyslně škodu způsobem přičícím se dobrým mravům, odpovídá za ni, *stalo-li se však uškození při výkonu práva jen tehdy, když poškození bylo patrně účelem výkonu práva*.

Nejenom věta za středníkem v § 2909 ObčZ je podstatným rozdílem oproti ObčZ 1964 ve vztahu ke škodě porušením dobrých mravů, ale podstatným rozdílem je též samotné pojetí odpovědnosti. V § 424 ObčZ 1964 se jednalo o případ zvláštní odpovědnosti, v současné právní úpravě se však jedná o základní skutkovou podstatu. Důvodem je tak nutnost ochrany společenských vztahů, aniž by byla norma požadovaného chování explicitně stanovena v zákoně.

---

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3834/2010 ze dne 01.09.2011

V této souvislosti je vhodné zdůraznit, že ObčZ v § 545 považuje dobré mravy (vedle zákona, zvyklostí a zavedené praxe stran) za pramen práva, a proto jim poskytuje rovnocennou ochranu jako při porušení zákona.²⁴

A nyní již k samotné definici dobrých mravů. V samotném úvodu definice dobrých mravů je však vhodné uvést, že v ObčZ bychom ji hledali marně. Z výše uvedeného důvodu je proto nezbytné hledat definici dobrých mravů v právní teorii, ale teoretická vymezení nejsou zcela jednotná.

Podle teorie docenta Salače se dobrými mravy rozumí mimoprávní hodnoty společné určité společnosti v určitém vývojovém stupni, přičemž se jedná o nezpochybnitelné minimum slušnost všech jedinců, kteří uvažují spravedlivě.²⁵

Dle další teorie by bylo možné definici dobrých mravů shrnout tak, že dobré mravy jsou měřítkem hodnocení konkrétních situací, které odpovídají obecně uznávaným pravidlům slušnosti v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.²⁶

Setkat se lze i s definicí dobrých mravů jakožto pojmem právním, ale bez přímého normativního obsahu. Tohoto normativního obsahu se dobrým mravům dostává jejich aplikací a jejich naplněním konkrétními hodnotovými hledisky převzatými zásadně ze sféry filozofie. Tímto převzetím se základní hodnoty, resp. hodnotová hlediska stávají skrze dobré mravy pravidly právními.²⁷

S ohledem na výše zmíněný § 1295 ABGB je též vhodné zmínit definici dobrých mravů z období První republiky.

---

²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 922

²⁵ SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 220

²⁶ VÍTOVÁ, B., DOHNAL, J., KOTULA, J. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 45

²⁷ HURDÍK, J. *Zásady soukromého práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 79

Tehdy odborná právní veřejnost vycházela z toho, že dobrými mravy se rozumí směrnice pro soudce, regulativní předpis, jímž se má jako kompasem řídit, aniž je dána exaktně cesta, kudy se má ubírat. Jde koneckonců o ideu dobra, která je základem vši normotvorné činnosti a která v oboru heteronomních norem je chápána jako idea spravedlnosti.²⁸

Za podstatnou definici dobrých mravů považují tu ze strany Ústavního soudu. Ústavní soud definuje dobré mravy jako souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.²⁹

Ústavní soud ve své rozhodovací praxi zdůrazňuje, že není v jeho možnostech zasahovat do vztahů jednotlivců, pokud jejich jednání nesignalizuje porušení základních práv a svobod, pak v takových případech hodnocení přísluší výhradně obecným soudům (viz např. usnesení Ústavního soudu uvedené v předchozím odstavci). Z tohoto důvodu je proto podstatná definice dobrých mravů ze strany obecných soudů.

S ohledem na čl. 92 Ústavy je nutné takovou definici hledat v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, neboť Nejvyšší soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů. Takováto definice dobrých mravů pak slouží pro nižší soudy jako zásadní vodítko.

Dle Nejvyššího soudu dobré mravy netvoří společenský normativní systém, ale jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací, odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod.

---

²⁸ ROUČEK F., SEDLÁČEK J. *Komentář k Československému obecnímu zákoníku*. Praha: 1935, komentář k § 1295

²⁹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II ÚS 249/97 ze dne 26.02.1998

Dobré mravy proto Nejvyšší soud definuje tak, že pod tímto pojmem se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, které v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.³⁰

Z hlediska právní komparatistiky je dobré zmínit definici dobrých mravů u našich německých sousedů. Zde se shodně jako v ČR jedná především o definici vyslovenou v soudní praxi, neboť BGB ji neobsahuje (pouze v § 862 stanoví, že kdo úmyslně způsobí škodu porušením dobrých mravů, je povinen k její náhradě). Německá judikatura pod pojem dobré mravy rozumí úsudek všech slušně a spravedlivě smýšlejících osob (*Anstandsgefühl aller billig und gerecht Denkenden*).³¹

V souvislosti s dobrými mravy považují za vhodné zmínit již úvodní ustanovení ObčZ, konkrétně § 1 odst. 2, kdy jsou zakázána ujednání porušující dobré mravy. Stejně tak stojí za zmínku ustanovení § 580 ObčZ, dle kterého je neplatné právní jednání přičící se dobrým mravům. Pokud se takové právní jednání dobrým mravům *zjevně* přičí, je takové právní jednání dle § 588 ObčZ neplatné absolutně, soud k takové neplatnosti přihlédne i bez návrhu. Stejně tak dobré mravy omezují i samotné soudy při aplikaci práva, neboť dle § 2 odst. 3 ObčZ nesmí být výklad a použití právního předpisu v rozporu s dobrými mravy. Lze proto říci, že dobré mravy korigují nejenom autonomii vůle jednajících osob, ale též soudů.³²

Ke vzniku odpovědnosti za porušení dobrých mravů je podstatná vedle samotného porušení, vzniku škody a příčinné souvislosti i čtvrtá složka, a tou je zavinění ve formě úmyslu. Nepostačuje proto zavinění ve formě nedbalostní, ať již nedbalosti vědomé či nevědomé. A pokud zavinění absentuje, odpovědnost k náhradě škody nevznikne.

---

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 236/2005 ze dne 27.02.2007, obdobně též rozsudky Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 5/2001 a R 16/1998

³¹ Rozsudek Spolkového soudního dvora sp. zn. IV ZR 252/52 ze dne 09.07.1953

³² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 123 a násl.

Co se úmyslu týče, ten se musí vztahovat jak jednání, tak ke škodě i k příčinné souvislosti. Není podstatné, zda škůdce zná či nezná obsah dobrých mravů. Ve vztahu ke škodě si proto musí být škůdce vědom, že jeho jednání může škodu způsobit a zároveň chce škodu způsobit (*dolus directus*) nebo je se způsobením škody smířen (*dolus indirectus*). Pokud by však škůdce předpokládal, že jeho jednáním škoda nevznikne, absentoval by úmysl a nevznikla by mu proto odpovědnost k náhradě újmy.

Proto bude opět na poškozeném, aby unesl břemeno důkazní, v tomto případě, aby prokázal úmysl škůdce, ať již přímý či nepřímý, tj. způsobit úmyslným porušením dobrých mravů takto vzniklou újmu.³³

Pro ilustraci toho, co se rozumí úmyslným porušením dobrých mravů, bych si v této souvislosti dovilil zmínit praktický případ, který je s ohledem na každodenní používání velmi aktuální. O úmyslné porušení dobrých mravů by se jednalo tehdy, pokud by si škůdce registroval internetovou doménu ne z důvodu jejího skutečného využití, ale aby zaregistrováním určité domény poškodil jinou osobu.³⁴

Osobně se proto domnívám, že dobré mravy nejsou uzavřenou množinou, ba naopak, dochází k jejich změnám v místě a čase. Proto je potřeba posuzovat každé jejich úmyslné porušení individuálně, přičemž unesení důkazního břemene bude v praxi na straně poškozeného. Porušení dobrých mravů a s tím související náhrada újmy je potřeba odlišovat od porušení zákonné povinnosti, o které proto pojednám na následujících stránkách.

---

³³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 923 a násl.

³⁴ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1536

1.2. Porušení zákonné povinnosti

V porovnání s předchozí právní úpravou došlo v ObčZ k zásadní změně, kterou je opuštění úpravy povinnosti náhrady škody na základě generální klauzule § 420 ObčZ 1964, dle které každý odpovídal za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. V současném ObčZ generální klauzule absentuje a byla nahrazena ve vztahu k porušení zákona ust. § 2910 ObčZ. Nutno zdůraznit, že generální klauzule odpovědnosti za škodu porušením právní povinnosti byla na našem území zakotvena již v § 1295 ABGB věta první, dle které měl každý právo žádati na škůdci náhradu škody, kterou mu způsobil zaviněním.

Na základě § 2910 ObčZ je škůdce odpovědný za škodu vzniklou jeho zaviněným porušením povinnosti stanovené zákonem, přičemž skutkové podstaty jsou dvě. Dle věty první tohoto ustanovení se jedná o zásah do absolutního práva poškozeného. Toto lze označit jako první skutkovou podstatu porušení zákonné povinnosti.

Co se takovým absolutním právem rozumí? Odpověď lze hledat již především v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku. Absolutními právy se rozumí především právo na život, právo na tělesnou a duševní integritu, právo na čest, právo na svobodu, právo vlastnické či právo autorské. Jedná se o taková práva, která nechrání pouze soukromé právo, ale právo veřejnoprávní. Při protiprávním zásahu do takového absolutního práva je proto postih především na základě trestního práva. Nadto je vhodné zmínit, že absolutní práva lze třídit v zásadě na tři skupiny, a to práva osobnostní, věcná a práva k nehmotným statkům.³⁵

K těmto třem skupinám absolutních práv bych rád pro ilustraci uvedl praktické příklady jejich porušení.

---

³⁵ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1546

U první skupiny, kterou jsou osobnostní práva, se může například jednat o zlomení ruky. Jak již bylo uvedeno, takové porušení absolutního práva nezůstane bez odezvy ani z hlediska práva trestního, v tomto konkrétním případě by se jednalo v případě úmyslného zlomení o postih dle § 146 odst. 1 TrZ. V případně neúmyslného zlomení, ale stále zaviněného – nedbalostního, by se jednalo o porušení § 148 TrZ.

U druhé skupiny, kterou jsou práva věcná, lze uvést pro představu jejich porušení například úmyslné rozbití okna. I toto porušení by znamenalo opět postih i z hlediska trestního práva, a to v tomto případě dle § 228 trestního zákoníku v případě úmyslného zavinění. Konkrétní odstavec tohoto paragrafu by záležel na výši způsobené škody (trestní zákoník namísto obecného pojmu újma používá i nadále pojem škoda), a to s ohledem na § 138 odst. 1 trestního zákoníku. V této souvislosti se sluší při tomto krátkém exkurzu do veřejného práva podotknout, že pokud by škoda byla nižší než 5.000,-Kč, nejednalo by se o trestný čin. To však neznamená, že veřejné právo by takový protiprávní zásah do absolutního práva přehlíželo, pouze by se místo trestního zákoníku aplikoval zákon o odpovědnosti za přestupky.

U třetí výše uvedené skupiny absolutních práv, tj. u skupiny práv k nehmotným statkům, lze pro představu uvést například nahrání filmu na internet, aby byl přístupný ke stažení široké veřejnosti. I v takovém případě porušení absolutního práva se aplikuje vedle práva soukromého i právo veřejné. V tomto konkrétním případě by v úvahu přicházel § 270 trestního zákoníku s tím, že by opět, jak již bylo výše uvedeno, záleželo při aplikaci § 138 odst. 1 trestního zákoníku na výši způsobené škody.

Ještě před opuštěním protiprávních zásahů do absolutních práv bych rád na okraj zmínil i termín prosté ekonomické škody vyskytující se v komentáři k občanskému zákoníku.

Definice prosté ekonomické škody není zcela jednoznačná, obecně ji lze shrnout tak, že se jedná o újmu, která ale není újmou na zdraví ani na majetku poškozeného, na kterém by měl poškozený vlastnický zájem. Pro představu se uvádí následující příklad.

Poškozený má zablokovaný výjezd z garáže, a jelikož nemůže vyjet vozidlem, tak zmešká schůzku a neuzavře tak obchodní transakci. Ale vozidlo „poškozeného“ není nikterak poškozeno.³⁶

Dle mého názoru se však takováto prostá ekonomická škoda-v konkrétním příkladu spočívající v neuskutečněné obchodní transakci-má podřadit pod ušlý zisk, a to za splnění předpokladů, které jsou uvedeny v této práci u ušlého zisku, a to na základě přesného vyčíslení ušlého zisku s ohledem na vysokou pravděpodobnost, že by tohoto zisku poškozený skutečně dosáhl.

Vedle první skutkové podstaty dle § 2910 ObčZ, tj. zaviněné protiprávní jednání porušující *absolutní* práva, je zde druhá skutková podstata. Tímto se rozumí povinnost nahradit újmu v případě, že škůdce zasáhne do jiného než absolutního práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva. Zjednodušeně řečeno se jedná o porušení *ochranného účelu* konkrétního pravidla.³⁷

Ustanovení § 2910 ObčZ o ochranném účelu, resp. ochranné normě je převzetím německé doktríny upravené v § 823 odst. 2 BGB, ve kterém je stanoveno, že povinnost k náhradě újmy má i ten, kdo poruší ochranu určenou zákonem (*welcher gegen ein den Schutz eines anderen bezweckendes Gesetz verstößt*).

Proto se v tuto chvíli nabízí otázka, co se *ochrannou normou* rozumí? Jedná se o povinnosti stanovené zákony a dalšími obecně závaznými právními akty. Podstatné je proto posoudit, zda daná právní norma měla chránit.³⁸

---

³⁶ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1547

³⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 262

³⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 931

V tomto ohledu jsou zde tři oblasti ochrany, a to osobní, věcnou a modální oblast ochrany. U první oblasti, tj. osobní oblasti ochrany se hovoří o ochraně osob a míří též k ochraně zájmů jednotlivce. U této oblasti se uvádí příklad § 1018 občanského zákoníku, kdy pozemek nesmí být upraven tak, aby sousední pozemek ztratil náležitou oporu, ledaže se provede jiné dostatečné upevnění. Na otázku, kdo je osobou chráněnou, je odpověď v tomto případě: bezprostřední soused. U druhé oblasti, tj. věcné oblasti ochrany je účelem konkrétní normy ochrana zasaženého právního zájmu. Zůstaneme-li u výše uvedeného příkladu, tak se věcná oblast ochrany vztahuje na ochranu stability sousedního pozemku. A konečně třetí oblast ochrany, tj. modální, se vztahuje k tomu, aby ochranný účel konkrétní normy byl naplněn i co do způsobu vzniku újmy. Všechny tyto tři oblasti ochrany musí být naplněny současně, čímž dojde k naplnění této druhé skutkové podstaty § 2910 občanského zákoníku. Tato druhá skutková podstata je tak flexibilnější, a to z toho důvodu, že je zcela otevřená dalšímu vývoji ochranných právních norem.³⁹

I u porušení ochranné normy, stejně jako u porušení absolutního práva, je zcela irelevantní, zda k tomuto porušení došlo konáním či opomenutím ze strany škůdce. Podstatné pro naplnění této skutkové podstaty však je, aby konkrétní ochranná norma existovala a také to, že došlo k zásahu do práva poškozeného, které je touto ochrannou normou chráněno.⁴⁰

Vedle výše uvedených dvou skutkových podstat § 2910 ObčZ je zásadní uvést, že protiprávnost jednání škůdce je jednou ze základních podmínek přičitatelnosti, ať již se jedná o porušování *absolutního* či *relativního* práva.

Na první pohled by se mohlo zdát, že protiprávnost je to samé, co zavinění, což však z hlediska ObčZ není zcela přesné, a to s ohledem na § 2911 ObčZ, dle kterého by měla být protiprávnost a zavinění odlišovány. Na rozdíl od zavinění ve formě nedbalosti,

---

³⁹ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1548 a násl.

⁴⁰ VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 55

které je dle § 2911 ObčZ presumováno, protiprávnost není presumována a je proto na poškozeném, aby unesl břemeno důkazní v tom směru, že došlo k porušení zákonné povinnosti. V této souvislosti stojí za zmínku dvě teorie protiprávnosti. Jedná se o teorii jednání a teorii následku. Teorie jednání spočívá v tom, že protiprávnost je dovozována již ze samotného protiprávního jednání a k dovození protiprávnosti již není podstatné zkoumat následek. Tato teorie je typická pro ObčZ. Druhá teorie, tj. teorie následku, je zaměřena na samotný následek, přičemž jsou podstatné chráněné statky a z nich je pak dovozováno, co odporuje právu.⁴¹

K porušení zákonné povinnosti, ať již zásahem do absolutního práva poškozeného či porušením ochranné normy (tj. zásahem do práva relativního), je nutno zavinění. Na rozdíl od porušení dobrých mravů, kde je nutné zavinění ve formě úmyslu, postačí proto pro porušení zákona zavinění ve formě nedbalosti. Poruší-li proto škůdce zákon dokonce úmyslně, zavinění se na něj vztahuje též (tím spíše, jestliže zákon porušil úmyslně).

Toto je podstatný rozdíl oproti porušení smluvní povinnosti, které bych se chtěl věnovat na dalších stranách mé rigorózní práce.

---

⁴¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 928 a násl.

1.3. Porušení smluvní povinnosti

U porušení smluvní povinnosti se, oproti porušení zákonné povinnosti, pro vznik povinnosti nahradit újmu nevyžaduje zavinění. Jedná se proto o tzv. objektivní odpovědnost.⁴²

Toto ustanovení je uvedeno v občanském zákoníku pod § 2913 a oproti občanskému zákoníku z r. 1964 se jedná o ustanovení nové, neboť v původní právní úpravě takovéto porušení spadalo pod obecné porušení právní povinnosti obsažené v § 420 odst. 1. V této souvislosti k předchozí právní úpravě je vhodné připomenout, že, ačkoliv porušení smluvní povinnosti nebylo výslovně upraveno v občanském zákoníku z r. 1964, bylo přesto v právní úpravě uvedeno. A to v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku (dále též jako „ObchZ“), konkrétně pod § 373 a § 374 ObchZ.⁴³

Jednáním porušujícím smluvní povinnost musí poškozené straně vzniknout újma. V takové situaci se je škůdce povinen nejen k náhradě skutečné škody, ale i ušlému zisku, který může být v takových případech poměrně významný. Samotné porušení smluvní povinnosti může dojít jak konáním, tak opomenutím škůdce. V případě opomenutí se musí jednat o nečinnost škůdce v případě, že byl k určitému jednání smluvně povinen.⁴⁴

Dle mého názoru je zásadně zcela irelevantní, zda smlouva byla uzavřena ústně či písemně. Na druhou stranu mám za to, že pokud by byla písemná forma smlouvy obligatorní dle zákona, např. smlouva o výstavbě musí být dle § 1170 odst. 3 občanského zákoníku písemná, je taková smlouva neplatná dle § 582 odst. 1 občanského zákoníku a tím pádem se k porušení nepřihlíží.

---

⁴² ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1029

⁴³ SVEJKOVSKÝ, J. a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. Praha: C. H. BECK, 2015, s. 655

⁴⁴ VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 62 a násl.

Obdobně je tomu i v německém právu, kdy nedostatek zákonné formy žádné právní účinky nezakládá.⁴⁵

K porušení smluvní povinnosti by se však přihlíželo v případě, že smluvní strany dle § 582 odst. 1 občanského zákoníku neplatnost na základě absence písemné formy zhojí tím, že smlouvu sepiší. V takovém případě by smlouva byla platná od počátku.

V případném sporu by samozřejmě s ohledem na volné hodnocení důkazů dle § 132 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též „občanský soudní řád“), byl rozhodný závěr soudu, zda upřednostní datum uvedené ve smlouvě či tvrzení, že smlouva byla ústně uzavřena dříve. V praxi by však dle mého názoru, s ohledem na unesení břemena tvrzení a břemeno důkazního žalobcem, bylo rozhodující především datum účinnosti smlouvy, které by bylo vepsáno ve smlouvě samotné, nikoliv tvrzení jedné ze stran, že smlouva byla uzavřena ústně již např. před 14 dny.

Vedle povinné formy smlouvy stanovené zákonem může být ujednána forma smlouvy stranami. Pokud by strany ujednaly např. písemnou formu smlouvy, platí dle § 1758 občanského zákoníku, který je ve smluvních vztazích speciálním ustanovením k § 582 odst. 2 občanského zákoníku, že tato forma musí být dodržena, jinak nejsou strany ústní smlouvou vázány. V této souvislosti mi proto vyvstává otázka, jak by se postupovalo v praxi, pokud by strany ústně dohodly, že smlouva má být písemná, ale nakonec by ji uzavřely pouze ústně. Odpověď dle mého mínění nebude zcela jednoduchá a každý takový případ bude muset být posouzen individuálně. Dle mého názoru je zde podstatné riziko, že v případném sporu opět žalobce nemusí unést břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Proto bych doporučoval uzavírat důležité smlouvy v písemné formě.

---

⁴⁵ BÄHR, P. *Grundzüge des Bürgerlichen Rechts*. München: Verlag Franz Valen, 1995, s. 114

K výše uvedenému je vhodné zmínit, že projev vůle každé ze smluvních stran při uzavírání smlouvy je nutné vykládat v souladu s ust. § 555 a násl. občanského zákoníku. To znamená, že se právní jednání posuzuje podle svého obsahu a při výkladu projevu vůle se přihlédne k praxi zavedené mezi stranami či k obchodním zvyklostem.⁴⁶

Vraťme se však po tomto exkurzu, týkajícího se forem smluv, zpět do zvláštní části občanského zákoníku k § 2913.

Výše uvedené ustanovení týkající se povinnosti nahradit újmu porušením smluvní povinnosti se posuzuje zcela objektivně. Toto porušení se týká jak povinností podstatných (*essentialia negotii*), tak povinností obvyklých (*naturalia negotii*), ale i povinností nahodilých (*accidentalialia negotii*). Rozlišovat lze tři druhy porušení smlouvy. Prvním je nesplnění povinnosti plnit. V tomto prvním případě je rozhodující pro vznik nároku na náhradu újmy, že nastalo buď prodlení dle § 1968 a násl. občanského zákoníku, nebo skutečnost zakládající nárok na náhradu újmy při nesplnění povinnosti. Druhým druhem porušení smlouvy je vadné plnění. V tomto případě se jedná o speciální úpravu k obecnému porušení smluvní povinnosti. Typicky může jít o vadné plnění ze smlouvy kupní dle § 2079 a násl. občanského zákoníku, nebo o vadné plnění z nájemní smlouvy dle § 2201 a násl. občanského zákoníku, nebo dále například o vadné plnění ze smlouvy o dílo dle § 2586 a násl. občanského zákoníku. Třetím druhem porušení smlouvy je porušení vedlejších povinností. Tento třetí druh je možné dělit na další tři typy. Prvním takovým typem je porušení povinnosti k řádnému výkonu smlouvy, např. bezdůvodné odpírání plnění či bezdůvodné ukončení smlouvy. Druhým takovým typem je porušení povinnosti nezpůsobovat újmu, tzn. prevence újmy ze smluvního vztahu. A do třetice se může jednat o porušení povinnosti ke spolupráci, kdy tato povinnost vyplývá z podstaty smlouvy, typicky se jedná o povinnost informovat o podstatných okolnostech plnění ze smlouvy.⁴⁷

---

⁴⁶ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 186

⁴⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 958 a násl.

Považuji za podstatné zmínit, že náhrady újmy z porušení smluvní povinnosti se může domáhat nejen druhá smluvní strana, ale též osoba, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit. Nemusí se proto ani jednat o smlouvu ve prospěch třetího dle § 1767 a násl. občanského zákoníku. Zcela postačí, že byla porušena právní povinnost, jež sloužila k ochraně subjektivních práv poškozeného. Typicky se může jednat o situaci, kdy dodavatel poruší smluvní povinnost a škoda vznikne nejen smluvní straně, ale i třetí straně, které v tomto důsledku ušel zisk.⁴⁸

Ačkoliv je porušení smluvní povinnosti objektivní, lze se povinnosti k náhradě újmy zprostit. A to v případě, že škůdce prokáže existenci mimořádné nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky, která mu ve splnění smluvní povinnosti zabránila. Co se rozumí pod pojmem nepředvídatelné překážky? V zásadě lze říci, že takovýto neurčitý právní pojem je nutno vykládat s ohledem na vědomost škůdce o takové překážce.

Pokud škůdce překážku nepředvídá, musí to nejen tvrdit, ale i prokázat. Onu nevědomost o takové překážce je třeba vykládat dle § 4 odst. 2 občanského zákoníku, kdy škůdce ani při vynaložení důvodně osvojené vědomosti při zvážení okolností, které mu musely být v jeho postavení zřejmé, přesto nemohl překážku předvídat.

A contrario k tomuto lze příkladem zmínit, že v případě každoročně opakující se překážky vis maior (např. letní požáry), by tato překážka dle mého názoru byla právě s ohledem na každoroční opakování předvídatelná. A tudíž by se škůdce nemohl úspěšně liberovat.

Vedle této nepředvídatelné překážky je další kumulativní podmínkou pro úspěšné zproštění se povinnosti k náhradě újmy i existence překážky nepřekonatelné. Onu nepřekonatelnost je nutné vykládat s přihlédnutím k § 2006 odst. 1 občanského zákoníku.

---

⁴⁸ NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha:Grada,2014,s. 38

Plnění není nemožné, může-li škůdce plnit za ztížených podmínek, s většími náklady či s pomocí jiné osoby nebo až po určité době. Je-li přes výše uvedené plnění nemožné, jedná se o nepřekonatelnou překážku. Tu opět prokazuje škůdce. Nepřekonatelnost překážky, stejně jako její nepředvídatelnost není subjektivním kritériem, ale posuzuje se objektivně, a to právě s přihlédnutím k výše uvedeným ustanovením občanského zákoníku.⁴⁹

V souvislosti s překážkou je zcela nepodstatné, zda překážka způsobila splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale. Podstatné naopak je, že taková překážka vznikla nezávisle na vůli škůdce.

Pokud by však taková překážka vznikla ze škůdcových osobních poměrů (např. rozvod zhotovitele) nebo by vznikla až tehdy, kdy byl již škůdce s plněním smluvní povinnosti v prodlení, nemohl by se škůdce povinnosti k náhradě újmy zprostit. Stejně tak se škůdce nemůže zprostit v případě, kdy byl povinen takovou překážku dle smlouvy překonat.⁵⁰

V této souvislosti doporučuji v praxi při sepisování smluv pro objednatele uvádět do smluv o dílo, konkrétně do článku o povinnostech zhotovitele, že zhotovitel je povinen při zhotovování díla překonat překážku nepříznivého počasí. Tím je pozice objednatele s ohledem na případný vliv počasí na zhotovení díla mnohem jistější.

Přes výše uvedené však mohou v praxi nastat okolnosti, které samotnou protiprávnost vylučují. Proto bych se jim závěrem této kapitoly rád věnoval.

---

⁴⁹ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1574 a násl.

⁵⁰ NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, 2014, s. 39 a násl.

1.4. Okolnosti vylučující protiprávnost

Jelikož je protiprávním jednáním (ať již komisivním či omisivním) takové jednání, jenž je v rozporu s právem objektivním, platí *a contrario*, že protiprávním jednáním nemůže být takové jednání, jenž je objektivním právem dovoleno. Tím spíše nemůže být protiprávním jednáním takové jednání, které objektivní právo dokonce příkazuje provést, ačkoliv v důsledku takového jednání (ať již dovoleného či dokonce přikázaného) vznikne újma. V takových případech proto hovoříme o tzv. okolnostech vylučujících protiprávnost.

Okolnosti vylučující protiprávnost nejsou výsadou pouze práva občanského, potažmo práva soukromého, ale též práva trestního, resp. práva veřejného. Jedná se proto o principy, které procházejí platným právem jako celkem. V TrZ jsou uvedeny v samotném úvodu, tj. v části první, hlavě III., § 28 a násl. Stejně tak v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, který od 01.07.2017 nahradil zákon č. 200/1990 Sb., jsou též uvedeny v úvodu, konkrétně v části první, hlavě V., počínaje § 24 a násl. Je zde proto patrné, že ve veřejném právu je okolnostem vylučujícím protiprávnost přikládána zákonodárcem nemalá důležitost a obviněnému (ať již z trestného činu nebo přestupku) tak poskytují šanci na zastavení probíhajícího řízení. V obou výše uvedených předpisech veřejného práva se okolnostmi vylučujícími protiprávnost explicitně rozumí krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Navíc v TrZ lze nalézt okolnosti vylučující protiprávnost i ve zvláštní části, jedná se především beztrestnost agenta dle § 363 TrZ, neoznámení trestného činu dle § 368 odst. 3 TrZ nebo beztrestnost pachatele dle § 367 odst. 2 TrZ či dle § 368 odst. 2 TrZ. Je nutné zdůraznit, že se nejedná o uzavřený výčet, neboť v případě dovoleného jednání, tím spíše přikázaného jednání lze hovořit též o okolnostech vylučujících protiprávnost. V trestní právu se lze dokonce setkat se synonymem pro okolnosti vylučující protiprávnost: *negativní znaky skutkové podstaty, tzv. kontratypy*.⁵¹

---

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 384 a násl.

Ani z historického hlediska není zakotvení okolností vylučujících protiprávnost v ObčZ výjimečné. Již ABGB, resp. za První republiky nazývaný Obecný zákoník občanský obsahoval v § 1306a moderační právo soudu ve vztahu ke škodě způsobené v nouzi odvracením přímo hrozícího nebezpečí, *zdali a jakou měrou poskytnouti je náhrada škody, uváživ jednak, zda-li poškozený nezanechal obrany zřetelem k nebezpečnosti jinému hrozícímu, jednak poměr výše škody k tomuto nebezpečnosti, jednak majetkové poměry škůdce a poškozeného.*

Stejně jako ObčZ, tak i ObčZ 1964 obsahoval ustanovení o okolnostech vylučujících protiprávnost, a to v § 418 odst. 1 vymezením krajní nouze: *kdo způsobil škodu, když odvracel přímo hrozící nebezpečí, které sám nevyvolal, není za ni odpovědný, ledaže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo jestliže je způsobený následek zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.* A v následujícím odst. 2 vymezoval nutnou obranu: *rovněž neodpovídá za škodu, kdo ji způsobil v nutné obraně proti hrozícímu nebo trvajícím útoku. O nutné obranu nejde, byla-li zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.* Přičemž v § 419 umožnil tomu, kdo odvracel hrozící škodu, *požadovat náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu škody, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, a to nejvýše v rozsahu odpovídajícím škodě, která byla odvrácena.*

V současném ObčZ jsou opět zakotveny tyto dvě okolnosti vylučující protiprávnost. Ačkoliv má každá z těchto okolností již svůj vlastní paragraf, obsah zůstal v zásadě nezměněn. Důvodová zpráva k ObčZ tak hovoří o kontinuitě, neboť *vyloučení povinnosti k náhradě újmy způsobené nutnou obranou nebo v krajní nouzi náleží ke standardním občanskoprávním úpravám. Je zapotřebí vzít v úvahu, že trestněprávní úprava nutné obrany a krajní nouze má jinou funkci než úprava soukromoprávní. Na to bere zřetel i navržená úprava.*⁵²

---

⁵² ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 1026

V souvislosti s důvodovou zprávou k § 2905 až 2908 ObčZ se proto nabízí otázka, jaké rozdíly jsou mezi nutnou obranou a krajní nouzí dle ObčZ a dle TrZ. Proto na následujících řádcích uvedu podmínky pro nutnou obranu dle § 2905 ObčZ a pro krajní nouzi dle § 2907 ObčZ a následně každou z těchto okolností vylučujících protiprávnost srovnám s ustanoveními § 29 TrZ ohledně nutné obrany, resp. dle § 28 TrZ ohledně krajní nouze. Na okraj stojí za zmínku, že řazení obou těchto okolností vylučujících protiprávnost je v TrZ opačné než v ObčZ.

Nutná obrana dle ObčZ vylučuje protiprávnost tehdy, pokud jsou splněny všechny následující kumulativní podmínky. Tou nejdůležitější je bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok od jiné osoby. Při odvracení takového útoku od sebe či od jiné osoby může být útočnickovi způsobena újma, která se nehradí, pokud jsou dodrženy následující mantinely. Na jedné straně musí být hrozící újma větší než nepatrná, a to z pohledu napadeného (útočnickův pohled je irelevantní). Druhým mantinelem je přiměřenost obrany a musí být, stejně jako předchozí podmínka, posuzována ve vztahu ke všem okolnostem případu. Tj. nejenom ze způsobu provedení útoku, ale též ze závažnosti újmy, kterou může bránící se útočnickovi způsobit. Obě tato základní kritéria nutné obrany, tj. jak míra hrozící újmy, tak i přiměřenost obrany, musí být posouzena vždy dle okolností jednotlivého případu. Proto nelze očekávat jednoznačné vyřešení těchto kritérií v obecné rovině. V případě, že bude takové jednání vyloučeno z nutné obrany (ať již z důvodu nepatrné hrozící újmy, či z důvodu zcela zjevné nepřiměřenosti obrany), potom hovoříme o tzv. excesu, následkem čehož se o nutnou obranu nejedná.⁵³

Ve srovnání s nutnou obranou dle trestního zákoníku, je v § 29 odst. 2 TrZ stanoveno, že nejde o nutnou obranu, pokud je zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Z pohledu trestního práva je pouze podstatné poměření způsobu obrany ke způsobu útoku. Důsledkem toho může být situace, že ačkoliv obránce nespáchá trestný čin, může být přesto povinen k náhradě způsobené újmy dle občanského zákoníku.⁵⁴

---

⁵³ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 911 a násl.

⁵⁴ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1526 a násl.

Krajní nouze je vedle nutné obrany další okolností vylučující protiprávnost. I v tomto případě musí být splněny všechny kumulativní podmínky, aby byla protiprávnost vyloučena. První podmínkou je odvracení přímo hrozícího nebezpečí újmy, které nebylo vyvoláno samotným ohroženým. Další podstatnou podmínkou je, že nebezpečí nelze odvrátit jinak než způsobením újmy. A třetí esenciální podmínkou pro vyloučení protiprávnosti je opět zásada proporcionality. To znamená, že osoba odvracející nebezpečí nezpůsobí následek stejně závažný a už vůbec ne následek závažnější než ten, který hrozil. Toto se posuzuje dle poměru hodnot hrozících ztrátou a hodnot obětovaných. Z toho vyplývá, že pro záchranu života lze obětovat cizí majetek, nikoliv však již cizí život. To je podstatným rozdílem oproti nutné obraně, ve které nelze vyloučit ani beztrestné zabití útočníka.⁵⁵

Při porovnání ustanovení TrZ o krajní nouzi, spočívá podstatný rozdíl v tom, že dle TrZ se krajní nouze výslovně nevztahuje na osoby, které jsou povinné snášet hrozící nebezpečí. Naopak TrZ na rozdíl od ObčZ neobsahuje ustanovení o tom, že krajní nouze není v případě, kdy sám jednající vyvolal nebezpečí vlastní vinou. Jinak ale lze říci, že ObčZ má ohledně krajní nouze obdobnou koncepci jako TrZ.

Pro takovou kritiku uvádějí případ, *při němž obránce jedná v krajní nouzi a obětuje přitom právní statek třetí osoby; je tato osoba povinna snášet zásah do svého zdraví a má vůči někomu právo na náhradu? Může po někom požadovat náhradu, když dojde k obětování její věci (např. ohrožený obránce řízeně prolomí hráz rybníka a voda tak místo jeho domu zaplaví sousedovo pole)?*⁵⁶

---

⁵⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 915 a násl.

⁵⁶ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1528 a n.

K jednání jak v nutné obraně, tak v krajní nouzi považují za nutné zmínit i § 2907 ObčZ, kdy se přihlédně i k omluvitelnému vzrušení mysli toho, jenž odvracel útok či jiné nebezpečí. Jedná se především o pochopitelné duševní stavy ohroženého, jako jsou zmatek, strach či úlek. Tyto vnitřní stavy ohroženého je potřeba v praxi zohlednit, neboť mnohdy zásadně ovlivňují následné jednání. Příkladem může být vystupňovaná obava o vlastní život či o život blízkých.⁵⁷

Vedle krajní nouze a nutné obrany existují i v občanském právu další okolnosti vylučující protiprávnost. A to zejména plnění zákonné povinnosti, kdy přímo ze zákona vyplývá povinnost učinit určité jednání. Stejně tak i výkon subjektivního práva je okolností vylučující protiprávnost, neboť se vychází ze zásady: *neminem laedit qui suo iure utitur*, samozřejmě musejí být splněny při výkonu takového práva zákonné meze a zároveň musí být dosahován cíl sledovaný zákonem. Ani svépomocné jednání není protiprávním jednáním, jestliže splňuje zákonné meze spolu s tím, že ochrana příslušnými orgány nemohla být poskytnuta včas.⁵⁸

Jestliže je naplněn první předpoklad, tj. porušení povinnosti, je nutné pro vznik odpovědnosti za újmu splnění dalších dvou předpokladů, a to újmy jako takové a příčinné souvislosti právě mezi porušením povinnosti a vzniklou újmou. Proto v následující kapitole přiblížím újmu jako takovou.

---

⁵⁷ VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 41

⁵⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 391 a n.

2. Újma

Původní občanský zákoník, tzn. zákon č. 40/1964 Sb. (dále též jako „občanský zákoník z r. 1964“) pojem újmy nikterak nevymezoval. Judikatura, konkrétně tvořená rozhodnutími Nejvyššího soudu, již v sedmdesátých letech dvacátého století pojem škody definovala jako újmu, která nastala v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tak napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz k uvedení věci do předešlého stavu.⁵⁹

Právní teorie újmu z občanskoprávního hlediska definovala obdobně, a to jako každou majetkovou újmu neboli ztrátu, kterou lze objektivně vyjádřit obecným ekvivalentem, tj. penězi.⁶⁰

S touto definicí škody se shodují i další přední čeští právníci, kteří škodou rozumí majetkovou újmu vyčíslitelnou v penězích a v penězích (popř. i naturálně) nahraditelnou, přičemž uvádějí demonstrativní výčet pojmu tzv. skutečné škody, a to poškození, ztrátu nebo zničení věci.⁶¹

Až s příchodem současného občanského zákoníku, tj. zákona č. 89/2012 Sb. (dále též jako „občanský zákoník“), byl pojem škody legislativně definován. V tomto občanský zákoník navázal historicky, ale jen částečně na zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský (dále též jako „všeobecný zákoník občanský“).

---

⁵⁹ Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Cpj 87/70 ze dne 18. 11. 1970

⁶⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 399

⁶¹ KOBLIHA, I., ELISCHER, D. a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2012, s. 35

Občanský zákoník navázal konkrétně na hlavu XXX a v ní obsažený § 1293 všeobecného zákoníku občanského, kdy škodou se v Českých zemích rozumělo (v Rakousku stále rozumí) *každá obtíž, která byla jinému způsobena na majetku, právech nebo osobě*.

Současný občanský zákoník termín škody uvádí v § 2894 odst. 1, a to pouze v závorce. Škodou se však, na rozdíl od všeobecného zákoníku občanského, dle tohoto ustanovení rozumí jen újma na jmění. Jak již bylo výše uvedeno, jedná se pouze o částečné navázání na všeobecný zákoník občanský, neboť občanský zákoník v tomto přejímání nebyl zcela důsledný, a to s ohledem na rozdílnost spočívající v majetkové náhradě nemajetkové újmy. Navíc pojem jmění je s ohledem na § 495 občanského zákoníku tvořen majetkem a dluhy, čímž není mezi pojmy jmění a majetek absolutní rovnost. Majetek je tak nutno chápat jako souhrn aktiv a též jako podmnožinu jmění.⁶²

V této souvislosti je proto vhodné dále od sebe odlišit pojmy škoda a újma dle účinného občanského zákoníku. Hovoříme-li proto v současné době o újmě, může, ale nemusí se jednat o škodu. Občanský zákoník však nedefinuje, co vše považuje za újmu. V obecné rovině můžeme újmou chápat jakoukoliv ztrátu utrpěnou ve sféře osoby. Od této obecné roviny se však liší rovina soukromého práva s tím, že soukromoprávní rovina chápe újmu jako ztrátu utrpěnou na statku, který je právem chráněn.⁶³

Ve vztahu ke škodě je dle současné právní úpravy újma širším pojmem. Újma může být majetková či nemajetková. Jelikož se rozumí majetkem podmnožina jmění, je právě škoda rovnítkem pro újmu majetkovou. A jako taková je škoda vyjádřitelná v penězích. Naopak druhou podmnožinu újmy, a to újmu nemajetkovou, nelze objektivně vyjádřit v penězích, ani ji nelze změřit nebo zvážit.⁶⁴

---

⁶² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 863

⁶³ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1497

⁶⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 257 a násl.

V tomto dělení újmy proto platí, že podstatným rozdílem mezi majetkovou a nemajetkovou újmou je její stanovení. V případě nemajetkové újmy je její stanovení odvislé od konkrétní subjektivní situace osoby poškozené, a proto je v praxi její určení poměrně komplikované. Naopak stanovení výše majetkové újmy je z podstaty věci mnohem exaktnější záležitostí.⁶⁵

V některých právních teoriích se ve vztahu k majetkové újmě dle současného občanského zákoníku lze navíc setkat i s termínem tzv. čisté majetkové újmy. Tímto se rozumí újma vzniknuvší přímo na majetku, nikoliv však v důsledku porušení absolutního práva.⁶⁶

I k termínu nemajetkové újmy se opět právní teorie pouštějí do jejího dalšího dělení. A tento druh újmy, který je objektivně nevyjádřitelný v penězích, dělí dále na újmu na zdraví a na nemajetkovou újmu, která je po právu odčítána formou zadostiučinění, zejména v případě zásahu do osobnostních práv.⁶⁷

Od tohoto dělení újmy a škody je však nutné odlišit dělení dle zásad evropského deliktního práva.⁶⁸

Konkrétně článek 2:101 zásad evropského deliktního práva škodou rozumí nejen majetkovou, ale i nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu. Ačkoliv se nejedná o právně závazné ustanovení, má takováto definice podklad v řadě jiných evropských právních úprav. Především lze v této souvislosti nutné zmínit zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský (dále též jako „ABGB“), který je stále účinný v sousedním Rakousku.

---

⁶⁵ VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 14

⁶⁶ PETROV, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. *Právní rozhledy*, 2007, č. 20, s. 746

⁶⁷ VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 14

⁶⁸ NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, 2014, s. 18

I v Německu je škoda dělena na škodu majetkovou a nemajetkovou, a to opět tamním občanským zákoníkem (dále též jako „BGB“). Škoda je dělena na majetkovou v § 253 odst. 1 BGB tak, že škoda, která není škodou majetkovou, je škoda nemajetková.

Pro srovnání s našimi západními sousedy není škoda v jejich občanském zákoníku, účinném již více než sto patnáct let, přímo definována. Proto je definice škody ponechána na německé právní teorii. Ta škodou rozumí každou nedobrovolnou újmu na statku.⁶⁹ S ohledem na uvedené, není německá soukromoprávní úprava, na rozdíl od současné české, zatížena dělením škody a újmy.

Z tohoto hlediska považuji za více než vhodné věnovat se v mé práci újmě jako takové, a proto se budu blíže zabývat jak újmou nemajetkovou, tak i škodou.

Na okraj uvádím, že dalším dělením újmy, tj. vedle majetkové a nemajetkové, je její dělení na újmu smluvní a mimosmluvní. Pakliže byla porušena smlouva, jedná se o újmu smluvní (latinsky *ex contractu*). V opačném případě se hovoří o škodě mimosmluvní (latinsky *ex delicto*).⁷⁰

Přesto bych se nyní po základním terminologickém rozdělení újmy na majetkovou a nemajetkovou újmu zabýval nejprve újmou materiální a poté i újmou nemajetkovou.

---

⁶⁹ BROX, H. *Allgemeines Schuldrecht*. München: C. H. BECK, 2015, s. 184

⁷⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 404

2.1. Škoda

Jak již bylo výše uvedeno, škoda je v dnešním právním pojetí termínem spadajícím pod újmu jako takovou a jedná se o újmu majetkovou.

Škoda jako újma majetková je tvořena dvěma esenciálními složkami. Dle § 2952 občanského zákoníku se jedná o skutečnou škodu a ušlý zisk.

V této souvislosti bych rád zdůraznil, že tyto dvě podmnožiny škody jsou na sobě vzájemně nezávislé, tzn. že existence jedné z nich není nutnou podmínkou vzniku druhé.⁷¹

Na úvod ke skutečné škodě (latinsky *damnum emergens*) považuji za vhodné zmínit, že stejně jako v současném občanském zákoníku bylo i v občanském zákoníku z r. 1964 zcela shodné dělení náhrady škody: „Hradí se skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).“⁷²

Na otázku, co se skutečnou škodou rozumí, je nutné hledat odpověď v právní teorii. Ta definuje skutečnou škodu jako majetkovou újmu, která je vyjádřitelná v penězích a která spočívá v důsledku protiprávního jednání, resp. škodní události ve zničení, ztrátě, zmenšení, snížení či jiném znehodnocení již existujícího majetku poškozeného (jeho věci či jeho jiných práv, jakož i hodnot ocenitelných penězi, jako jsou pohledávky, duševní vlastnictví aj.), a jež představuje majetkové hodnoty nezbytné k uvedení věci v předešlý stav.⁷³

Na okraj bych rád ze své praxe zmínil, že největším problémem u skutečné škody není ani tak její definice, ale její přesné vyčíslení v penězích.

---

⁷¹ ŠVESTKA, J., DVOÁŘAK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 399

⁷² SVEJKOVSKÝ, J. a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. Praha: C. H. BECK, 2015, s. 664

⁷³ ŠVESTKA, J., DVOÁŘAK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 400

Právě z výše uvedeného důvodu je pro praxi klíčová judikatura Nejvyššího soudu. V této souvislosti bych si proto dovilil zmínit několik dalších podstatných judikátů týkajících se skutečné škody.

Například u náhrady škody na věci obecné soudy došly k závěru, že při stanovení výše náhrady škody je třeba vycházet z nákladů (jejich ceny), které je třeba vynaložit na uvedení věci do původního stavu. Výši peněžité náhrady, vyjadřující náklady na uvedení věci do původního stavu, je třeba zjistit a stanovit objektivně a nezávisle na okolnostech souvisejících se škodnou událostí. Není-li uvedené věci do původního stavu možní, pak vodítkem pro stanovení výše náhrady škody je výše nákladů, které jsou nutné k tomu, aby odškodnění bylo poskytnuto jinak než uvedením věci v předešlý stav (např. náklady na obstarání stejné nebo obdobné věci).⁷⁴

Ještě pro jednodušší představu poslouží stejně za skutečnou škodu např. poškození automobilu v důsledku dopravní nehody, který byla zaviněna škůdcem.⁷⁵

Pakliže bych takovýto modelový příklad skutečné škody měl vztáhnout na judikaturu, bylo by vhodné zmínit, že dle soudní praxe je odpovědný subjekt povinen nahradit takovou škodu pouze v takovém rozsahu, ve kterém byly náklady na vypůjčení náhradního vozidla, které odpovídalo vozidlu poškozenému, vynaloženy nutně a účelně-zde je proto podstatné hledisko účelnosti ve vztahu k rozsahu náhrady.⁷⁶

Obdobně se k této problematice vyjádřil Nejvyšší soud i ve svém jiném rozsudku, a to tak, že skutečnou škodu představuje půjčovné, které je zaplacené za vypůjčení srovnatelného vozidla, pokud převyšuje výdaje spojené s užitím vlastního vozu.⁷⁷ Tato konzistentnost v rozhodování Nejvyššího soudu ve věcech náhrady skutečně vzniklé škody u poškozených vozidel vyvěrá z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 1 CZ 86/90 ze dne 30.11.1990.

---

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 1 Cz 82/1988 ze dne 30. 11. 1988

⁷⁵ NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník:Náhrada škody*. Praha:Grada, 2014, s. 19

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3911/2007 ze dne 30.03.2010

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2703/2006 ze dne 16.10.2008

V této souvislosti zmíním rozsudek Nejvyššího soudu týkající se snížení ceny vozidla, která může být skutečnou škodou, jestliže je prokázáno, že právě v důsledku nemožnosti vozidlo používat klesla jeho hodnota (obvyklá cena) oproti hodnotě, na kterou by se k témuž okamžiku dostala obvyklá cena vozu provozovaného a řádně udržovaného; tento rozdíl může představovat odškodnitelnou újmu. Škoda může spočívat i v tom, že za účelem dalšího prodeje nově zakoupená věc se tím, že nemohla být používána, stala v podstatě neprodejnou a nepoužitelnou a musela být namísto prodeje skladována, čímž došlo ke snížení obecné (tržní) ceny, a tím k majetkové újmě na straně kupujícího (obchodníka s vozidly), který hodlal svůj majetkový stav zvětšit dalším prodejem.⁷⁸

Skutečnou škodou může být i ztráta peněz či věci, poškození věci vedoucí ke snížení její hodnoty nebo jiné snížení hodnoty majetku poškozeného. Přičemž je nutné za skutečnou škodu považovat i např. zbytečně vynaložené náklady.⁷⁹

Za velmi praktický považuji i rozsudek Nejvyššího soudu týkající se škody způsobené majiteli běžného účtu. V tomto případě je majetkovou újmou majitele běžného účtu i snížení jeho pohledávky za bankou ze smlouvy o běžném účtu.⁸⁰

Jestliže je nedobytností pohledávky věřiteli způsobena škoda, tak dle Nejvyššího soudu, škoda spočívající v nedobytnosti pohledávky věřiteli nevzniká pouhým uplynutím promlčecí doby, nýbrž okamžikem, kdy je vzhledem k okolnostem případu nepochybné, že dlužník dobrovolně plnit odmítá a neuspokojená pohledávka věřitele je soudně nevymahatelná. To platí jak v případě, že o nároku na plnění promlčené pohledávky neproběhlo vůbec soudní řízení, tak v případě, že pohledávka byla sice po uplynutí promlčecí doby u soudu uplatněna, ale soud ji nemůže věřiteli přiznat, neboť poté, co dlužník důvodně namítl její promlčení, se stala nevymahatelnou.⁸¹

---

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3967/2009 ze dne 26. 10. 2011

⁷⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.1085

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1622/2009 ze dne 31.08.2010

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3672/2012 ze dne 26.02.2014

Jestliže dojde ke škodě spočívající v poškození věci, vzniká škoda dle judikatury Nejvyššího soudu snížením hodnoty oné věci a zmenšením majetkového stavu poškozeného bez ohledu na to, zda poškozený již vynaložil prostředky na opravu či uvedení věci do stavu před vznikem škody.⁸²

Navíc od občanského zákoníku z r. 1964 současný občanský zákoník doplňuje rozsah náhrady škody v § 2952 druhou větou, a to, pokud záleží skutečná škoda ve vzniku dluhu, má poškozený právo, aby ho škůdce zprostil nebo mu poskytl náhradu. Toto je reakcí občanského zákoníku na judikaturu Nejvyššího soudu. Ta stanovila, že pokud dlužník nezaplatil dlužnou částku svému věřiteli, nemůže úspěšně uplatnit nárok na její náhradu z titulu odpovědnosti třetí osoby za škodu, neboť škoda mu zatím nevznikla; samotná existence pohledávky věřitele vůči dlužníku ani soudní rozhodnutí o povinnosti dlužníka zaplatit dluh není totiž skutečnou škodou ani ušlým ziskem.⁸³

O něco problematičtější součástí náhrady škody, především co se praxe týče, je její druhá složka-ušlý zisk. Stejně jako skutečná škoda, má i ušlý zisk svůj latinský překlad, v tomto případě *lucrum cessans*.

Zjednodušeně řečeno se jedná o majetkový prospěch, kterého by poškozený jinak dosáhl, pokud by ke škodě nedošlo.⁸⁴

Pro přesnější definici této podmnožiny škody je opět vhodné zmínit právní teorii, která ušlým ziskem rozumí majetkovou újmu vyjádřitelnou v penězích, která oproti skutečné škodě spočívá v tom, že v důsledku protiprávního jednání nedošlo ke zvětšení majetku poškozeného, které poškozený mohl doložitelným způsobem očekávat s ohledem na obvyklý chod věci.⁸⁵

---

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 224/2010 ze dne 30.03.2011

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 986/2001 ze dne 20.02.2003

⁸⁴ NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, 2014, s. 19 a násl.

⁸⁵ ŠVESTKA, J., DVOÁŘAK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 400

Je proto zřejmé, že ušlý zisk nelze v praxi posuzovat libovolně, ale má být ke dni podání žaloby na náhradu škody přesně vyčíslen s ohledem na jeho vysokou pravděpodobnost.

Toto je řečeno i judikaturou, kdy v roce 1996 Nejvyšší soud ve svém dodnes právní praxí citovaném rozsudku vymezil mantinely pro ušlý zisk tak, že stanovení jeho výše není libovolné a musí být provedeno tak, aby byla zjištěna pravděpodobná výše blížící se podle běžného uvažování jistotě.⁸⁶

Tím se dostávám k základnímu rozdílu mezi skutečnou škodou a ušlým ziskem. Ušlý zisk, na rozdíl od skutečné škody, nelze v praxi doložit konkrétními doklady. Na druhou stranu se nejedná o nedoložitelný předpoklad, musí být prokázána pravděpodobnost považovaná dle běžného uvažování za jistotu a jde proto o věcně podložený předpoklad.⁸⁷

Takovéto dle mého názoru dostatečně určité vymezení pro výpočet výše ušlého zisku může i přesto znamenat v praxi problémy. Jejich řešení je nutno hledat opět u základů, a to v právní teorii. Ta pro řešení stanovila definici, která je negativně řečená, a to, že jako ušlý zisk se nenahrazuje škůdcem nepředvídatelná škoda.⁸⁸

V praxi to znamená, že pokud škůdce může objektivně a konkrétně předvídá ušlý zisk, je povinen k jeho náhradě. To, co však objektivně a zcela jistě předvídat nemohl, tak se nenahrazuje.

Zde podle mého názoru nelze ani pomocí této negativně řečené definice přesně vymezit výši ušlého zisku, a proto bude muset být každý případ ušlého zisku posuzován velmi detailně, a to se zvážením všech podstatných okolností.

---

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. II Odon 15/1996 ze dne 31.01.1996

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 3629/2008 ze dne 05.11.2008

⁸⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 401

V praxi lze proto doporučit žalobci, aby požadoval jen ten ušlý zisk, který bude moci ke dni podání žaloby přesně vyčíslit a nebude vzbuzovat větší pochybnost. To znamená, aby výše ušlého zisku byla velice pravděpodobná a blížila se tak téměř jistotě. Bude-li však žalobce požadovat mnohem více než téměř jistý ušlý prospěch, vystavuje se riziku, že žaloba může být soudem zamítnuta.

Abych také ušlý zisk zobrazil na příkladu, nabízí se pokračovat v již nastíněném příkladu u skutečné škody, a to škůdcem poškozeným vozidlem, které sloužilo podnikatelské činnosti poškozeného. V důsledku poškození vozidla přichází poškozený o zisk, který by mu jinak náležel. Zde bych si dovolil navázat i na soudní praxi, která i pro takovéto, na první pohled zřejmé případy ušlého zisku, požaduje doložení již existujícími či reálně dosažitelnými okolnostmi, které nasvědčují tomu, že k zamýšlenému zisku by skutečně došlo.⁸⁹

Dle soudní praxe Nejvyššího soudu musí být ušlý zisk dostatečně konkrétní a nahrazuje ztrátu toho, co by poškozený při pravidelném běhu událostí pronajmutím věci skutečně dosáhl, nebýt protiprávního jednání škůdce, jež mu zabránilo v získání tohoto prospěchu. Výše nájemného obvyklého v určitém místě a čase není tak určující veličinou pro stanovení výše ušlého zisku v rámci náhrady škody způsobené protiprávním jednáním.⁹⁰

Zůstaňme ještě u nemovitostí. V této souvislosti bych rád zmínil, že je dle Nejvyššího soudu podstatné, že při neuskutečnění převodu nemovitosti může ušlý zisk na straně prodávajícího spočívat i v rozdílu mezi hodnotou věci a pro něj lukrativní sjednanou kupní cenou.⁹¹

Pokud sice poškozený prokáže, že mu škoda vznikla v podobě ušlého zisku, ale nebude moci prokázat výši této škody, je situace ohledně konkretizace ušlého zisku problematictější.

---

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 326/2012 ze dne 11.04.2012

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 540/2004 ze dne 14.10.2004

⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1085/2006 ze dne 18.09.2008

V takové situaci bude soud aplikovat § 2955 občanského zákoníku, kdy stanoví výši škody dle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu. A v této úvaze může soud promítnout i ušlý zisk abstraktní.⁹²

Existují případy, kdy je rozsah náhrady škody upraven v občanském zákoníku speciálně. Proto má takové speciální ustanovení přednost před ustanovením obecným.⁹³ Navíc oproti předchozí právní úpravě je v současném občanském zákoníku (dále též jako „ObčZ“) detailněji upraveno určení výše škody na věci. V takovém případě se vychází dle § 2969 ObčZ z obvyklé ceny věci v době poškození a zároveň se zohlední to, co poškozený musí účelně vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce poškozené věci. Pokud navíc škůdce poškodí věc ze škodolibosti (např. ze zášti nebo závisti) či svévole (např. z rozmaru), musí nahradit poškozenému cenu zvláštní obluby (např. jediná dochovaná rodinná fotografie má pro poškozeného relativně vyšší hodnotu než pro jiného).⁹⁴

Dle mého názoru je vhodné zmínit i tzv. reflexní škodu. Tou se rozumí škoda, která je způsobena protiprávním jednáním a kterou však utrpí osoba, jenž není účastníkem právního závazku vzniklého porušením dané normy, přičemž tato škoda je reflexí škody vzniklé účastníkovi právního závazku.

Právě termín *reflexní* znamená v tomto smyslu *odvozený*, tj. škoda odvozená od škody onoho účastníka závazku. V praxi se s touto škodou lze setkat u poklesu hodnoty podílu v obchodní korporaci, přičemž tento pokles odpovídá poklesu hodnoty dané obchodní korporace.⁹⁵

---

⁹² HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1691 a násl.

⁹³ např. Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 331/98 ze dne 07.01.1999

⁹⁴ NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, 2014, s. 47 a násl.

⁹⁵ ROZEHNAL, A. *Náhrada reflexní škody společníků korporací*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 11 a násl.

Dle občanskoprávní úpravy v Německu je rozsah náhrady škody upraven v § 249 BGB. Ten stanoví, že ten, který je povinen k náhradě škody, musí uvést do stavu, který by zde byl, pokud by nedošlo ke škodě. Pokud by dle BGB došlo ke zranění osoby či poškození věci, může věřitel místo nápravy požadovat nezbytnou finanční částku.

Navíc se BGB v tomto případě zabývá i praktickou otázkou ohledně DPH, kdy v případě poškození věci zahrnuje v náhradě škody i DPH, pokud byla skutečně zahrnuta.

K tomu uvádí v praxi nejpoužívanější komentář k BGB, že obecným principem je náhrada škody naturální restitucí (*Naturalrestitution*).⁹⁶

Lze proto uzavřít, že podstatou je ObčZ v úvodních ustanoveních rozsahu a náhrady škody podobný BGB, neboť se na rozdíl od minulé právní úpravy nahrazuje škody primárně uvedením do předešlého stavu. ObčZ na rozdíl od BGB nezůstává pouze u obecných ustanovení o náhradě škody, ale v pododdíle 2 uvádí zvláštní ustanovení náhrady škody, tj. od § 2920 ObčZ. Ve Spolkové republice Německo tyto zvláštní ustanovení jsou uvedena právě v nejpoužívanějším komentáři občanského zákoníku, tj. v *Palandt*.

Vedle škody, jakožto újmy majetkové, existuje i újma nemajetková, která však na rozdíl od škody není nahrazována, ale musí být odčiněna. Proto bych se na následujících stranách též zmínil o tomto pojmu. Dopředu bych zároveň chtěl uvést, že na některých místech této práce může být termín škoda pojímán nejen jako újma majetková, ale obecně jako újma, a to právě s ohledem na daný kontext a též jakousi historickou diskontinuitu, kdy původní občanský zákoník z roku 1964 (dále též jako „ObčZ 1964“) považoval škodu jakožto svým způsobem právě synonymum újmy.

---

⁹⁶ PALANDT, O. *Bürgerliches Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2010, s. 293

2.2. Nemajetková újma

Jak již bylo výše uvedeno, jedná se vedle škody o druhou část újmy jako takové. Na rozdíl od škody, která je coby újma na jmění nahrazována ve všech případech, je nemajetková újma odčínována dle § 2894 odst. 2 občanského zákoníku jen v těch případech, kdy tak stanoví zákon nebo pokud si to strany mezi sebou výslovně dohodnou. Zákon odčinění nemajetkové újmy stanoví výslovně v těchto případech: § 81 § 2543, § 2956, 2988 ObčZ, § 3 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, § 40 odst. 1 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, a též v zákoně č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Vedle těchto zákonných ustanovení lze i smluvně sjednat odčinění nemajetkové újmy. S ohledem na smluvní volnost stran je takové ujednání ponecháno pouze na vůli smluvních stran. Osobně se domnívám, že takové ujednání může najít opodstatnění kupříkladu ve smlouvě o dílo, kdy zhotovitel se zavazuje objednateli provést dílo řádně a včas. A právě pozdní anebo nikoliv řádné provedení díla může následně způsobit objednateli duševní útrapy z toho plynoucí. Pokud si strany ujednají, že v takovém případě je zhotovitel povinen odčinit vzniklou nemajetkovou újmu, je v případě jejího vzniku povinen tak na výzvu poškozeného objednatele učinit. V takových případech považuji za podstatné na okraj zmínit ještě jednu možnost, kterou je stanovení smluvní pokuty namísto náhrady újmy. U smluv o dílo je totiž v praxi běžné, že strany si sjednají pro případ prodlení zhotovitele smluvní pokutu. V takovém případě s ohledem na § 2050 ObčZ smluvní pokuta vylučuje náhradu škody, ledaže se tak strany výslovně dohodnou jinak. Dle mého názoru má smluvní pokuta výhodu v tom, že poskytuje stranám větší jistotu namísto náhrady újmy, neboť se dopředu ví, kolik činí (ačkoliv dle § 2048 ObčZ nemusí být výlučně v penězích), kdežto náhrada škody se vypočítává až po jejím vzniku. Na druhou stranu náhrada škody je mnohdy spravedlivější, jelikož ke škodě musí nejprve dojít, kdežto povinnost zaplatit smluvní pokutu je na případné škodě nezávislá.

Jak již bylo výše uvedeno, ustanovení občanského zákoníku o náhradě nemajetkové újmy lze mimo jiné nalézt v ustanoveních § 2956 a násl., které pojednávají o náhradě při újmě na přirozených právech člověka. Tato přirozená práva jsou chráněna zákonem a vymezena pro svoji esenciální důležitost již v první části občanského zákoníku, a to konkrétně v § 19. Ten stanoví základní rozdíl mezi fyzickou a právnickou osobou, neboť nositelem přirozených práv (*ius naturale*) může být pouze člověk. Povaha *ius naturale* je dána jejich nezczizitelností a nemožností se jich vzdát. Pokud by přesto nějaký člověk se jich vzdát chtěl (tj. jednostranně se o ně připravit) či je chtěl zczizit (tj. smluvně), nepřihlíží se k tomu. Stejně tak nelze přihlížet k jejich omezení v míře, která odporuje zákonu, veřejnému pořádku či dobrým mravům. Okruh přirozených práv je otázkou více filozofickou nežli právní. Proto jejich výčet není taxativní a stát není tím, kdo by je stanovoval, na rozdíl od pozitivních práv. Stát je tak v zásadě jejich garantem.

Je podstatné, že přirozená práva jsou zmíněna výslovně v zákoně, resp. již v ústavních zákonech. Zejména jsou obsažena v celé Listině základních práv a svobod a platí pro ně dle čl. 1 Listiny nezadatelnost, nezczizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost. Dle čl. 2 odst. 3 Listiny, který je ve shodě s Ústavou, je zaručeno každému činit, co není zákonem zakázáno (zásada legální licence). Listina na rozdíl od Ústavy upravuje obecně vybraná subjektivní občanská práva, a to právní osobnost dle čl. 5, právo na život v čl. 6, právo na soukromí v čl. 7 a 10 odst. 2, ochranu lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a jména v čl. 10, právo vlastnické a právo dědit v čl. 11, právo na zachování tajemství písemností a záznamu soukromé povahy v čl. 13, právo na ochranu zdraví v čl. 31 a práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti v čl. 34. Jelikož jsou tato subjektivní občanská práva v Listině upravena obecně, jsou blíže specifikována právě v občanském zákoníku (zejména). Jejich zakotvení v Listině znamená, že se jedná o práva ústavní a jako takové mohou být omezena pouze zákonem, a to za podmínek stanovených Listinou a při jejich výkladu musí být šetřena jejich podstata a smysl. V případě rozporu zákona (ať již občanského zákoníku či jiného zákona) s ústavním pořádkem má Ústavní soud pravomoc zrušit takový zákon či jeho jednotlivé ustanovení dle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy. Považuji za vhodné uvést, že Listina ani občanský zákoník nejsou prvními právními předpisy účinnými na našem území, které kodifikují přirozená práva.

Historicky byla na našem území přirozená práva legislativně upravena již v § 16 ABGB, přičemž zde byl výslovně zakotven zákaz otroctví a nevolnictví a přirozená práva označena jako práva vrozená, oproti tzv. právům nabyvatelným dle § 18 ABGB. Samotný § 16 ABGB byl považován za zásadní při legislativním zakotvení svobody, jako nejdůležitějšího přirozeného práva. Stojí beze sporu za zmínku, že ABGB byl po vzniku Československa na našem území i nadále účinný pod názvem obecný zákoník občanský, a proto byl i po roce 1918 § 16 součástí našeho právního řádu.⁹⁷

S ohledem na počátek 19. století, ve kterém byl ABGB vydán, je zde zřejmý vliv nejen osvíceneckých myšlenek, francouzské revoluce („rovnost, volnost, bratrství“), ale dále též reflexe základních myšlenek obsažených v Deklaraci nezávislosti Spojených států amerických ze dne 4. července 1776. Samotný pojem *ius naturale* pochází z římského práva a římský právník Gaius *ius naturale* definuje jako „to, čemu všechno živé příroda naučila“.⁹⁸

Občanský zákoník je tak předpisem, který na výše uvedené *ius naturale* zakotvené v legislativě navazuje a v některých ustanoveních v této souvislosti uvádí i přirozenoprávní pojmy, které ObčZ 1964 neobsahoval. Zejména se jedná o § 3 odst. 1: *soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, který nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.* Dle důvodové zprávy se jedná o myšlenky Aristotelovy, kdy vlastní štěstí je hlavním motivátorem člověka k pomoci ostatním a konání dobra; dle Thomase Jeffersona (autora právě výše zmiňované Deklarace nezávislosti) je osobní štěstí nezczitelným právem. Přičemž u ustanovení o *právu brát se o vlastní štěstí* je neméně důležité i vymezení samotných hranic pro takové právo, přičemž těmito hranicemi je zásada nikomu neškodit (latinsky *neminem laedere*).⁹⁹

---

⁹⁷ ROUČEK F., SEDLÁČEK J. *Komentář k Československému obecnímu zákoníku*. Praha: 1935, s. 186

⁹⁸ GAIUS, *Učebnice ve čtyřech knihách*. Plzeň: 2006. Díl 1.

⁹⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 65

Stejně tak jsou vedle samotného práva brát se o vlastní štěstí podstatné i zásady občanského práva, která jsou obsažena v druhém odstavci téhož §. Výčet těchto zásad není uzavřený a proto platí, že soukromoprávní zásady se uplatní bez ohledu na to, zda jsou výslovně vyjádřeny v občanském zákoníku či nikoliv.¹⁰⁰

Mezi tyto soukromoprávní zásady patří dle právní nauky především: autonomie vůle, rovné postavení osob, již zmiňovaná zásada nikomu neškodit, nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo závislosti svého postavení utrpět nedůvodnou újmu, nikdo nesmí bezdůvodně těžít z vlastní neschopnosti k újmě a tíži druhých, smlouvy je třeba dodržovat, zásada prevence, poctivost a dobrá víra, nikomu neškodí ten, kdo vykonává své soukromé subjektivní právo, zákaz zjevného zneužití práva, ochrana slabší strany, ochrana soukromých subjektivních práv nabytých v minulosti a soukromá práva patří bdělým.¹⁰¹

Vraťme se ale nyní k přirozeným právům. Jak již bylo uvedeno, přirozená práva nejsou taxativně vymezena v zákoně, jejich demonstrativní výčet bychom mohli nalézt stále v první části občanského zákoníku (jak naznačuje ustanovení § 2956). Jelikož přirozená práva se týkají pouze člověka, nikoliv právnických osob, jsou ruku v ruce spjata s ochranou osobnosti. Proto jejich demonstrativní výčet je obsažen v ustanovení o ochraně osobnosti v § 81.

Úvodem k § 81 se sluší uvést, že pojem osobnost v právním smyslu není totožný ani s pojmem osoba, ale ani s pojmem osobnost ve smyslu psychologickém. Osoba je kdokoliv, kdo může být nositelem práv a povinností, tj. subjektem práva. Osobností v běžném slova smyslu rozumíme charakteristického člověka, konkrétního. Kdežto v právním smyslu je osobnost teoretickým konceptem, pod kterým je nutno rozumět *jedinečné spojení psychologických, biologických a společenských aspektů, resp. hodnot*

---

¹⁰⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 47

¹⁰¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 49

*lidské bytosti. Přičemž osobnost člověka se postupně utváří jeho bytím mezi ostatními lidmi. A hovoří se proto o individuální ontogenezi člověka.*¹⁰²

Právní úprava ochrany osobnosti je obsažena nejen v občanském zákoníku, konkrétně v § 81 a násl. Občanský zákoník není jediný předpisem, který chrání osobnost člověka. Ve vztahu k ostatním právním předpisům je proto *lex generali* a musí ustoupit, neboť se *lex specialis* použije namísto občanského zákoníku.¹⁰³

Speciální právní úpravu ochrany osobnosti bychom mohli najít hned v několika zákonech, a to zejména v:

- zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále též jako „TrZ“), konkrétně v části druhé: zvláštní část, hlava II. trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (§ 168-184), přičemž nelze pominout, že i další hlavy zvláštní části, se týkají ochrany osobnosti, neboť právě hlava I. vymezuje trestné činy proti životu a zdraví; přičemž takové řazení zcela na úvod zvláštní části je záměrné, neboť život a zdraví se bere jako nejvyšší společenská hodnota¹⁰⁴
- zákoně č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích (účinný od 01.07.2017) konkrétně v § 7: přestupky proti občanskému soužití, ať již ublížení na cti nebo na zdraví, přičemž právní úprava přestupků proti občanskému soužití byla před 01.07.2017 obsažena v § 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce, konkrétně v § 1a odst. 1 písm. e), § 16 (rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace), § 101 a násl.

---

¹⁰² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 248

¹⁰³ *lex specialis derogat generali*, srov. např. GERLOCH, A. *Teorie práva.* 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 274

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1456

(povinnosti zaměstnavatele k ochraně života a zdraví zaměstnanců) či § 316 odst. 2 (ochrana soukromí zaměstnanců)

- zákoně č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, konkrétně § 11a a 24a (přestupky na úseku ochrany soukromí a osobních práv zaměstnanců, a to jak přestupky fyzických osob-§11a, tak právnických osob-24a)
- zákoně č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany, kdy tento zákon upravuje právo na rovné zacházení nejen v zaměstnání, ale též ve vztahu k podnikání či ohledně členství v profesních komorách, dále ve věcech sociálního zabezpečení či přístupu ke vzdělání
- zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále též „ZdravSl“), přičemž tento zákon upravuje především práva a povinnosti poskytovatelů zdravotních služeb a práva a povinnosti pacientů, zejména svobodný a informovaný souhlas (§ 28 odst. 1), přičemž souhlas je dle § 34 odst. 1 písm. a) svobodný, je-li dán bez jakéhokoliv nátlaku, a informovaný dle § 34 odst. 1 písm. b), je-li pacientovi před vyslovením souhlasu podána informace dle § 31, případně vzdal-li se dle § 32 odst. 1 pacient podání informace; poskytnutí zdravotní služby bez tohoto svobodného a informovaného souhlasu by naplňovalo odpovědnost za nemateriální újmu jen tehdy, pokud by takové porušení právní povinnosti bylo v příčinné souvislosti se vznikem újmy (např. nebyl-li pacient informován o jiných možnostech léčby a po takové informaci by se zřejmě rozhodl pro jiný způsob léčby)¹⁰⁵
- zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, přičemž tento zákon opět upravuje práva na tělesnou integritu a je speciálním zákonem k zákonu uvedenému v předchozím odstavci ve věcech sterilizace, kastrace, asistované reprodukce, nezavedených metod v klinické praxi, či psychochirurgické výkony

---

¹⁰⁵ SVEJKOVSKÝ, J., VOJTEK, P. ARNOŠTOVÁ, L. T. a kol. *Zdravotnictví a právo*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2016, s. 241

- zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, kdy správce nebo zpracovatel osobních údajů je dle § 21 odst. 2 povinen při porušení zákonných povinností odstranit závadný stav, zaplatit peněžitou náhradu, omluvit se či povinnost k jinému zadostiučinění; od 25.05.2018 bude tento zákon z velké části (zákon nadále bude upravovat ustanovení o Úřadu na ochranu osobních údajů) nahrazen nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679, o ochraně osobních údajů (v praxi často označované jako GDPR-zkratka anglického názvu), které je v mnoha ohledech totožné se zákonem a navíc zavádí některé nové instituty posilující ochranu soukromí, např. právo být zapomenut (čl. 17)
- zákoně č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon), konkrétně dle § 10 právo poškozeného na odpověď, pokud vydavatel uveřejnil sdělení obsahující skutkové tvrzení dotýkající se cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby s tím, že odpověď musí být uveřejněna dle § 13 odst. 2 do osmi dnů ode dne doručení žádosti o uveřejnění odpovědi, pokud vydavatel odpověď ve lhůtě neuveřejní, lze se domáhat splnění této povinnosti u soudu, přičemž návrh musí být dle § 14 odst. 2 podán do 15 dnů po uplynutí lhůty pro uveřejnění odpovědi, jinak se právo prekluduje; tento postup a lhůty platí obdobně i pro dodatečné sdělení dle § 11
- zákoně č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, konkrétně v § 35 je obdobně jako u tiskového zákona stanoveno právo na odpověď, pokud provozovatel vysílání uveřejnil sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, přičemž žádost o odpověď musí být doručena dle § 37 odst. 3 do 30 dnů od uveřejnění poškozujícího sdělení a poté je provozovatel vysílání povinen dle § 38 odst. 2 do 8 dnů odpověď uveřejnit, pokud svojí povinnosti nedostojí, je možné se domáhat u soudu jejího splnění, a to dle § 39 odst. 2 v prekluzivní lhůtě 15 dnů od marného uplynutí lhůty ke zveřejnění; toto platí obdobně i pro dodatečné sdělení dle § 36

- zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, konkrétně dle § 11 jsou chráněna osobnostní práva, která jsou speciální k všeobecnému osobnostnímu právu, přičemž je pro tyto práva duševního vlastnictví charakteristické, že vznikají až projevem tvůrčí duševní činnosti a náležejí tak autorovi, přičemž ten má právo rozhodnout o zveřejnění svého díla a právo na jeho nedotknutelnost, navíc je podstatné, že těchto osobnostních práv se autor nemůže vzdát a smrtí autora zanikají (§ 11 odst. 4); ochrana při neoprávněném zásahu do díla či při hrozbě takového neoprávněného zásahu má autor dle § 40 odst. 1 právo domáhat se zejména určení jeho autorství, zákazu takového ohrožení, sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, odstranění následku takového zásahu a dále též právo poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, zejména omluvou či zadostiučinění v penězích, přičemž právo na náhradu škody (stejně tak i právo na vydání bezdůvodného obohacení) je tímto nedotčeno a autor se může domáhat ušlého zisku nebo místo toho náhrady ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem (§40 odst. 4); náhrada skutečné škody by v praxi byla možná jen vůči věci, na které je dílo uloženo, neboť dílo jako takové je nehmotným statkem a je v tomto smyslu nepoškoditelné¹⁰⁶
- zákoně č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích (patentový zákon), kdy tento zákon chrání též práva z duševního vlastnictví, jakožto zvláštní osobnostní práva, a to konkrétně patenty na vynálezy udělovanými Úřadem průmyslového vlastnictví, přičemž vynálezy musejí být: nové, výsledkem vynálezecké činnosti a zároveň musí být splněna třetí kumulativní podmínka, kterou průmyslová využitelnost (§ 3 odst. 1); majitel patentu má dle § 11 odst. 1 výlučné právo využívat vynález, poskytnout souhlas k využívání vynálezu jiným osobám nebo na ně patent převést; v případě neoprávněného zásahu do práv chráněných tímto zákonem, vyjma práv z patentů (k tomu více v dalším odstavci) je možné se dle § 75 domáhat zákazu porušení práva a též aby následky porušení byly odstraněny, v případě vzniku škody se nahrazuje

---

¹⁰⁶ TELEČ, I., TŮMA, P. *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 434

skutečná škoda a ušlý zisk, ale aplikace tohoto ustanovení není v praxi běžná, neboť se vztahuje pouze na zlepšovací návrhy, nikoliv na patenty¹⁰⁷

- zákoně č. 221/2006 Sb., který se použije právě v případě neoprávněného zásahu do práv z průmyslového vlastnictví, kdy dle § 4 odst. 1 se lze domáhat u soudu, aby se porušovatel zdržel takového protiprávního jednání, dále dle § 5 má oprávněná osoba právo na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení a v případě způsobení nemajetkové újmy též právo na přiměřené zadostiučinění

Jak je z výše uvedeného zřejmé, je ochrana osobnosti roztroušena do různých právních předpisů, a to jak práva veřejného, tak i práva soukromého.

Navíc je podstatné zmínit, že nad těmito zákony stojí ústavní zákony, které v případě rozporu mají aplikační přednost (zejména čl. 6,7,10 Listiny základních práv a svobod) a dále též s ohledem na čl. 10 Ústavy mají před těmito zákony aplikační přednost i vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána.

Těmito mezinárodními smlouvami upravujícími ochranu osobnosti jsou především Úmluva o právech dítěte či Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Úmluva o biomedicíně.

Občanský zákoník je podústavním předpisem, který je navíc použitelný subsidiárně k výše uvedeným zákonům. Generální klauzulí je v § 81 stanovena ochrana osobnosti člověka, a to včetně jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Neoprávněným zásahem do osobnostních práv vzniká nemajetková újma.

---

¹⁰⁷ CHLOUPEK, V., HARTVICOVÁ, K., a kol. *Patentový zákon*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, s. 303

Příčemž tato nemajetková újma může spočívat již v pouhém ohrožení osobnostního práva, v takovém případě se hovoří o nedokonaném následku. V případě dokonaného následku hovoříme o porušení. Zároveň je podstatné, že subjektivní stránka zde nehraje roli, neboť odpovědnost za neoprávněný zásah do osobnostního práva všeobecného vzniká bez ohledu na zavinění.¹⁰⁸

Občanský zákoník jako *lex generalis* chrání všeobecná osobnostní práva, přičemž v § 81 odst. 2 demonstrativně vyjmenovává, že ochrany požívají život a důstojnost člověka, zdraví, právo žít v příznivém životním prostředí, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy.

Osobně se domnívám, že takovýto neuzavřený legislativní výčet je poněkud chaotický, vhodnější demonstrativní výčet by byl: tělesná (tj. život a zdraví jako je tomu ve zvláštní části trestního zákoníku, kdy se jedná o řazení *a maiori ad minus*) a duševní integrita člověka, důstojnost, vážnost, čest, podoba, soukromí, jméno a životní prostředí (na závěr, neboť se nejedná o člověka jako takového, ale o to, co jej obklopuje).

Synonymem pro tělesnou a duševní integritu člověka je *nedotknutelnost*, která je vyjádřena v § 91. Neoprávněný zásah do nedotknutelnosti zakládající odpovědnost za újmu může nastat jakkoliv. Asi nejvhodněji bychom mohli rozlišit neoprávněný zásah na tzv. zásah laický (neprofesionální) a zásah profesionální (typicky poskytovatelem zdravotních služeb). S ohledem na výše zmiňované speciální zákony o zdravotních službách a specifických zdravotních službách by se mohlo na první pohled zdát, že občanský zákoník neupravuje právní poměr mezi poskytovatelem zdravotních služeb (nezaměňovat s lékařem) a příjemcem zdravotních služeb. Opak je pravdou, neboť občanský zákoník v § 2636 až 2651 upravuje závazkový vztah mezi poskytovatelem péče a příkazcem založený smlouvou o péči o zdraví. Příkazce může, ale také nemusí být ošetřovaným (typicky v případech, kdy ošetřovaný není způsobilý uzavřít smlouvu).¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 260

¹⁰⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 943

Předmětem smlouvy o péči o zdraví není zdraví, ale péče. Přičemž péčí se rozumí úsilí, jež je v souladu s dosaženým stavem poznání a odpovídajícími profesními standardy (tzv. *lege artis*) a je tak nejvhodnější pro upevnění nebo zlepšení zdravotního stavu příjemce. Ve vztahu k odpovědnosti za újmu je podstatné, že poskytovatel neodpovídá za dosažení výsledku, ledaže by se k němu zavázal. Poskytovatel péče tak odpovídá „jen“ za řádný postup *lege artis*, tj. za odborné a vhodné provedení dle dosaženého stavu poznání, které je v souladu s profesními standardy.¹¹⁰

Do integrity člověka je tak možné zasáhnout, vedle smlouvy o péči o zdraví je dle § 93 odst. 1 ObčZ (které je v souladu s čl. 5 Úmluvy o biomedicině) zásadně nutný jeho souhlas. Přičemž „zásadně“ znamená, že zde existují výjimky, kdy souhlas není potřeba. Takové výjimky může stanovit pouze zákon, a to kupř. dle § 38 ZdravSl, nebo dle § 70 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Mimo zákonné výjimky musí být takový souhlas člověka se zásahem do jeho integrity prostý jakéhokoliv nátlaku, tj. svobodně. Zároveň musí být takový souhlas informovaný, což znamená, že dotčený o zásahu musí obdržet náležitou informaci.¹¹¹

Takový souhlas se zásahem do integrity je ale dle § 93 odst. 1 ObčZ bez právního významu tehdy, pokud by zákrokem měla být způsobena závažná újma, to však neplatí, pokud je zásah podle všech okolností nutný v zájmu života či zdraví dotčeného. Specifické je udělení souhlasu u nezletilých, které je obecně upraveno v § 95 ObčZ a speciálně, tj. pro profesionální poskytování zdravotních služeb, v § 35 ZdravSl, kdy nezletilému pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku; tím není dotčena možnost poskytování zdravotních služeb bez souhlasu.

---

¹¹⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 173 a násl.

¹¹¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 254

Jak již bylo výše § 38 ZdravSl naznačeno, v případě převzetí člověka do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu se jedná o tzv. detenční řízení a musí být soudem vyslovena přípustnost takového převzetí a v návaznosti na to též držení v takovém zařízení, a to postupem dle § 66 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

S ohledem na ochranu integrity člověka považuji dále za nutné zmínit i to, že lidské tělo ani jeho část (tj. vše, co má v lidském těle původ) není dle § 494 ObčZ věcí.

Proto smlouvy, kterými by bylo nakládáno s lidským tělem či jeho částmi by byly dle § 588 ObčZ pro rozpor se zákonem absolutně neplatné, jelikož jejich nepřímý předmět by nebyl věcí v právním smyslu.¹¹²

V případě odnětí části těla, má člověk dle § 111 odst. 1 ObčZ právo dozvědět se, jak s takovou odňatou částí bylo naloženo. Přičemž zákon zakazuje naložení způsobem pro člověka nedůstojným či ohrožujícím veřejné zdraví. V případě porušení této povinnosti ze strany toho, kdo část těla odňal, zde vzniká odpovědnost povinného za nemajetkovou újmu na přirozených právech člověka. Obchodování s tkáněmi a orgány odebranými za účelem transplantace je zakázáno. Naproti tomu dle § 112 ObčZ s vlasy nebo podobnými částmi lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou obnovují, lze přenechat jinému i za odměnu a hledí se na ně jako na věc movitou.¹¹³

Nejen za života, ale i po smrti je lidské tělo chráněno. Proto i protiprávním zásahem do tělesné integrity po smrti vzniká nemajetková újma. Z logiky věci je zřejmé, že právo požadovat odčinění nemajetkové újmy náleží v takovém případě dědicům. Za života má dle § 113 odst. 1 ObčZ člověk právo rozhodnout, jak bude s jeho tělem po smrti naloženo. Ačkoliv se na první pohled u § 113 ObčZ může zdát, že pitvu je možné provést pouze se souhlasem zemřelého, je nutné opět poukázat na speciální právní

---

¹¹² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1745

¹¹³ SVEJKOVSKÝ, J., VOJTEK, P. ARNOŠTOVÁ, L. T. a kol. *Zdravotnictví a právo*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2016, s. 208

úpravu. Zvláštní právní úpravou umožňující pitvu bez souhlasu zemřelého je z oboru zdravotnického práva § 88 ZdravSl.

Ve vztahu k trestnímu právu je zvláštní právní úpravou umožňující pitvu § 115 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, který stanoví, že pitva se pitva musí provést vždy, když vznikne podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem. V praxi takový závěr většinou činí vedoucí výjezdové skupiny Policie ČR, přičemž opatřením přibere k pitvě dva znalce z oboru zdravotnictví.¹¹⁴

Vedle nemajetkové újmy spočívající v protiprávním zásahu do tělesné integrity, může dále nemajetková újma na všeobecných osobnostních právech vzniknout též i zásahem do důstojnosti, cti nebo vážnosti člověka. Pod pojmem důstojnost se rozumí hodnota odvíjející se od základního statusu člověka jakožto rovnoprávné a svobodné bytosti a zároveň platí, že všichni lidé jsou si v důstojnosti rovni. Naopak čest je zpravidla spojována s postavením člověka ve společnosti. A jde tak o hodnotu postupně získávanou chováním a postoji dotyčného. Případný zásah do cti se označuje jako difamace či dehonestace. Vážnost, obdobně jako čest, se váže na postavení ve společnosti, nejčastěji s vyšším věkem dotyčného či s jeho společenskými zásluhami.¹¹⁵

Pro osoby veřejně činné (politici, mediální hvězdy apod.) Ústavní soud stanovil, že musejí akceptovat větší míru kritiky, neboť obecně vzato disponují snadnějším přístupem do médií a mohou se tak případnému zásahu do jejich cti či důstojnosti prostřednictvím médií lépe bránit než běžný občan.¹¹⁶

Z výše uvedeného je zřejmé, že ochrana osobnosti často konkuruje dalšímu ústavnímu právu, kterým je právo na svobodný projev dle čl. 17 Listiny. Dle Ústavního soudu je třeba vždy zkoumat míru tvrzeného porušení základního práva na ochranu osobnosti

---

¹¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 1644

¹¹⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 257

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15.03.2005

(osobní cti a dobré pověsti), a to v kontextu se svobodou projevu a s právem na informace a se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování těchto práv.¹¹⁷

Dále nemajetková újma na osobnostních právech dle občanského zákoníku vzniká i neoprávněným zásahem do soukromí či podoby člověka. Přičemž nedotknutelnost soukromí je zaručena v čl. 7 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále též jako „LZPS“) a může být omezena pouze v zákonem stanovených případech. S takto zaručenou ochranou soukromí souvisí čl. 10 odst. 2 LZPS, kdy každý má právo ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého života. A právě ObčZ dále upřesňuje v § 86 s tím, že nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, ledaže by k tomu měl zákonný důvod. Tyto zákonné licence lze rozlišit na několik druhů, a to licenci úřední (např. dle zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád), vědeckou, uměleckou, zpravodajskou dle § 89 ObčZ či zájmovou, která slouží k výkonu či ochraně jiných práv či zájmů chráněných právem. Konflikt zásahu do soukromí s ústavně zaručeným právem je vždy nutné posuzovat v daných souvislostech. Tak například v případě konfliktu ochrany soukromí s povinností odhalovat trestnou činnost se v nedávané době vyjádřil Ústavní soud tak, že *právo na předcházení zločinnosti má přednost před ochranou soukromí, přičemž záznamy nebyly využity nebo zneužity pro jiné účely než právě ke zjištění skutkového stavu věci.*¹¹⁸

Vedle zákonného důvodu vypočítává ObčZ i druhý důvod, kterým je po právu možné zasáhnout do soukromí a tím je svolení člověka. Svolení se zásahem do soukromí je možné udělit jak na dobu neurčitou, tak i pouze na určitou. Dle § 87 odst. 1 ObčZ je možné udělené svolení odvolat, třebaže bylo uděleno na dobu určitou, ale dle druhého odstavce může být odvolatel odpovědný za způsobenou škodu vzniklou odvoláním, pokud takové odvolání neodůvodňuje podstatná změna okolností (tzv. *clausula rebus sic stantibus*) či jiný rozumný důvod.

Jakékoliv jiné zásahy do soukromí člověka jsou proto protiprávní a újmu vzniklou takovým neoprávněným zásahem je povinen škůdce odčinit. ObčZ demonstrativně

---

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 08.02.2000

¹¹⁸ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3098/17 ze dne 25.10.2017

vypočítává, které zásahy do soukromí člověka jsou protiprávní při splnění kumulativní podmínky nesouhlasu dotyčného. Jedná se zejména o narušení soukromých prostor, sledování soukromého života, pořizování nebo šíření záznamu o tom, ať již záznamu obrazového anebo zvukového.

Co se ale rozumí pod pojmem soukromí? Ani LZPS ani ObčZ tento pojem nedefinují. Odpověď je proto nutné hledat mimo legislativu. V judikatuře je pojem definován mnohdy demonstrativním výčtem a Ústavní soud jej před několika lety definoval jako *autonomní sféru jednotlivce, která je nejspolehlivější zárukou individuální nezávislosti a lidské svobody*.¹¹⁹

Právní teorie definuje soukromí jako *okruh všeho, tj. lidí, prostor i hodnot, co je člověku nejbližší. Nejen vše, co se týká jeho vlastního života, ale i všechny jeho vztahy, tj. členové rodiny, lidé (a také věci) jemu nejbližší*.¹²⁰

Obdobně je to s hledáním definice podoby člověka, neboť ta také není legislativně definována a vychází proto opět z právní teorie. Ta pod pojmem podoba rozumí *souhrn charakteristických rysů člověka, které znázorňují jeho individualizovaný tělesný vzhled, zejména jeho tvář či celou postavu*. Od podoby je nutné odlišovat pojem podobizna, kterým právní teorie rozumí *hmotné zobrazení člověka (např. obrazem, fotografií, karikaturou) za předpokladu, že zobrazená osoba je identifikovatelná*.¹²¹

S ohledem na výše uvedené je tak zřejmé, že neoprávněným zásahem do soukromí člověka vzniká nemajetková újma. Ale nemajetková újma může vzniknout i zásahem do soukromí, i pokud by byl udělen souhlas nebo i kdyby byl dán zákonný důvod, a to vždy tehdy, pokud by takový (na první pohled oprávněný) zásah byl dle § 90 ObčZ v rozporu se zásadou přiměřenosti a s oprávněnými zájmy člověka.

---

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31.08.2010

¹²⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 257-258

¹²¹ tamtéž

V neposlední řadě je další chráněnou hodnotou osobnosti člověka i jeho jméno. Ačkoliv dle systematiky ObčZ stojí ochrana jména mimo rámec ochrany osobnosti, jedná se dle právní teorie i v tomto případě o chráněnou hodnotu osobnosti.

Dle § 77 odst. 1 ObčZ se jménem rozumí osobní jméno a příjmení, přičemž pod ochranu osobnosti je nutné s ohledem na § 79 ObčZ řadit i pseudonym člověka. Nemajetková újma ve vztahu ke jménu tak může vzniknout nejen neoprávněným zásahem do ochrany jména, ale i zpochybněním práva ke jménu.¹²²

Vedle výše uvedené právní úpravy nemajetkové újmy v obecné části ObčZ je újma upravena v části čtvrté ObčZ, tj. u relativních majetkových práv, hlavy třetí: závazky z deliktů. Přičemž provázanost mezi částí první a čtvrtou je vyjádřena u újmy na přirozených právech explicitně v § 2956 ObčZ: vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil.

Zcela zásadní rozdíl oproti předchozí právní úpravě doznala náhrada újmy při usmrcení a při ublížení na zdraví. Při usmrcení ObčZ 1964 v § 444 odst. 3 vypočítával jednorázové odškodnění pro pozůstalé, a to 240.000,-Kč manželovi/manželce, každému dítěti, každému rodiči a každé osobě blízké žijící ve společné domácnosti s usmrceným, dále 175.000,-Kč každému sourozenci a 85.000,-Kč každému rodiči při ztrátě počatého nenarozeného dítěte. ObčZ od tohoto paušálního odškodnění upustil s odůvodněním, že: *Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná. Není např. žádný důvod založit manželu nebo sourozenci právo při usmrcení druhého manžela či sourozence na zaplacení částky 240 000 nebo 175 000 Kč, jak je tomu v současné právní úpravě. Za určitých okolností to může být příliš málo, za jiných příliš mnoho. Odpovědnost za spravedlivé rozhodnutí v konkrétním případě nemůže ze soudce nikdo sejmout.*¹²³

---

¹²² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 259

¹²³ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 1046-1047

Z pohledu tvůrců současného ObčZ je zcela zjevný příklon pomyslného kyvadla od právní jistoty (paušálně stanoveného odčinění dle § 444 odst. 3 ObčZ 1964) blíže ke spravedlnosti (odčinění duševních útrap pozůstalým peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení dle § 2959 ObčZ). Bude tak na soudu v každém jednotlivém případě, aby zkoumal okolnosti daného případu a rozhodl podle zásad slušnosti o peněžité náhradě. Na okraj je s ohledem na právní jistotu vhodné zmínit mantinely stanovené nedávným rozhodnutím Nejvyššího soudu, kdy stanovení náhrady za ztrátu osoby blízké by se mělo odvíjet v základním rozpětí mezi 240 tis. Kč až 500 tis. Kč.¹²⁴

Co se týče náhrady při ublížení na zdraví, odčiní škůdce dle § 2958 ObčZ poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti, ztížení společenského uplatnění a překážku lepší budoucnosti. Opět na okraj, jelikož to není předmětem této rigorózní práce, je vhodné zmínit metodiku Nejvyššího soudu pro účely odškodnění bolesti zveřejněnou pod Rc 63/14 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ačkoliv se nejedná ani o sjednocující stanovisko ani o judikát. Metodika tak není právně závazná, přesto se jedná o doporučení, v jakých orientačních částkách je možné nahrazovat nemajetkovou újmu na zdraví. Impulsem pro vytvoření metodiky ze strany některých soudců Nejvyššího soudu, odborníků na medicínské právo a vybraných zástupců pojišťoven bylo právě zrušení tzv. odškodňovací vyhlášky, tj. vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, která byla zrušena k 01.01.2014.¹²⁵

S ohledem na § 13 ObčZ může každý důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích. Z tohoto důvodu je výše zmíněná metodika podstatným vodítkem k určení výše náhrady újmy.

---

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 ze dne 12.04.2016

¹²⁵ NEDBÁLEK, K. *Výpočet nemajetkové újmy*. Bulletin advokacie 11/2015, s. 35 a násl.

K samotnému obsahu metodiky lze uvést, že sestává ze 4 částí, a to: A. Preambule (úvod, obecný výklad), B. Přehled bolesti (bodové hodnoty bolesti), C. Aktivity a Participace (část Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, ve verzi upravené pro účely hodnocení ztížení společenského uplatnění), D. Technická část (tvorba posudků a kvalifikace znalců), přičemž dle metodiky by se výchozí rámcová částka měla pohybovat kolem 10 000 000 Kč.

K metodice se vyjádřil i Ústavní soud s tím, že: *Jako nezávazné vodítko byla následně Nejvyšším soudem vydána Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 obč. zák.), která sice zavádí určitou podobu bodového hodnocení, avšak pouze pro oblast odčinění bolestí. Pro oblast ztížení společenského uplatnění metodika bodový systém zcela opouští a vymezuje obecný rámec vlivu na dosavadní aktivity a participace, přičemž vychází z Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví vypracované Světovou zdravotnickou organizací. Ústavní soud dodává, že z hlediska ochrany ústavnosti může být problematické i omezené bodové hodnocení podle metodiky Nejvyššího soudu, neboť při o odčinění újmy pojmově nelze rozhodovat na základě určitých tabulkově předvídaných bodových počtů, nýbrž výhradně vycházejí z dokazování a s náležitým zřetelem k okolnostem konkrétní věci, což dal ostatně s účinností od 1. 1. 2014 jasně najevo i zákonodárce.¹²⁶*

Vzhledem k tomu, že metodika nejen podle Ústavního soudu, ale i podle Nejvyššího soudu není závazná, snaží se Nejvyšší soud i nadále o zakotvení větší míry jistoty v tomto ohledu. Tyto snahy vyústily počátkem roku 2018 ke spuštění orientační kalkulačky náhrady nemajetkové újmy a též ke zveřejnění relevantních soudních rozhodnutí, a to na webových stránkách: www.datanu.cz. Jelikož předmětem této rigorózní práce jsou předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu, rád bych se v následující kapitole věnoval třetímu předpokladu, kterým je příčinná souvislost.

---

¹²⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3122/15 ze dne 02.02.2016

3. Příčinná souvislost

Jedná se do třetice o esenciální předpoklad pro vznik odpovědnosti za způsobenou újmu, ať již majetkovou (škodu) či nemajetkovou. *A contrario* proto platí, že bez tohoto předpokladu nevzniká odpovědnost k náhradě újmy. Častým synonymem pro příčinnou souvislost je kauzální nexus. Ve Spolkové republice Německo se lze často setkat s termínem *Kausalität* neboli česky jedním slovem: *kausalita*. Avšak v České republice se tento jednoslovný termín běžně v praxi nepoužívá.

Kauzální nexus tak obecně tvoří spojnici mezi právně relevantní příčinnou a právně relevantním následkem. Onou relevantní příčinnou je v občanském právu právě porušení povinnosti, ať již protiprávní jednání ve formě konání či opomenutí, nebo zákonem kvalifikovaná zvláštní událost (viz výklad v předchozí kapitole). A právně relevantním následkem je právě vznik újmy. Aby byl subjekt volán k odpovědnosti, musí proto mezi protiprávním jednáním (ev. mezi zákonem kvalifikovanou škodní událostí) na jedné straně a vzniklou újmou na druhé straně existovat vztah příčiny a následku. V teorii se v této souvislosti vedle výše uvedených synonym hovoří též o *příčinném spojení* nebo o *příčinném vztahu*.¹²⁷

Podstatou příčinné souvislosti je tak vztah příčiny a následku. Úvodem se sluší poznamenat, že kauzální nexus je *nutno odlišovat od zavinění, neboť jde o vztah nezávislý na vědomí a vůli jednajícího, tj. škůdce. Proto při posuzování příčinné souvislosti na rozdíl od zavinění nelze přihlížet k subjektivním momentům charakterizujícím zavinění*.¹²⁸

Příčinná souvislost je tak na rozdíl od zavinění objektivním a nezbytným předpokladem pro vznik jakékoliv odpovědnosti za újmu. Kdežto zavinění je subjektivním předpokladem pro vznik odpovědnosti za újmu, přičemž se uplatní jenom tehdy, pokud to konkrétní případ vyžaduje.

---

¹²⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 406

¹²⁸ HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, pojem příčinná souvislost

Stručně řečeno, kauzální nexus musí být dán vždy, aby vznikla odpovědnost za újmu. Zavinění musí být dáno jenom tehdy, pokud se vyžaduje subjektivní princip jakožto čtvrtý (nikoliv však esenciální) předpoklad pro vznik odpovědnosti.¹²⁹

Závěr uvedený v předchozím odstavci je podpořen konstantní judikaturou, kdy zkoumat zavinění přichází v úvahu tehdy, pokud jsou všechny tři obligatorní předpoklady pro vznik odpovědnosti za újmu naplněny. To znamená porušení povinnosti, vzniklá újma i právě příčinná souvislosti. Jakmile proto jeden nebo více z těchto předpokladů absentuje, *stává se zjišťování zavinění bezpředmětným*.¹³⁰

Příčinná souvislost však není pouze doménou práva občanského, ale můžeme se s ní setkat i v jiných právních odvětvích. Nejčastěji v právu trestním, správním či pracovním.

Příčemž v trestním právu se nejčastěji týká jednání pachatele a způsobeného následku, tj. spáchání trestného činu. Obecně lze však říci, že ani trestní zákoník ani zákoník občanský ani jiné předpisy neobsahují jednotlivé teorie příčinné souvislosti. Proto je definice příčinné souvislosti dotvářena právní teorií a právní praxí. Ve vztahu k trestnímu právu, jakožto právu *ultima ratio*, se v praxi jedná o rozhodnutí Nejvyššího soudu, která zakládají definici příčinné souvislosti v praxi, a to především tato definice: *Příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a následkem je dána tehdy, pokud by bez zaviněného jednání pachatele škodlivý následek nenastal. Příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a následkem se nepřerušuje, jestliže k jednání pachatele přistupuje další skutečnost, jež spolupůsobí při vzniku následku, avšak jednání pachatele zůstává skutečností, bez níž by ke vzniku následku nebylo došlo. K přerušení příčinné souvislosti by došlo jedině tehdy, pokud by nová okolnost působila jako výlučná a samostatná příčina, která by způsobila následek bez ohledu na jednání pachatele*.¹³¹

---

¹²⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 406

¹³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 47/84

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 3 Tdo 399/2002, ze dne 15.10.2002

3.1. Obecně z pohledu judikatury

Z hlediska práva občanského je příčinná souvislost dovozována judikaturou. V praxi je zcela zásadní skutečnost, že nejenom povinnost tvrzení, ale též unesení břemena tvrzení, povinnost důkazní a unesení důkazního břemena je na poškozeném. Proto není možné spoléhat na domněnku pravděpodobnosti, že tu je „nejspíš“ dána příčinná souvislost. Proto musí být existence příčinné souvislosti prokázána.¹³²

Nejvyšší soud ve vztahu k povinnosti prokázat příčinnou souvislost odmítl její presumpci, když jednoznačně uvedl, že *příčinná souvislost se nepředpokládá, nýbrž musí být prokázána a v tomto směru jde o otázku skutkových zjištění. Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována.*¹³³

S ohledem na povinnost poškozeného prokázat příčinnou souvislost v řízení před soudem je nutné vzít v úvahu, že v praxi mnohdy existují případy, kdy unesení jak břemena tvrzení, tak břemena důkazního není jednoduché. Je tomu tak v případech, kdy újma nevychází pouze z jediné právně relevantní příčiny, ale ze dvou či více relevantních příčin. Proto nelze bez dalšího stanovit jednu jedinou teorii či postup pro zjišťování příčinné souvislosti, ale je nutné posuzovat každý případ jednotlivě. Což vyjádřil Nejvyšší soud tak, že *řídí-li osoba pod vlivem alkoholu a tím porušila § 5 odst. 2 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., zákon o provozu na pozemních komunikacích, nezakládá toto protiprávní jednání automaticky nárok na náhradu, jelikož pro přiznání nároku musí být postaveno najisto, že toto porušení bylo v příčinné souvislosti se vznikem škody, za kterou pojištěný odpovídá.*¹³⁴

Z tohoto hlediska je zcela zásadní vyloučení příčin a následků, které nejsou relevantní a zaměření se pouze na takové příčiny a následek, které jsou *právně* relevantní.

---

¹³² KOBLIHA, I., ELISCHER, D. a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2012, s. 39

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 437/2008 ze dne 15.06.2010

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1583/2010 ze dne 18.05.2011

Slovy Nejvyššího soudu lze takovou příčinu označit synonymem ke slovu relevantní, a to jako *rozhodující: příčinou škody může být jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodný následek nevznikl. Přitom nemusí jít o příčinu jedinou, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou. Je-li příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně anebo následně, aniž se časově překrývají; v takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku. Na druhé straně řetězec příčin nezakládá příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou tehdy, vstupuje-li do děje jiná, na jednání škůdce nezávislá skutečnost, která je pro vznik škody rozhodující. Příčinná souvislost je přerušena i v případech, kdy bezprostřední příčinou škody je skutečnost, která je již sama následkem, za nějž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu.*¹³⁵

V souvislosti s výše uvedeným rozhodnutím Nejvyššího soudu ve vztahu k *rozhodující příčině* je vhodné dále uvést nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu o tom, *zaviněné porušení právní povinnosti škůdcem nemusí být jedinou příčinou vzniku škody; musí však být alespoň jednou z příčin, a to příčinou důležitou, podstatnou a značnou. Příčinná souvislost je dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu; současně se musí prokázat, že škoda by bez této příčiny nenastala. Postup při zjišťování příčinné souvislosti spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejích příčin. Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu (skutkové události), který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu.*¹³⁶

---

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 562/99 ze dne 28.11.2000

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2767/2015 ze dne 23.06.2016

Jelikož dle judikatury je nutné sledovat jen ty důležité příčiny a následky, je nutné z celé škály možných příčin vybrat pouze takovou, která je z občanskoprávního hlediska relevantní pro vznik škody. Jinými slovy je povinností soudu *izolovat v konkrétním případě jednak občanskoprávně relevantní – významný následek a jednak izolovat občanskoprávně relevantní – významnou příčinu, resp. příčiny. Tyto izolace občanskoprávně relevantních příčin a následků nečiní soudům v praxi zpravidla větší potíže.*¹³⁷

Nejprve je nutné ze strany soudu izolovat újmu, která je právě z hlediska občanského práva oním relevantním následkem. Z hlediska kategorizace újmy je nutné při její izolaci rozlišit, zda se jedná o újmu na majetku, tj. škodu, která se vyjadřuje v penězích, či o újmu imateriální, tj. takovou újmu, která není přímou újmu na majetku poškozeného (ať již zejména zásah do soukromí, zdraví či cti).

Takovýto postup, kdy soud izoluje nejprve relevantní újmu, má logicky přednost před izolováním relevantní příčiny. A to z toho důvodu, že pokud soud dospěje k závěru, že žádná občanskoprávně relevantní újma nevznikla, postrádá dále významu, aby se soud přistupoval k izolaci relevantní příčiny. Tím by docházelo ke zbytečnému protahování soudního řízení, neboť by bylo na místě žalobu zamítnou. Svým způsobem tak lze u chronologie postupu izolace relevantní újmy před relevantní příčinnou hovořit o promítnutí zásady hospodárnosti a rychlosti soudního řízení.

Proto až po izolaci občanskoprávně relevantní újmy je namístě izolovat občanskoprávně relevantní příčinu. Takovýto postup se může jevit relativně složitější, neboť není cílem izolovat veškeré fyzikální a přírodní příčiny újmy, ale pouze takovou příčinu, s níž je dle občanského práva spojena odpovědnost za vzniklou újmu. V této souvislosti se proto soud zaměřuje pouze na izolaci protiprávního jednání (ať již omisivního či komisivního) anebo na zákonem kvalifikovanou škodní událost.

---

¹³⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 408

Ne vždy se však izoluje pouze jedna jediná občanskoprávně relevantní příčina, ale mnohdy vyvstane více relevantních příčin. V takových složitějších případech je pak nutné každou takovou významnou příčinu odstupňovat co do jejího významu a důležitosti ke vzniklé újmě. Takový postup se nazývá gradace příčinné souvislosti.¹³⁸

S gradací příčinné souvislosti se lze setkat v judikatuře Nejvyššího soudu často právě u újmy na zdraví. V tomto ohledu je především podstatné rozhodnutí Nejvyššího soudu o tom, že *nemusí jít o jedinou příčinu, nýbrž stačí, když jde o jednu z příčin, avšak důležitou, podstatnou a značnou.*¹³⁹

Stejně tak Nejvyšší soud rozhodl o tom, že právně relevantní příčiny je nutné brát v potaz všechny a nesmí být bezdůvodně vylučovány. A to zejména na základě rozhodnutí ve věci újmy na zdraví, když *příčinnou souvislost mezi pracovním úrazem a onemocněním způsobujícím invaliditu pracovníka nelze vyloučit pro zdravotní predispozice pracovníka, jestliže pracovní úraz nemoc vyvolal nebo byl alespoň jednou z hlavních příčin invalidity, popřípadě příčinou dovršující invaliditu pracovníka.*¹⁴⁰

Naopak příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou není možné dle Nejvyššího soudu *dovozovat ze skutečnosti, která je již sama následkem, za nějž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu. Tak je tomu např. tehdy, utrpěl-li někdo škodu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrtelném úrazu jiné osoby, který škůdce způsobil a za škodu z něhož odpovídá.*¹⁴¹

Vedle soudních rozhodnutí je pro samotné vymezení kauzálního nexu podstatná též právní teorie, která se spolu s judikaturou prolíná. Judikatura a právní teorie tak tvoří dva stěžejní pilíře, které upřesňují pojem příčinné souvislosti jakožto jednoho ze tří základních předpokladů odpovědnosti za újmu.

---

¹³⁸ tamtéž

¹³⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 11/1976

¹⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 46/1983

¹⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 7/1979

Jak již bylo výše uvedeno, současný občanský zákoník příčinnou souvislost nikterak nedefinuje, stejně tak ani ObčZ 1964 ani ObchZ nijak příčinnou souvislost nevymezovaly. Pouze díky slovním spojením *způsobil škodu* (např. § 2909, § 2910, § 2911 ObčZ, resp. *škodu, kterou způsobil* dle § 420 ObčZ 1964 či *škodu tím způsobenou* dle § 373 ObchZ) je patrné, že příčinná souvislost je nezbytným předpokladem k odpovědnosti za újmu.

Jelikož však v zákoně není definice škody, je nutné ji hledat jinde. Vzhledem k absenci takové definice i v předchozím občanském zákoníku se pojem příčinné souvislosti vyvinul v právní teorii. Vývojově byla teorie příčinné souvislosti vytvořena nejprve trestním právem (k tomu blíže výklad shora) a občanské právo trestněprávní definice nejprve přejímalo. S rozvojem hospodářství a vědy došlo k tomu, že občanskoprávní teorie kauzálního nexu se začaly vyvíjet svojí vlastní cestou nezávislou na právu trestním.

Pro právní teorie obecně platí, že právní pojetí příčinné souvislosti se odlišuje od pojetí příčiny z fyzikálního hlediska, neboť pro právní pojetí příčiny *neplatí poučka, že vše souvisí se vším a že jakákoliv prvotní příčina, která se nějak projeví ve výsledném následku, je právně relevantní*.¹⁴²

V současné době se lze setkat z hlediska občanského práva nejčastěji se dvěma teoriemi příčinné souvislosti neboli kauzality, přičemž každá z těchto teorií má různé kategorie. Jedná se o teorii podmínky neboli *conditio sine qua non* a teorie adekvátní příčinné souvislosti.¹⁴³

---

¹⁴² SVEJKOVSKÝ, J., VOJTEK, P. ARNOŠTOVÁ, L. T. a kol. *Zdravotnictví a právo*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2016, s. 321

¹⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 410

3.2. Teorie podmínky

Teorie podmínky je někdy označovaná jako teorie ekvivalence či rovnocennosti podmínek. Latinsky se označuje jako *conditio sine qua non*, což vyjadřuje vztah mezi vzniklou újmou a protiprávním jednáním, resp. škodní událostí. Přičemž tento vztah příčinné souvislosti existuje pouze tehdy, jestliže by bez protiprávního jednání, resp. škodní události škoda nenastala. Latinské sousloví *conditio sine qua non* se do češtiny nejčastěji překládá jako *podmínka, bez které ne*, což vyjadřuje nezbytnou podmínku (*conditio*), díky které nastal relevantní následek.¹⁴⁴

Podstatou této teorie podmínky je myšlenka, že protiprávní jednání, resp. škodní událost není pouze jedna, ale je jich více. V teorii se hovoří v této souvislosti o tzv. *kumulaci příčin*. Tyto příčiny jsou si do jisté míry rovny v tom ohledu, že *bez žádné z nich by nenastala újma jakožto jejich následek*. Podstatné u této teorie je ta skutečnost, že zavinění (nejen ve formě úmyslu, ale i ve formě nedbalostní) je základním korektivem. Při absenci zavinění není osoba odpovědná za způsobený následek. Proto užití této teorie se týká především práva trestního, kde je odpovědnost za trestný čin založena právě na zavinění – *nullum crimen sine culpa* neboli česky *není zločinu bez viny*.¹⁴⁵

Teorie *conditio sine qua non* je tak především spojena s trestním právem, ale i v občanském právu se s ní lze v judikatuře setkat. Nejvyšší soud tak zdůraznil, že: *postup při zjišťování příčinné souvislosti spočívá v tom, že škodu je třeba vyjmout z její všeobecné souvislosti a zkoumat ji izolovaně, toliko z hlediska jejich příčin. Protože příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu*.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, pojem *conditio sine qua non*

¹⁴⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 410-411

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 300/2001 ze dne 21.02.2002

Obdobně se o vztahu k teorii podmínky vyjádřil i Ústavní soud, který stanovil, že *každý následek má obvykle několik vzájemně souvisejících příčin a každá příčina může mít několik vzájemně souvisejících následků. Příčina jedné skutečnosti může být sama následkem jiné příčiny. Prostřednictvím těchto kausálních vazeb jsou vytvářeny kausální řetězce, které jsou v čase nazpět nekonečné. Východiskem zjištění právně relevantní příčinné souvislosti je tedy zásadně prokázání příčinné souvislosti v přísně přírodovědném smyslu. Abychom mohli hovořit o takovém kausálním vztahu mezi dvěma skutečnostmi, je nutné, aby skutečnost, která má být příčinou, byla nutnou podmínkou ("conditio sine qua non") toho, že se následek uskutečnil právě tak, jak se uskutečnil, tj. daným způsobem, v daném čase a v daném místě. Pro výsledek je příčinnou taková událost, kterou si nelze odmyslet, aniž by nutně odpadl i sám výsledek (škoda).*¹⁴⁷

V praxi je proto na žalobci, aby prokazoval nejen vznik škody, ale i porušení povinnosti a mezi tím danou příčinnou souvislost. A s ohledem na vše uvedený názor Ústavního soudu, je nutné vybrat pouze ty příčiny, které jsou pro škodu právně významné. Na rozdíl však od práva trestního není v občanském právu k odpovědnosti za způsobenou újmu vždy nutné zavinění. Typicky se tak jedná o porušení smluvní povinnosti, následkem čehož vznikne druhé smluvní straně škoda a s ohledem na § 2913 odst. 1 ObčZ se k porušení této smluvní povinnosti zavinění nevyžaduje. Jde tak o odpovědnost objektivní, tj. bez ohledu na zavinění. Samozřejmě, že škůdce se může dovolávat liberačních důvodů stanovených v odst. 2 téhož paragrafu, ale je otázkou vždy v konkrétním případě, zda se jich může dovolávat úspěšně.

V praxi jsou dále běžné při porušení smluvní povinnosti námitky škůdce, že nic neporušil, neboť se tak s druhou smluvní stranou dohodl, případně, že je druhá smluvní strana též spoluodpovědná. Proto je v na poškozeném, aby nejen tvrdil a prokázal vzniklou škodu, ale zároveň aby tvrdil a prokázal porušení povinnosti a samozřejmě do třetice musí tvrdit a prokázat příčinnou souvislost mezi porušením smluvní povinnosti a vzniklou škodou.

---

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 312/05 ze dne 01.11.2007

V praxi to v případě porušení smluvní povinnosti na straně poškozeného vypadá tak, že poškozený nejprve kvantifikuje vzniklou škodu, následně vyzve písemně poškozeného k její náhradě stanovením přiměřené lhůty k plnění (obvykle v řádu týdnů s ohledem na § 142a o.s.ř.), a v případě jejího marného uplynutí podá návrh na vydání elektronického platebního rozkazu dle § 174a o.s.ř. Pokud dlužná částka převyšuje 1.000.000,-Kč, musí s ohledem na § 174a odst. 1 o.s.ř. *a contrario* podat návrh na vydání platebního rozkazu dle § 172 o.s.ř.. Žaloba se běžně podává k soudu (okresnímu, resp. obvodnímu), v jehož obvodu má žalovaný bydliště (§ 85 odst. 1 o.s.ř.), resp. sídlo (§ 85 odst. 3 o.s.ř.), ledaže zákon (typicky § 88 o.s.ř.) nebo strany smlouvy, kterými jsou podnikatelé (§ 89a o.s.ř.), stanoví jinak.

Pakliže jsou splněny podmínky pro vydání elektronického platebního rozkazu, resp. platebního rozkazu, soud tento vydá a uloží dle § 172 odst. 1 žalovanému, aby do 15 dnů od doručení platebního rozkazu žalobci zaplatil uplatněnou pohledávku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal odpor u soudu. Platební rozkaz musí být dle § 173 odst. 1 o.s.ř. doručen do vlastních rukou žalovanému, náhradní doručení je vyloučeno.

Pokud není žalovanému doručen platební rozkaz do vlastních rukou (bez ohledu na to, že by mohl být žalovanému platební rozkaz i jeho obsah znám), nemůže platební rozkaz nikdy nabýt účinky pravomocného rozsudku. Stejně tak je vyloučeno i doručení fikcí v případě datových schránek, neboť dle § 17 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, je dokument doručen okamžikem, kdy se do datové schránky přihlásí osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu.¹⁴⁸

Pokud je však platební rozkaz doručen žalovanému a ten proti němu v patnáctidenní lhůtě podá odpor, soud platební rozkaz v plném rozsahu dle § 172 odst. 2 o.s.ř. zruší a nařídí jednání. Na takovém jednání je poté žalobce povinen tvrdit a prokázat, že žalovaný porušil smluvní povinnost a v příčinné souvislosti způsobil škodu.

---

¹⁴⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 726

Takovéto tvrzení žalobce není v praxi až tak obtížné, ovšem obtížnější je samotné unesení břemena důkazního u všech tří předpokladů odpovědnosti za škodu, nejčastěji právě u příčinné souvislosti. Tomu se však může žalobce vyhnout v případě, že platební rozkaz byl doručen do vlastních rukou žalovaného, ale žalovaný proti němu nepodal ve lhůtě patnácti dnů od doručení odpor. V takovém případě má s ohledem na zásadu *vigilantibus iura* (právo patří bdělým) dle § 174 odst. 1 o.s.ř. platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku a žalobce byl tak ušetřen unesení důkazního břemena ve vztahu k předpokladům odpovědnosti za škody, zejména u příčinné souvislosti.

Následné vykonávací řízení je poté zcela v režii žalobce. Rozhodne-li se žalobce, že jej vykoná hned po uplynutí 15 dne, co jemu byl doručen platební rozkaz, nebývá zpravidla v takovém případě úspěšný, neboť k vykonávacímu řízení je potřeba vyznačit na platebním rozkazu doložku právní moci. Proto je v praxi běžný postup, že po uplynutí patnáctidenní lhůty je potřeba ještě několik dnů vyčkat a poté se dotázat na příslušném soudu, (1) kdy bylo žalovanému doručeno do vlastních a (2) zda podal ve lhůtě odpor. Pokud soud žalobci sdělí, že doručeno do vlastních rukou žalovanému bylo a žalovaný ve lhůtě odpor nepodal, bude žalobce v řízení úspěšný, ledaže soud zmeškání lhůty k podání odporu z omluvitelného důvodu dle § 58 odst. 1 o.s.ř. promine. Omluvitelným důvodem je nejčastěji náhlá zdravotní hospitalizace žalovaného či dokonce šok ze smrti blízké osoby.¹⁴⁹

V případě zmeškání lhůty je na žalovaném, aby soudu navrhl prominutí zmeškání lhůty k podání odporu. Návrh musí být dle § 58 odst. 1 o.s.ř. podán do 15 dnů od odpadnutí překážky, musí mít obecné náležitosti dle § 42 odst. 4 o.s.ř. a zároveň musí žalovaný spolu s tímto návrhem podat odpor, jinak by samotný návrh na prominutí zmeškání lhůty postrádal význam a byl by v rozporu s § 58 odst. 1 o.s.ř. Soud o návrhu rozhoduje usnesením, přičemž *neskončené řízení o prominutí zmeškání lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu je pro posouzení rozhodné otázky vykonatelnosti takového titulu bezcenné.*¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 5379/2015 ze dne 01.06.2016

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 368/2005 ze dne 27.10.2005

Žalobce proto v momentě, kdy mu je vyznačena doložka právní moci může podat návrh na výkon rozhodnutí, pokud žalovaný nesplnil dobrovolně, čímž není již více nutné tvrdit a prokazovat splnění všech tří předpokladů k odpovědnosti za škodu, zejména pak ve vztahu k příčinné souvislosti.

Je třeba vzít v potaz možnost, že soud může v průběhu vykonávacího řízení prominout zmeškání lhůty k podání odporu žalovaným, samozřejmě pouze za předpokladu, že toto žalovaný navrhl a spolu s tím podal odpor. Pokud soud návrh na prominutí zmeškání lhůty vyhověl, považuje se odpor za podaný včas a dle § 202 odst. 1 písm. c) o.s.ř. není proti takovému usnesení přípustné odvolání. Jakmile se o vyhovění návrhu žalobce dozví, musí se připravit s ohledem na § 174 odst. 2 o.s.ř. na soudní jednání. Pakliže žalobce má z jakéhokoliv důvodu za to, že např. příčinnou souvislost mezi vzniklou škodou a porušením povinnosti žalovaným bude v jednání před soudem obtížně prokazovat, má stále možnost vzít žalobu zpět, případně zkusit uzavřít s žalovaným smír dle § 99 o.s.ř. Samozřejmě, že je v této souvislosti nutné zvážit zejména otázku náhrady nákladů řízení.

Z výše uvedeného je proto patrné, že prokazování především příčinné souvislosti v jednání před soudem se lze vyhnout pravomocným platebním rozkazem. Pokud by však bylo nutné příčinnou souvislost blíže prokazovat (než je uvedeno v návrhu na vydání platebního rozkazu), může se žalobce opřít nejen o teorii *conditio sine qua non*, ale zejména v případech, kde odpovědnost za škodu není založena na principu subjektivním, ale objektivním, tj. o teorii *adekvátní příčinné souvislosti*.

3.3. Teorie adekvátnosti

Právě zejména v důsledku nedostatečného používání teorie podmínky (jakožto tzv. přirozené neboli faktické kauzality) v občanském právu (na rozdíl od práva trestního) byla tato teorie z českého civilního práva vytěsněna právě teorií adekvátnosti neboli adekvátní příčinné souvislosti.¹⁵¹

Dle odborné literatury je tato druhá teorie příčinné souvislosti charakterizována jako *újma způsobena protiprávním jednáním nebo zákonem kvalifikovanou zvláštní událostí tehdy, jestliže protiprávní jednání nebo kvalifikovaná škodní událost jsou nejen podmínkami určité újmy, nýbrž mají zároveň podle obvyklého chodu věci i podle obecné zkušenosti zpravidla – typicky za následek způsobní této újmy. Pouze takové protiprávní jednání nebo taková škodní událost jsou adekvátními, a tím právně významnými – relevantními příčinami újmy, a tudíž dostatečnými důvody vzniku občanskoprávní odpovědnosti za ni.*¹⁵²

Nutno podotknout, že nejen odborná literatura, ale též judikatura definovala teorii adekvátní příčinné souvislosti. Ze strany obecných soudů je proto na místě zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v souladu s odbornou literaturou definuje příčinnou souvislost, *jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věci a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny.*¹⁵³

Z výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu je patrné, že obě teorie příčinné souvislosti (tj. jak teorie podmínky, tak teorie adekvátnosti), nestojí v přímém rozporu, ale jsou na sobě svým způsobem závislé: *současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny*-což je právě teorie podmínky neboli *conditio sine qua non*.

---

¹⁵¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 933

¹⁵² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 411

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3471/2009 ze dne 24.03.2011

V této souvislosti jsou i nedávná rozhodnutí Nejvyššího soudu v civilních věcech konzistentní, neboť požadují vedle naplnění teorie adekvátnosti i splnění teorie podmínky: *podle teorie adekvátní příčinné souvislosti je příčinná souvislost dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věci a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny (conditio sine qua non).*¹⁵⁴

Z výše uvedených citací je patrné, že Nejvyšší soud při výkladu teorie adekvátní příčinné souvislosti téměř doslovně opakuje jednu a tu samou definici. Samotné kořeny této definice v českém platném právu je nutné hledat mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a to u soudu Ústavního. Ten v roce 2007 ve vztahu k teorii adekvátní příčinné souvislosti judikoval, že tato teorie vychází z toho, že *smyslem subjektivní odpovědnosti za škodu je nařídít náhradu škody tam, kde škůdce škodu způsobil, ačkoli mu lze vytknout, že ji způsobit nemusel, že mohl jednat jinak. Tato odpovědnost tedy předpokládá, že vůbec bylo v lidských silách předvídat, že předmětné jednání bude mít za následek danou škodu. Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je tedy předvídatelnost škodního následku. Tím se velice podobá dalšímu předpokladu subjektivní odpovědnosti za škodu, a to kritériu zavinění, přesněji jeho nedbalostní formě. Odlišují se jen subjektem, podle kterého se předvídatelnost následku poměřuje. V případě zavinění je jím sám (typizovaný) jednající subjekt, zatímco při zjišťování adekvátnosti příčinné souvislosti je kritériem hypotetický zkušený (tzv. optimální) pozorovatel, tedy myšlená osoba, která zahrnuje veškerou zkušenost své doby. Tento optimální pozorovatel tak personifikuje znalosti a zkušenost své doby. Je zřejmé, že, co je předvídatelné pro konkrétní subjekt, musí být předvídatelné i pro tzv. optimálního pozorovatele. Každý nedbalostně zaviněný následek je tedy též adekvátním následkem příslušného jednání. U odpovědnosti za škodu pro porušení obligační povinnosti (nikoli u tzv. deliktní odpovědnosti) se zavinění vztahuje jen na samo porušení této povinnosti. Porušení právní povinnosti z obligačního vztahu proto musí být pro jednajícího předvídatelné.*¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 364/2016 ze dne 29.11.2017

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 312/05 ze dne 01.11.2007

A právě předvídatelnost je stěžejním pilířem teorie adekvátní příčinné souvislosti. V tomto ohledu není vzhledem k výše uvedené judikatuře a též právní teorii nutná předvídatelnost u konkrétního subjektu, ale u tzv. optimálního pozorovatele. Tento pozorovatel je definován jako pozorovatel hypotetický a zároveň zkušený, a to dle jeho doby. *A contrario* lze proto dojít k závěru, že nelze z dnešního pohledu hodnotit škodu vzniklou v minulosti, jestliže je v současné době možnost vzniku takové škody předvídatelnější, než byla tehdy. Účelem předvídatelnosti je tak ze strany dlužníka učinit vhodná opatření k omezení újmy a ze strany věřitele je to sdílení znalostí o hrozící újmě s dlužníkem, aby se takové újmě účinně předešlo.¹⁵⁶

Vzhledem k tomu, že předvídatelnost vzniklé újmy není vázána na konkrétní subjekt, ale právě na onoho hypotetického a zkušeného pozorovatele, je podstatným kritériem pro předvídatelnost právě objektivizace. Což se promítá ve výše uvedené definici Ústavního soudu, kdy optimální pozorovatel mohl-li adekvátně předvídat újmu, tj. rozsahu následků, tak lze hovořit o příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a vzniklou újmu. V takovém případě jsou dány předpoklady k odpovědnosti za vzniklou újmu.

V praxi je na soudu, aby po právní stránce posoudil, zda taková újma byla pro zkušeného pozorovatele předvídatelná, přičemž zodpovězení této otázky nemůže být delegováno například na závěry znaleckého posudku, neboť je to právě povinností soudu. Přičemž je samozřejmě s ohledem na § 120 odst. 1 o.s.ř. na poškozeném, aby onu předvídatelnost újmy nejen tvrdil, ale i dokazoval. Soud pak v souladu s § 132 o.s.ř. předložené důkazy hodnotí podle své úvahy. Typicky bude poškozený dokazovat porušení povinnosti a s tím související příčinnou souvislost, lépe řečeno předvídatelnost, právě smlouvou, nejlépe v písemné formě. Pokud smlouva nebyla uzavřena v písemné formě, tak musí poškozený alespoň dokazovat, že smlouva byla uzavřena ústně a jaké byly sjednány práva a povinnosti, případně odkazovat na příslušná zákonná ustanovení.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ TICHÝ, L. *Neuspokojivé řešení smluvní odpovědnosti za škodu v o. z.* Bulletin advokacie, 3/2018, s. 20 a násl.

¹⁵⁷ KOBLIHA, I., ELISCHER, D. a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti přímýslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2012, s. 20

Za zmínku v této souvislosti stojí to, že v současném ObčZ není předvídatelnost ve vztahu k limitaci újmy doslovně zakotvena, jako tomu bylo dříve v § 379 ObchZ. Ten stanovil, že *se nenahrazuje škoda, jež převyšuje škodu, kterou v době vzniku závazkového vztahu povinná strana jako možný důsledek porušení své povinnosti předvíдалa nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči*. Škůdce se tak mohl zprostit škody, která byla při vzniku závazku dle obvyklé péče nepředvídatelná.

Výše uvedená nepředvídatelnost dle ObchZ se promítla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, který uvedl právě s důrazem na objektivní hledisko, že *za nepředvídatelnou škodou je třeba považovat takovou škodu, jejíž vznik nemohla tato osoba předvídat s přihlédnutím ke všem skutečnostem, které znala nebo měla při obvyklé péči znát v době vzniku závazkového vztahu a právem se tedy domnívala, že z porušení povinnosti, kterého se dopustila, taková škoda vzniknout nemůže*.¹⁵⁸

Pro předvídatelnost je nejen dle judikatury, ale především i dle právní teorie klíčové objektivní měřítko, přičemž soud *musí při své úvaze přihlížet k tomu, zda škoda byla předvídatelná pro každou řádně – rozumně se chovající a postupující osobu (fyzickou či právnickou), která se nacházela v době způsobení škody na místě škůdce a v jeho postavení. Tato míra požadované předvídatelnosti bude u různých osob (fyzických či právnických) různá (např. bude vyšší, a tudíž přísnější, u osoby, jež je odborníkem – profesionálem – podnikatelem v daném oboru než u osoby – laika)*.¹⁵⁹

Je proto zcela zřejmé, že k posouzení předvídatelnosti se musí nahlížet především z objektivního hlediska, tj. nejenom to, co škůdce znal v okamžiku způsobení škody, ale i co při obvyklé péči v tento okamžik znát měl.

---

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2001/99 ze dne 02.02.2000

¹⁵⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 412

Na druhou stranu i ono subjektivní kritérium může někdy být zcela klíčové, a to v případě, že taková újma není sice objektivně předvídatelná, ale subjektivně škůdce o tom, že porušením povinnosti způsobí újmu, prokazatelně věděl. *Výjimečně tak může subjektivně známá informace přebít i objektivní standard, podle kterého by účastníci určité informace znát měli.*¹⁶⁰

Vedle předvídatelnosti, která je esenciální složkou teorie adekvátní příčinné souvislosti, je nutné zároveň hledat onu adekvátnost. Ta spočívá v příčině, která je podstatná pro způsobený následek, jinými slovy taková příčina je ještě ve vztahu k následku příčinnou adekvátní. Samotné stanovení adekvátní příčiny není mnohdy jednoduché.

Ona adekvátní neboli podstatná příčina musí být slovy výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu *důležitá, podstatná a značná* a zároveň musí být splněna kumulativní podmínka, že *mezi uvedeným porušením právní povinnosti a škodou byl přímý (bezprostřední) vztah příčiny a následku.*¹⁶¹

A contrario k uvedeným charakteristikám příčiny lze učinit závěr, že příčina, která je nedůležitá, nepodstatná, anebo není značná, tak nemůže založit v konečném důsledku odpovědnost k náhradě vzniklé újmy. V praxi je takové rozhodnutí ponecháno na soudu, aby určil, že poškozený unesl své břemeno tvrzení a zejména s tím související břemeno důkazní.

Výše uvedené dvě teorie příčinné souvislosti, tj. teorie podmínková a teorie adekvátnosti, nejsou spolu v přímém rozporu, ale naopak se v praxi doplňují a slouží ke stanovení rozhodné příčiny. Přesto se často stává, že rozhodná příčina není jediná, ale takovýchto příčin je více. Z tohoto důvodu je vhodné na následujících stranách uvést teorie, které se aplikují při takovéto pluralitě příčin.

---

¹⁶⁰ ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 42

¹⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2767/2015 ze dne 23.06.2016

3.4. Více rozhodných příčin

Pro určení postupů při mnohosti rozhodných příčin existuje několik teorií. Jedná se o čtyři teorie příčinné souvislosti, které jsou uvedeny v Principech evropského deliktního práva. PETL sice není závazným právním předpisem, ale rozhodně je jistou inspirací pro právo občanské, konkrétně pro jeho část věnující se odpovědnosti za újmu. V zásadě lze říci, že tyto teorie jsou odchylkou z teorie podmínky.¹⁶²

Jelikož jedna z těchto čtyř teorií obsažených v Principech evropského deliktního práva je uvedena i v občanském zákoníku, bude tato teorie tzv. **alternativní příčinnosti** uvedena jako první (na rozdíl od řazení v PETL). Alternativní teorie se zabývá situací, kdy následek byl způsoben jednou ze dvou či více možných příčin. Přičemž je zcela zásadní zmínit, že nelze najisto postavit, která z příčin následek způsobila, v takovém případě se považuje každé jednání za příčinu újmy. Právě nejistota ohledně klíčové příčiny je jádrem této teorie.

Pro alternativní teorie v praxi je proto rozhodná mnohost škůdců, neboť u jednoho škůdce není podstatné, jaká příčina způsobila újmu, jelikož to bude právě a pouze tento jeden škůdce, který bude volán k odpovědnosti. Kdežto u více škůdců je potřeba stanovit, který bude za vzniklou újmu odpovídat, případně zda oba (či více) škůdci a v jakém rozsahu.

V této souvislosti je *de lege lata* rozhodné ustanovení § 2915 odst. 1 ObčZ, kdy platí, že je-li k náhradě zavázáno několik škůdců, nahradí škodu společně a nerozdílně; je-li některý ze škůdců povinen podle jiného zákona k náhradě jen do určité výše, je zavázán s ostatními škůdci společně a nerozdílně v tomto rozsahu. To platí i v případě, že se více osob dopustí samostatných protiprávních činů, z nichž mohl každý způsobit škodlivý následek s pravděpodobností blížící se jistotě, a nelze-li určit, která osoba škodu způsobila.

---

¹⁶² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 409

Toto ustanovení ObčZ vychází nejen z § 438 ObčZ 1964 a též z § 383 ObchZ, ale zároveň se částečně inspirovalo čl. 3:103 PETL. Což uvádí důvodová zpráva: *návrh ustanovení o právních důsledcích situací, kdy škodu způsobí více škůdců...vychází z dosavadní úpravy a evropských standardů.*¹⁶³

V této souvislosti se však sluší podotknout, že východisko z evropských standardů (tj. z čl. 3:103 PETL) není stoprocentní, neboť dle čl. 3:103 odst. 2 PETL v případě nejistoty, *zda konkrétní škoda poškozeného byla způsobena určitým jednáním, přičemž je zřejmé, že toto jednání nezpůsobilo škodu všem poškozeným, musí být takové jednání považováno za příčinu škod utrpěných všemi poškozenými v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké mohlo způsobit škodu konkrétnímu poškozenému.* Což má dle PETL za následek, že každý ze škůdců je odpovědný proporcionálně, tj. pouze ve vztahu k tomu, co způsobil. Dle PETL je tak u alternativní kauzality na poškozeném, aby toto prokazoval.

Naštěstí pro poškozené nejsou PETL závazným právním předpisem, tím je ObčZ, který oproti PETL více chrání poškozeného, a to dle § 2915 odst. 1 tím, že škůdci jsou v případě alternativní kauzality zavázáni společně a nerozdílně. Občanský zákoník ve výše uvedeném ustanovení tak prakticky nečiní rozdíl mezi společným a samostatným jednáním více škůdců, neboť v obou případech odpovídají škůdci společně a nerozdílně, tj. solidárně (na rozdíl od proporcionální odpovědnosti dle PETL).

Občanský zákoník tak v případě alternativní příčinnosti upřednostňuje posílení postavení poškozeného, neboť se odchyluje od teorie podmínky. V opačném případě by to byl poškozený, kdo by musel nést v případě alternativní příčinnosti škodu: *ve vztahu k případům alternativní příčinnosti by bylo možné odpovědnost obou odpovědných osob odmítnout, neboť není zřejmé, která příčina vedla ke způsobení protiprávního následku. Takové řešení je ale nespravedlivé, a proto § 2915 odst. 1 věta druhá obsahuje ustanovení, které takové případy staví naroveň případům společného jednání, a podržuje je tedy solidární odpovědnosti.*¹⁶⁴

---

¹⁶³ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 1032

¹⁶⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář.* Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 980

Dle mého názoru jsou pro aplikaci solidární odpovědnosti při samostatném jednání dvou a více osob spravedlivé důvody. Ačkoliv v tomto případě alternativní kauzality nevíme, která příčina způsobila újmu, jestli ta nebo jiná, podstatné je, že každý potencionální škůdce porušil povinnost, a proto je spravedlivé každého jednotlivého škůdce volat k odpovědnosti.

Toto je zcela jasný rozdíl občanského práva oproti právu trestnímu, které v takovém případě vyvěrá ze zásady *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch). Škůdci (dle občanského práva) jsou na tom tak hůře než pachatelé (dle trestního práva). Naopak lépe je na tom v občanském právu v takovém případě alternativní příčinnosti poškozený, neboť může požadovat náhradu újmy po kterémkoliv ze škůdců, jelikož jsou mu zavázáni společně a nerozdílně. Přičemž je dle § 1872 odst. 1 ObčZ zcela na uvážení poškozeného, na kterém ze škůdců bude náhradu újmy požadovat.

Někdo by mohl namítnout, že v takovém případě budou v praxi více „biti“ ti škůdci, kteří jsou více solventní (čímž se myslí, že tito spíše uhradí újmu než jiní). Takováto argumentace však dle mého názoru postrádá hlavní podstatu, kterou je skutečnost, že újma vznikla a nemůže to být přece poškozený, kdo na tom bude „tratit“. V této souvislosti se pak nabízí otázka, proč solventnější škůdce více neinvestoval do prevence, jestliže na to měl prostředky?

Vedle výše uvedené alternativní příčinnosti uvádí PETL ještě další tři teorie u mnohosti relevantních příčin. Jednou z nich je teorie tzv. **konkurující příčinnosti**. Pro tuto teorii je vedle více rozhodných příčin základním pilířem temporalita, tj. že každá z více příčin by sama o sobě způsobila újmu *ve stejný okamžik*. Každé toto konkurující jednání je tak příčinnou škody poškozeného.¹⁶⁵

---

¹⁶⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 409

Synonymem pro teorii konkurující příčinnosti je též *kumulativní příčinnost*, neboť ta je dána tehdy, jestliže dvě události, a to každá z nich individuálně, by byly způsobily určitou škodu ve smyslu *conditio sine qua non*, za předpokladu, že by nenastala druhá událost. Příkladem může být situace, že A a B současně vystřelí a zasáhnou osobu X, přičemž každá z ran vypálených A i B je smrtelná. V takovém případě musí oba škůdci odpovídat solidárně, neboť jednání každého ze škůdců je *conditio sine qua non pro celkovou škodu*.¹⁶⁶

Jak již bylo výše uvedeno, je mnohdy podstatný rozdíl mezi právem občanským a právem trestním a výše uvedený příklad obsažený v komentáři k občanskému zákoníku by měl být s ohledem na usmrcení osoby X příkladem pro právo trestní. Navíc je otázkou, jak nahlížet na způsobení újmy *ve stejný okamžik*. V případě výkladu *stricto sensu* takový zcela stejný okamžik nemůže nikdy nastat. Proto by byl teoreticky vhodnější výklad *largo sensu*, tj. nahlížet na takový *stejný okamžik* s jistou rezervou. Otázka v této souvislosti je proto zcela namístě: jaký to má praktický dopad?

Nápovědou k odpovědi může být tak skutečnost, že teorie konkurující příčinnosti (na rozdíl od alternativní příčinnosti) v ObčZ obsažena není. Svým způsobem není její praktický dopad tak zásadní, neboť poškozený v případě plurality rozhodných příčin má právo na náhradu škody dle výše uvedeného § 2915 ObčZ, a to požadovat ji po kterémkoliv škůdci.

Ke stejné solidární odpovědnosti škůdců dochází v případě konkurenční příčiny dle čl. 3:102 PETL: neboť každé takové konkurenční jednání je považováno za příčinu škody poškozeného, přičemž dle čl. 9:101 odst. 1 písm. b) PETL je odpovědnost u více škůdců solidární, pokud nezávislé chování nebo jednání osoby způsobilo škodu poškozenému a ta samá škoda je také připsatelná jiné osobě. Pokud by některý škůdce tvrdil, že on celou škodu nezpůsobil, musel by to dle odst. 3 téhož článku prokázat. Pokud by toto prokázal, jeho odpovědnost bude dle PETL dílčí.

---

¹⁶⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 934 a násl.

Namísto teorie konkurující příčinnosti, která klade důraz na vznik následku *ve stejný okamžik*, se často může aplikovat teorie tzv. **potencionální příčinnosti**. Ta je oproti konkurující kauzalitě rozdílná právě v absenci *stejného okamžiku*, který navíc dle mého názoru je pouze ideálním jevem (a jako takový nemůže *stricto sensu* nastat).

Podstatou této v čl. 3:104 PETL obsažené teorie je *následné jednání*, které by způsobilo tu samou škodu jako jednání předcházející, přičemž toto *následné jednání* již nebude bráno v potaz. Jestliže však následné jednání způsobí další škodu či její zvětšení, musí být v takovém případě zohledněno.¹⁶⁷

Dle PETL tak lze ve vztahu k nárokům poškozeného hovořit o třech možných variantách, které korespondují se třemi odstavci potencionální kauzality. V prvním případě, kdy je škoda již způsobena prvním škůdce a druhý „škůdce“ by způsobil následně škodu nanejvýš stejnou, může poškozený požadovat náhradu škody pouze po prvním škůdci. Ve druhém případě, kdy první škůdce způsobí určitou škodu a druhý škůdce způsobí škodu dodatečnou nebo těžší, může poškozený požadovat po každém škůdci náhradu dílčí škody, tj. škody, kterou každý z nich způsobil. Ve třetím případě, kdy první škůdce způsobí pokračování škody a druhý škůdce následně by takovou škodu též způsobil, může poškozený požadovat náhradu škody po každém ze škůdců, tzn. že škůdci jsou odpovědní solidárně.

Poslední teorií v případě více rozhodných příčin je dle PETL tzv. **neurčitá dílčí kauzalita**. Ta je obsažena v čl. 3:105 a spočívá na dvou pilířích: nemožnosti určit přesnou příčinu a nemožnosti určit konkrétní část následku, jinými slovy: co způsobilo jakou část škody. Oproti alternativní příčinnosti ani jedno z protiprávních jednání nezpůsobilo, resp. nemohlo způsobit celou škodu, ale pouze její část. V tomto ohledu proto PETL každého škůdce povazuje k náhradě jen té dílčí škody, kterou svým protiprávním jednáním způsobil.

---

¹⁶⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 410

3.5. Ztráta naděje

Vedle výše uvedených teorií mnohosti rozhodných příčin obsažených v PETL, neobsahuje ObčZ ještě jednu další velmi zajímavou teorii, a tou je ztráta naděje či šance, jinými slovy anglicky *loss of chance*.

Anglický překlad zde není uveden náhodou, neboť je to právě anglické právo, které dalo vzniknout této teorii v dnešním pojetí: *jako první případ tohoto typu bývá uváděn anglický případ Chaplin v. Hicks z roku 1911. V dané kauze se jednalo o situaci, kdy divadelní manažer zapomněl oznámit žalobkyni, že postoupila do semifinále, ve kterém mezi padesáti semifinalistkami mělo být vybráno dvanáct a těm uděleno angažmá na tři roky v divadle. Žalobkyně pak žalovala, že ztratila šanci stát se jednou z dvanácti vybraných a požadovala náhradu újmy ve výši ztracené příležitosti. Soud uznal, že ztracená šance má určitou hodnotu a je kompenzovatelná.*¹⁶⁸

Podstatný rozdíl v mezinárodním pojetí této teorie tkví v tom, že anglické právo na rozdíl od českého práva deliktního nevyžaduje jistotu, co se způsobení škody v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním týče. Tzn. v common law postačí alespoň 51 % pravděpodobnost, že žalovaný svým protiprávním jednáním škodu způsobil, v angličtině označováno jako *on the ballance of probabilities*. Tím je příčinný stav dle common law dostatečně prokázán a škůdce tak může být úspěšně volán k odpovědnosti.¹⁶⁹

Taková situace je pro poškozeného výhodnější, stačí mu tak prokázat alespoň pravděpodobnost příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a vzniklou škodou. Osobně se domnívám, že takovýto hypotetický přístup ze strany poškozeného k tomu, aby byl úspěšný, by do právních vztahů vnášel prvek nejistoty. Osobně se mi nezamlouvá představa, že už samotných 51 % pravděpodobnosti by v českém právu stačilo k tomu, aby byl škůdce volán k odpovědnosti.

---

¹⁶⁸ DOLEŽAL, T., DOLEŽAL, A. *Problematika využití teorie ztráty šancí*. Praha: Časopis zdravotnického práva a bioetiky 1/2017, s. 44 a násl.

¹⁶⁹ HOLČÁPEK, T. *Odpovědnost za ztrátu naděje*. Praha: Právní rozhledy, 2013, s. 189 a násl.

Jelikož tato teorie v občanském zákoníku absentuje, je možné se s ní setkat místy v judikatuře, zejména Ústavního soudu. Ten ve své rozhodovací praxi dospěl ve vztahu k úplnému prokázání příčinné souvislosti k závěru, že v případě léčebných postupů a způsobené škody je pro poškozeného pacienta velmi obtížné stanovit jedinou příčinu škodlivého stavu. A proto se Ústavní soud se v tomto prokazování příčinné souvislosti inspiruje doktrínou common law *loss of chance* a *loss of expectation*, kdy soud odhaduje, jaké by byly v případě postupu *lege artis* statistické prognózy na úplné vyléčení či prodloužení života. Tím považuje Ústavní soud stoprocentní prokazování příčinné souvislosti ve výše uvedených věcech za nadbytečné.¹⁷⁰

V nedávné době stanovil Ústavní soud i mantinely z opačné strany pro užití této teorie, když rozhodl, že pokud byla šance na přežití 20 % a „ztráta šancí“ (*loss of chance*) 80 %, *byla tato šance natolik nízká, že její ztráta nezakládá odpovědnost žalované, a proto není dána příčinná souvislost mezi protiprávním zásahem a následkem.*¹⁷¹

Výše uvedené poměry na šance na přežití, resp. „ztrátu šancí“ lze v opačném pořadí najít v kontinentálním právu kupříkladu v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu v Belgii. Ten v tomto případě rozhodl, že *veterinář, jenž opomenul vykonat gastrický zákrok na koni, který v důsledku jeho opomenutí zemřel s tím, že byla znalecky stanovena 80% šance na přežití v případě včasného zákroku. Majitel zvířete obdržel 80 % hodnoty koně v podobě ušlého zisku a léčebných nákladů.*¹⁷²

A nejen z tohoto příkladu belgického Nejvyššího soudu je vidět, že teorie ztráty naděje má velmi blízko k ušlému zisku. Jak bylo již výše uvedeno, musí být ušlý zisk zřejmý nade vší pochybnost, tzn. za obvyklého chodu věcí, což vylučuje hypotetické a nijak nepodložené „očekávání“ poškozeného.

---

¹⁷⁰ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I ÚS 1919/2008 ze dne 12.08.2008

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3067/13 ze dne 20.12.2016

¹⁷² VLASÁK, M. *Aktuální vývoj práva civilních deliktů napříč Evropou na pozadí mezinárodní konference „European Tort Law 2008“*. Praha: Právní rozhledy 13/2009, s. 489

Výše uvedené mne utvrzuje i nadále v názoru, že není chybou, že teorie ztráty šance není v občanském zákoníku zakotvena. K tomu by mohl někdo namítnout, že přece tato teorie pomáhá poškozenému, aby měl větší vyhlídky na úspěch ve sporu se škůdcem. K tomu bych rád uvedl, že ze zákona má poškozený sice povinnost označit důkazy k prokázání svých tvrzení (§ 120 odst. 1 o.s.ř.), ale v konečném důsledku je to soud, který rozhodne, zda poškozený má právo na náhradu škody či nikoliv. A to i bez teorie ztráty šance.

Jeden z možných názvů této teorie „ztráta šance“ ve své podstatě zahrnuje nejistotu: ačkoliv má někdo šanci, ještě to automaticky neznamena, že toho skutečně dosáhne. Čímž je možné nahlížet na tuto teorii jako na teorii sice možného, ale nikoliv jistého. A právě *a contrario* k § 2910 ObčZ, který se týká ochrany absolutních práv, nelze o šanci v žádném případě uvažovat jako o absolutním právu chráněným zákonem.

V této souvislosti je možné uvést obdobný názor obsažený v komentáři k občanskému zákoníku: protiprávní zásah do šance na uzdravení člověka nelze považovat za zásah do jeho zdraví jako absolutního práva. *Obtížné je též nalezení právní normy, jejímž účelem by byla ochrana takové šance (§ 2910 věta druhá), i když to nelze vyloučit. Pokud tedy chceme o užití doktríny ztráty šance uvažovat, pak nejspíš toliko v oblasti smluvní náhrady újmy.*¹⁷³

Závěrem bych k příčinné souvislosti rád uvedl, že dojde-li soud k závěru, že příčinná souvislost je dána, stejně jako protiprávní jednání a s tím související vzniklá škoda, je nutné ve většině případů zkoumat i vedle těchto tří objektivních předpokladů pro vznik odpovědnosti za škodu i předpoklad subjektivní, kterým je zavinění.¹⁷⁴

---

¹⁷³ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1551

¹⁷⁴ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 496 a násl.

4. Zavinění

Zavinění tvoří subjektivní předpoklad odpovědnosti za škodu a v zásadě ho lze definovat jako vnitřní vztah subjektu k jeho vlastnímu jednání, které je v rozporu s objektivním právem, stejně tak se jedná o vnitřní vztah subjektu ke škodě, coby způsobenému následku protiprávního jednání. Protiprávnost jednání je zde proto zcela klíčová, bez ní nelze nikdy hovořit o zavinění, ale se zaviněním ji nelze ztotožňovat. Protiprávní jednání tak nemusí být vždy zároveň zaviněné, např. jde-li o duševní poruchu či o nedostatek věku.

Vzhledem k zásadě neznalost zákona neomlouvá (*ignorantia legis non excusat*) je možné zavinění přičítat i tomu subjektu, který poruší nevědomě objektivní právo, přestože jej znát měl a mohl. Jelikož se při zavinění jedná o vnitřní (duševní) vztah, jsou zde podstatné dvě složky. Těmi jsou prvek vědění (vědomost, případně i jen předvídání) a prvek vůle (chtění, případně i jen srozumění). Tyto 2 prvky jsou přítomny v zavinění zároveň. A každý z těchto dvou prvků může dosahovat různé formy a stupně, což má za následek dělení na dvě skupiny zavinění.¹⁷⁵

Výše uvedená definice zavinění však není explicitně uvedena v ObčZ, ale je dovozována právní teorií. Právní předpis, ze kterého je definice zavinění čerpána, není soukromoprávní, ale veřejnoprávní povahy, neboť hlavním pramenem ve vztahu k zavinění je trestní zákoník.

Ten v § 13 odst. 2 požaduje k odpovědnosti za trestný čin úmyslné zavinění, ledaže je výslovně stanoveno zavinění z nedbalosti. A v § 15 a 16 rozpracovává obě formy zavinění, tj. úmysl, resp. nedbalost. V rámci trestněprávní teorie shodné s občanskoprávní teorií je zavinění vybudováno na dvou základních složkách, a to na složce *vědění (intelektuální)* a složce *vůle (chtění)*.

---

¹⁷⁵ ŠVESTKA, J., DVOÁŘAK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 413

Dle trestněprávní teorie intelektuální složka zahrnuje vnímání okolního světa v celkové souvislosti a vytváří tak u daného subjektu jeho úsudky a představy o světě. V tomto ohledu tak subjekt usuzuje, jaké následky bude mít jeho jednání, tzn. co je jisté a co je možné. Volní složka pak obsahuje kladný vztah subjektu k zamýšleným skutečnostem, a to právě na základě znalosti podstatných okolností.¹⁷⁶

Za zmínku v této souvislosti stojí uvést, že existuje i další zákon v rámci veřejného práva, kde jsou též upraveny jednotlivé formy zavinění. Jedná se o zákon o odpovědnosti za přestupky, a to konkrétně § 15 (zde již je uveden úmysl i nedbalost ve společném paragrafu, na rozdíl od TrZ).

Základním rozdílem oproti TrZ má zákon o odpovědnosti za přestupky vzhledem ke skutečnosti, že přestupek je méně škodlivý než trestný čin, nižší požadavky: k odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.

Z výše uvedených právních předpisů veřejného práva, obsahující definice obou forem zavinění, čerpá právo soukromé především z trestního zákoníku. A to z důvodu zachování vnitřní jednoty právního řádu.¹⁷⁷

Na rozdíl od práva trestního není zavinění obligatorním předpokladem k odpovědnosti za způsobenou újmu. Takovéto pojetí *bez zavinění* se nazývá *objektivní odpovědnost*. Dle § 2895 ObčZ musí zákon výslovně stanovit případy objektivní odpovědnosti. Pakliže objektivní odpovědnost není zákonem stanovena, hovoříme o případech tzv. *subjektivní odpovědnosti* a jako další předpoklad odpovědnosti za způsobenou újmu se vyžaduje i zavinění.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 211

¹⁷⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 415

¹⁷⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 877 a násl.

S případy objektivní odpovědnosti je možné se setkat v ObčZ u škody způsobené provozem zvláště nebezpečným, u škody na nemovité věci, u škody z provozu dopravních prostředků, u škody způsobené zvířetem, u škody způsobené věcí, u škody způsobené vadou výrobku, u škody na převzaté věci, u škody na odložené věci, u škody na vnesené věci a též u škody způsobené informací nebo radou.

Dle občanskoprávní teorie zavinění odpovědného subjektu musí zahrnovat tři předpoklady odpovědnosti, kterými jsou právě: vzniklá újma jakožto následek protiprávního jednání, toto protiprávní jednání a též příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vzniklou újmou. Jak vůle, tak vědění odpovědného subjektu musí zahrnovat jeho vlastní jednání, jelikož obě tyto složky tvoří s jednáním tzv. psychofyzickou jednotu. A takové jednání se musí přičít objektivnímu právu. *A contrario* tak nepůjde o zavinění, pokud jednání není protiprávní. Z toho vyplývá, že zavinění vždy nutně předpokládá existenci protiprávnosti. Jinými slovy bez protiprávnosti nemůže jít o zavinění.¹⁷⁹

Protiprávnost nelze v českém právu s ohledem na domněnku zavinění dle § 2911 ObčZ směřovat se zaviněním, na rozdíl kupříkladu od Francie, Belgie či Švédska. V zásadě tak české právo v tomto ohledu není odlišné od práva rakouského, kde je zavinění od protiprávnosti také odlišováno. Přičemž zavinění se dle výše uvedeného ustanovení ObčZ u porušení zákonné povinnosti presumuje: *způsobil-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti*. Ačkoliv se zavinění presumuje, jedná se o vyvratitelnou domněnku, kdy škůdce může dokazovat, že škodu nezavinil. Kdežto protiprávnost jakožto objektivní porušení práva není na rozdíl od zavinění presumována.¹⁸⁰

Je proto na poškozeném, aby prokázal porušení zákonné povinnosti, v tom důsledku vzniklou újmu a samozřejmě příčinnou souvislost. Naopak zavinění právě s ohledem na jeho presumpci nemusí poškozený dokazovat.

---

¹⁷⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 414

¹⁸⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 943

Toto pravidlo nebylo v ObčZ 1964 výslovně zakotveno, nýbrž se dovozovalo z § 420 odst. 3 ObčZ 1964: *odpovědnosti se zproští, kdo prokáže, že škodu nezavinil*. Poškozený má tak ulehčené dokazování, na rozdíl od případů dle německého práva, např. § 832 BGB (odpovědnost dohledu nad nezletilým či fyzicky či duševně postiženým) či § 833 BGB (odpovědnost chovatele).¹⁸¹

Právě odpovědnost chovatele, rozdílně od německého práva (cit. § 833 BGB), byla ve vztahu k zavinění i soudně řešena. Nejvyšší soud s ohledem na § 420 ObčZ 1964 již dříve konstatoval, že *chovateľ koní mal predvídat' reakciu zvierat'a v kritickkej situácii a ak tak nekonal, porušil svoju právnú povinnosť*.¹⁸²

S ohledem na výše uvedené považují za vhodné uvést, že vědomí a vůle škůdce se musí vztahovat na jeho protiprávní jednání. To však v žádném případě neznamená, že škůdce, pokud neznal dané ustanovení zákona zakazující (v případě jeho protiprávního konání) či příkazující (v případě jeho protiprávního opomenutí), je zproštěn odpovědnosti. Podstatné tak není to, jestli škůdci dané zákonné ustanovení známo, ale zda měl možnost jej poznat. Proto výmluvy typu: *ale to jsem vůbec nevěděl*, jsou ve vztahu k zavinění irelevantní.

Toto pravidlo spočívá na zásadě *neznalost zákona neomlouvá (ignorantia legis non excusat)*. Stejně tak není rozhodné, zda škůdce zákonné ustanovení sice znal, ale chybně si jej vykládal. Lze tak shrnout, že *škůdci lze proto zavinění přičíst tehdy, jestliže sice nevěděl o tom, že svým protiprávním jednáním porušuje právní povinnost, objektivně však tomu tak je, a jestliže si tohoto rozporu vzhledem ke stavu svého vědomí a vůle byl schopen uvědomit, resp. si to měl a mohl uvědomit*.¹⁸³

---

¹⁸¹ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1562

¹⁸² Rozsudok Najvyššieho súdu SSR sp. zn. 3 Cz 31/79 ze dne z 25.05.1979

¹⁸³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 414 a n.

Jak již bylo výše uvedeno, zavinění je vnitřní psychický stav škůdce k porušení povinnosti. S ohledem na shora uvedené je zřejmé, že zavinění se dále dělí na dvě formy. Jednou z nich je úmysl a druhou formou je nedbalost.

Ačkoliv tyto pojmy jsou v občanském zákoníku zmiňovány, jejich definici bychom v ObčZ hledali marně. V úvodu této kapitoly byl proto záměrně uváděn trestní zákoník a jeho § 15 ve vztahu k úmyslu a § 16 ve vztahu k nedbalosti. Proto osobně považuji za důležité se na následujících stranách věnovat blíže každé z forem zavinění. Je to především z toho důvodu, že nedbalost se jako taková dle výše citovaného § 2911 ObčZ presumuje.

A na druhou stranu úmysl je též několikrát výslovně v ObčZ zmiňován (ať již ve vztahu k delší promlčecí lhůtě dle § 636 odst. 2 ObčZ u újmy, či dle § 638 odst. 2 ObčZ u bezdůvodného obohacení, či výše uvedené úmyslné porušení dobrých mravů dle § 2909 ObčZ, nebo nemožnosti snížit náhradu u škody způsobené úmyslně dle § 2954 odst. 1).

4.1. Úmysl

Ačkoliv ve výše uvedené kapitole týkající se porušení právní povinnosti je úmysl rozdělen dle právní teorie na úmysl přímý (*dolus directus*) a úmysl nepřímý (*dolus eventualis*), je takovéto dělení ve vztahu k současnému občanskému zákoníku ne zcela relevantní. Toto dělení úmyslu na dvě podskupiny je bezesporu vhodné a žádoucí v trestním právu, přesto je v soudobém právu soukromém podstatný úmysl bez dalšího dělení. Úmyslné protiprávní jednání subjektu je takové jednání, které přestoupilo hranice nedbalostního jednání a subjektu je znám i škodlivý následek, který subjekt měl v úmyslu způsobit, nebo vznik takového škodlivého následku subjekt schvaluje.¹⁸⁴

Jak již bylo výše stručně uvedeno, zavinění ve formě úmyslu je vyžadováno u některých ustanovení o náhradě újmy. Konkrétně se jedná o již výše zmiňované porušování dobrých mravů (viz blíže kapitola Porušení dobrých mravů) dle § 2909 občanského zákoníku.

Dále s ohledem na úmyslné zavinění považuji za vhodné zmínit i § 2953 odst. 1 větu 3. občanského zákoníku, kdy náhradu škody nelze snížit ani z důvodů zvláštního zřetele hodných tehdy, byla-li způsobena úmyslně. Důvody zvláštního zřetele hodné tak připadají do úvahy jenom tehdy, pokud újma nebyla způsobena úmyslně. ObčZ v tomto ohledu demonstrativně vypočítává, že se mají především zkoumat osobní a majetkové poměry škůdce, stejně tak i poměry poškozeného. Pokud by se kupříkladu nedbalý škůdce dostal do dlouhodobé nouze právě náhradou škody, lze očekávat od soudu, že využije tohoto moderačního práva.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 945

¹⁸⁵ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1696

Dle následujícího § 2954 občanského zákoníku v případě škody vzniklé úmyslným trestným činem, z něhož měl škůdce majetkový prospěch, může na návrh poškozeného soud rozhodnout o uspokojení z věci, jež škůdce tímto nabyl.

Při určení způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění musí být vzato dle § 2957 občanského zákoníku v potaz i odčinění okolností zvláštního zřetel hodných, kterými je právě úmyslné způsobení újmy, zejména je-li újma na přirozených právech způsobena lstí, pohrůzkou či zneužitím závislosti poškozeného na škůdci.

Stejně tak je úmysl, který vyvěrá z touhy ničit, ublížit či z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky, podstatný i pro náhradu nemajetkové újmy každému, kdo dle § 2971 občanského zákoníku důvodně pocítuje způsobenou újmu jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

Úmyslné zavinění újmy je vedle výše uvedených ustanovení podstatné i např. u svěřenského fondu, a to konkrétně dle § 1467 občanského zákoníku v případě účasti svěřenského správce, zakladatele či obmyšleného na činech, které sledují úmyslné poškození práv zakladatelova věřitele či úmyslné poškození svěřenského fondu. V takovém případě jsou tito škůdci zavázáni společně a nerozdílně, což dle mého názoru odpovídá aplikace § 2915 občanského zákoníku.

Stejně tak je zavinění ve formě úmyslu podstatné dle občanského zákoníku i v případě odvolání daru pro nevděk dle § 2072, a to tehdy, ublíží-li obdarovaný dárci úmyslně nebo z hrubé nedbalosti tak, že zjevně porušil dobré mravy. Tímto úmyslným ublížením se může rozumět nejen ublížení dárci samotnému, ale také například úmyslné způsobení újmy jeho synovi.¹⁸⁶

---

¹⁸⁶ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 22 a násl.

Vedle výše zmíněného úmyslného zavinění ve vztahu k darování bych rád uvedl i další úmyslné zavinění v závazkových vztazích, a to ve vztahu k zájezdu. Dle § 2544 občanského zákoníku se pořadatel při existenci mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, a zároveň jestliže je to ve smlouvě o zájezdu dohodnuto, může limitovat výši náhrady škody, která vznikla porušením povinnosti ze smlouvy o zájezdu. Taková limitace výše náhrady škody však dle citovaného ustanovení není možná tehdy, byla-li škoda způsobena úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

Obdobně k výše uvedenému se v případě přepravy osob a věcí neuplatní dle § 2580 odst. 3 občanského zákoníku případná, v přepravních řádech stanovená omezení povinnosti dopravce k náhradě újmy, jestliže byla taková újma způsobena úmyslně, nebo z hrubé nedbalosti.

Naopak v případě povinného pojištění dle § 2779 odst. 2 občanského zákoníku platí, že stanoví-li tak zvláštní zákon, vzniká pojistiteli povinnost uzavřít pojistnou smlouvu tak, aby mu povinnost poskytnout pojistné plnění vznikla i tehdy, pokud byla škoda způsobena úmyslným jednáním pojistníka, pojištěného nebo jiné osoby.

Takovým jiným zákonem je kupříkladu pro automobilisty zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Přestože pojistitel musí dle výše uvedeného zákona plnit i škodu způsobenou úmyslně, má právo proti pojištěnému na náhradu plnění vždy tehdy, jestliže dle § 10 odst. 1 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla prokáže úmyslné způsobení újmy pojištěným.

Závěrem k úmyslnému zavinění bych rád uvedl, že tato forma zavinění je podstatná i pro běh promlčecí lhůty. V případě úmyslného způsobení majetkové či nemajetkové újmy platí dle § 636 odst. 2 občanského zákoníku, že právo na její náhradu se promlčí nejpozději za patnáct let ode dne jejího vzniku. Toto je s ohledem na úmyslné zavinění prodloužení standardní promlčecí lhůty u práva na náhradu újmy o pět let oproti deseti letům uvedeným v prvním odstavci citovaného paragrafu.

4.2. Nedbalost

Druhou formou zavinění je nedbalost. Ve vztahu k zavinění je zcela klíčové již výše citované ustanovení § 2911 ObčZ, dle kterého platí, že při způsobení škody porušením zákonné povinnosti se má za to, že škůdce zavinil škodu z nedbalosti. Nedbalost se tak presumuje, není-li prokázán opak.

Na rozdíl od úmyslu je nedbalost založena na prvku vědění (předvídání). Škůdce tak v případě nedbalostního zavinění způsobit nechtěl, ale mohl a měl vědět (předvídat), že jeho jednáním, případně opomenutím škoda nastane. Případně měl vynaložit volní úsilí k zamezení škody, věděl-li o ní (předvídal-li ji).¹⁸⁷

Jak bylo výše uvedeno, nedbalost se dělí na dva druhy. Prvním druhem je nedbalost vědomá (latinsky *culpa lata*) a druhým je nedbalost nevědomá (latinsky *culpa levis*).

S pojetím nedbalosti se již setkáváme tisíce let. Stačí si připomenout v Novém zákoně evangelium podle Matouše, a to konkrétně podobenství o hřivnách (Mt 25,30). V něm služebník, který zakopal hřivnu, na první pohled nezpůsobil škodu, přesto byl uvržen do temnot. Jak k tomu poznamenává Kateřina Lachmanová, škodu způsobil už tím, že nevykonat, co měl vykonat, tj. hřivnu jako ostatní služebníci rozmnožit.¹⁸⁸ Ergo jednal nedbale.

Přesto však je výše uvedené dělení nedbalosti doménou práva trestního a v současném občanském zákoníku je jejich rozlišení poněkud neopodstatněné. Lze říci, že bychom měli v současném soukromém právu mluvit o nedbalosti hrubé a nedbalosti prosté.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 416

¹⁸⁸ LACHMANOVÁ, K. *Dvoji tvář lenosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, s. 13

¹⁸⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 945

Považuji za vhodné zmínit, že podle teorie práva je latinský překlad nedbalosti hrubé obdobný jako latinský překlad nedbalosti vědomé. V obou případech se jedná o termín *culpa lata*.¹⁹⁰

Osobně se domnívám, že termín hrubé nedbalosti však nelze směřovat s termínem nedbalosti vědomé, neboť takováto terminologie by nebyla totožná. Navíc jak bude níže uvedeno, občanský zákoník na několika místech výslovně zmiňuje právě hrubou nedbalost, a právě s ohledem na tuto terminologii by dle mého názoru bylo velmi matoucí zaměňovat pojem hrubá nedbalost s pojmem jiným.

Ačkoliv může být hrubá nedbalost někdy považována za nedbalost nevědomou, jedná se tak pouze v krajních případech. Hrubá nedbalost je v případě porušení určitých důležitých povinností, které vyplývají ať již z právního předpisu, povolání či závažného zanedbání povinné péče.¹⁹¹

Dle judikatury Nejvyššího soudu je hrubá nedbalost definována jako nedbalost dosahující nejvyšší intenzity, která svědčí o škůdcově lehkomyšlném přístupu k plnění povinností, kdy je zanedbán požadavek náležité opatrnosti takovým způsobem, že toto zanedbání svědčí o zřejmé bezohlednosti škůdce k zájmům jiných osob.¹⁹²

Ona hrubá nedbalost je tak i v souladu s právní teorií založena právě na uvedené bezohlednosti či na bezstarostnosti škůdce, kdy tato bezohlednost či právě bezstarostnost by u řádně jednající osoby neměla nikdy nastat. Proto je hrubá nedbalost nejvyšším stupněm nedbalosti a jedná se tak o absenci řádné péče ve zvlášť neospravedlnitelné a podstatné míře.¹⁹³

---

¹⁹⁰ GERLOCH, A. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 179

¹⁹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 418

¹⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2702/2012 ze dne 17.12.2014 či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1837/2015 ze dne 09.10.2015

¹⁹³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 945

De lege lata se s termínem hrubá nedbalost můžeme setkat na několika místech v občanském zákoníku.

Konkrétně se jedná o některá výše citovaná ustanovení, a to zejména § 2072 odst. 1 (odvolání daru pro nevděk), § 2544 (limitace náhrady škody ze smlouvy o zájezdu), § 2580 (omezení povinnosti dopravce k náhradě újmy) či § 2971 (náhrada nemajetkové újmy každému, kdo důvodně pociťuje způsobenou újmu jako osobní neštěstí).

Vedle výše uvedené nedbalosti hrubé se může v praxi vyskytovat i méně intenzivní forma nedbalosti, kterou je nedbalost prostá, nejčastěji půjde právě o nedbalost nevědomou. Tato se v praxi nejčastěji blíží náhodě v právním smyslu, a ne vždy je proto možné ji rozlišit od nezaviněně způsobené škody. V zásadě lze uvést, že pokud si určitá osoba možnost způsobení škody neuvědomila a ani vzhledem k okolnostem (objektivní hledisko) uvědomit neměla a nemohla, jde o náhodu, která jde k tíži poškozeného. V opačném případě, pokud si osoba možnost způsobení škody uvědomit měla a mohla, jedná se ještě o nedbalost a my zde tak hovoříme o škůdci a jím způsobené škodě.¹⁹⁴

Pro posouzení toho, zda je škoda způsobená porušením zákonné povinnosti zaviněna úmyslně či z nedbalosti, se použije domněnka obsažená v § 2911 občanského zákoníku, kdy se má za to, že škoda je zaviněna z nedbalosti. Přesto nelze jednoznačně učinit závěr, že by nedbalost byla presumována ve formě nedbalosti prosté, ale je vhodnější učinit poněkud širší závěr, že nedbalost je presumována ve všech jejích formách. Podstatné však v praxi bude hlavně to, že tato domněnka je domněnkou vyvratitelnou a bude proto na škůdci, aby prokázal, že nejednal nedbale, natož úmyslně. Toto je nutno posuzovat s přihlédnutím k objektivním standardům chování. Zkrátka řečeno, osoba, která nenaplní péči od ní objektivně požadovanou, jednala nedbale.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 418

¹⁹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 948

Za zmínku jistě stojí i srovnání se zahraniční úpravou, konkrétně v Německu dle § 276 odst. 2 BGB jedná nedbale v občanskoprávních věcech ten, který v běžném styku nedbá požadované péče.

Na domněnku nedbalosti dále navazuje § 2912 občanského zákoníku, který ve svém prvním odstavci vymezuje pojem nedbalosti. Dle tohoto ustanovení se má za to, že nedbale jedná škůdce tehdy, pokud nejedná tak, jak lze od osoby průměrných vlastností očekávat. I zde se opět jedná o vyvratitelnou domněnku, k tomu viz výše. Podstatné však je odpověď na otázku, co se rozumí pod termínem „osoba průměrných vlastností“?

V občanském zákoníku definici tohoto ne zcela určitého právního pojmu nenajdeme. Přesto však se osobou průměrných vlastností v praxi rozumí osoba, která patří do určité profesní či zájmové skupiny osob, a právě podle průměrných požadavků na obdobné příslušníky té dané skupiny se bude hodnotit její standard chování. Naopak se nebude zohledňovat její individuální znalosti či zkušenosti. Míra chování proto bude hodnocena objektivně.¹⁹⁶

K výše uvedenému je vhodné zmínit i druhý odstavec posledně citovaného ustanovení, kdy škůdce dá najevo zvláštní vlastnosti (znalost, dovednost nebo pečlivost), či se zaváže k činnosti, ke které jsou zvláštní vlastnosti potřeba, a tuto zvláštní vlastnosti neuplatní, má se za to, že škůdce jedná nedbale. Opět se jedná o vyvratitelnou domněnku. Zde však je pro její vyvrácení potřeba, aby domnělý škůdce prokázal, že jednal s odbornou péčí. Jedině tak se zproští odpovědnosti za škodu. Tímto ustanovením jsou tak vloženy na odborníky větší nároky na jejich jednání, a to právě s ohledem na úvodní ustanovení občanského zákoníku, konkrétně na § 5 odst. 1. Lze říci, že toto ustanovení se snaží posilovat důvěru osob v ty, kteří se za odborníky považují.¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 953

¹⁹⁷ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1564 a násl.

4.3. Náhoda

V samotném závěru této kapitoly bych rád zmínil i takové situace, kdy sice vznikne újma, ale nemusí zde být osoba, která by za vzniklou újmu jakožto škůdce byla dle platného práva odpovědná.

Přestože já osobně na náhodu nevěřím, tak právní teorie tento pojmem používá a rozeznává dva druhy náhod, a to náhodu prostou (*casus minor*) a náhodu kvalifikovanou (*casus maior*). Přičemž náhoda kvalifikovaná je často označována jako tzv. vyšší moc, tj. nejenom jako *casus maior*, ale též jako *vis maior*, a to tehdy, jestliže se jedná o událost vzniklou mimo sféru určitého provozu. V takovém případě lze hovořit o tzv. objektivní teorii vyšší moci.

Ne vždy je ale potřeba k takovéto vyšší moci nutný objektivní znak, tzn. není nezbytnou podmínkou pro vyšší moc vznik újmy mimo sféru provozu. Tento objektivní znak ani nepožaduje čl. 7:102 výše uváděných PETL.¹⁹⁸

Uvedení náhody v kapitole týkající se zavinění má své opodstatnění právě s ohledem na § 2904 ObčZ, dle kterého je povinen k náhradě újmy ten, kdo ze své viny dal k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilě újmě zabránit. Čímž je částečně, tj. v některých případech, zodpovězena otázka položená v úvodu této podkapitoly.

Dle mého názoru je takovéto ustanovení týkající se odpovědnosti za náhodně vzniklou škodu spravedlivé, neboť tak ochraňuje poškozeného, který by si jinak měl způsobenou újmu nést výlučně sám (*casum sentit dominus*). Respektive mu alespoň dává dle mého názoru naději na to, že v případě způsobené újmy se může domáhat její náhrady.

---

¹⁹⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 419

Toto ustanovení nebylo v původním občanském zákoníku ani v obchodním zákoníku výslovně obsaženo. Přičemž důvodová zpráva k ObčZ výslovně uvádí, že *toto ustanovení o povinnosti nahradit škodu způsobenou náhodou v platné právní úpravě chybělo a právní praxe musela dosud vycházet z obecné zásady casum sentit dominus. Proto se navrhuje výslovná úprava této právní otázky s tím, že základem je pojetí formulované ve vládním návrhu občanského zákoníku z r. 1937.*¹⁹⁹

Nutno nad rámec důvodové zprávy podotknout, že nejen vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 byl inspirací pro toto nové ustanovení. Dle mého názoru muselo být důležitým východiskem ustanovení § 1311 části věty druhé ABGB. To dříve na našem území stanovilo (v Rakousku stále stanovuje), že dal-li někdo náhodě svým zaviněním příčinu, ručí za veškerou újmu, která by se nebyla jinak stala.

V této souvislosti je vhodné uvést, že právní teorie k ABGB s výše uvedeným ustanovením § 1311 užívá termínu *zaviněná náhoda*. Nejedná se však o označení náhody jako právní skutečnosti, nýbrž o označení přičitatelnosti následků zaviněného jednání škůdce. V souladu s touto teorií tak škůdce odpovídá nejen za stav, které svým zaviněným jednáním bezprostředně vyvolal, ale též za veškerou další újmu, jejíž vznik umožnil. Je zde proto dána příčinná souvislost mezi zaviněným jednáním a veškerou v tomto důsledku vzniklou újmou. Zde se tak plně projeví výše uváděná teorie podmínky, tj. přirozené přičinnosti. Lze shrnout, že jednání škůdce je proto *conditio sine qua non* pro vznik újmy, přičemž zároveň dle § 2904 ObčZ se musí jednat o adekvátní příčinu. Což s ohledem na § 2904 ObčZ znamená, že právně relevantní příčinou proto bude zaviněné jednání škůdce, které bylo podnětem ke vzniku náhody.²⁰⁰

Z výše uvedeného je tak zřejmé, že se nový občanský zákoník tímto staronovým ustanovením odchýlil od dříve používané teorie, že v zásadě si poškozený nese škodu způsobenou náhodou sám. V této situaci považují za nutné zdůraznit, že toto platilo u odpovědnosti za škodu založenou na subjektivním principu.

---

¹⁹⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 1025

²⁰⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 908

Bylo by proto mylné tvrdit, že dle předchozí právní úpravy si poškozený nesl vždy škodu sám. Výše použité slovní spojení *v zásadě*, dává tušit, že tomu tak nebylo. Právě v případech odpovědnosti za škodu založené na přísném objektivním principu, přicházela odpovědnost nejen za kvalifikovanou škodu, ale i za tzv. prostou náhodu. Toto bylo dáno právě z důvodu zabezpečení větší ochrany poškozených v důsledku rozvoje hospodářství. Dříve se tak jednalo o nemožnost se zprostit odpovědnosti dle § 421a ObčZ 1964, kdy byla škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito při plnění závazku. Jednalo se tak o případ tzv. absolutní objektivní odpovědnosti bez možnosti liberace.²⁰¹

---

²⁰¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 420

Závěr

V této rigorózní práci jsem měl za cíl přiblížit nezbytné předpoklady pro vznik odpovědnosti za újmu. A to nejen z pohledu současného občanského zákoníku, ale i z pohledu minulé úpravy. Dovolím si tvrdit, že s účinností nového občanského zákoníku se toho v jádru problematiky předpokladů pro vznik odpovědnosti za újmu v zásadě mnoho nezměnilo. I nadále je nutné pro vznik odpovědnosti za újmu naplnění alespoň tří předpokladů, a to porušení povinnosti, vznik újmy a příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vzniklou újmou, případně ještě naplnění čtvrtého předpokladu, a to zavinění.

Přesto je na první pohled patrná terminologická změna, a tou je obecný pojem *újma*, který zahrnuje jak *škodu*, tak i *nemajetkovou újmu*. Původní občanský zákoník užíval obecný pojem škoda, což se osobně domnívám, že není pro laiky až tak zásadní rozdíl. A to právě s ohledem na to, že dle mého názoru většina adresátů občanského zákoníku takovýto rozdíl ani nepostřehne, natož aby ho v praxi užívala.

Na druhou stranu mám z pohledu advokátní praxe za to, že se touto novou terminologií odstranily praktické komplikace při aplikaci § 11 a násl. ObčZ 1964, ve kterých byla poskytnuta i ochrana před útoky na zdraví a život a nároky z toho vyplývající a § 420 a násl. ObčZ 1964, kde byla upravena odpovědnost za škodu na zdraví. Nyní je situace díky změně terminologie přehlednější, neboť je jasné, kdy se jedná o škodu a kdy o nemajetkovou újmu (a kdy o odčinění újmy vzniklé na zdraví).

Pokud bych měl zmínit i další změnu oproti původnímu občanskému zákoníku z pohledu tématu této rigorózní práce, bude jí namísto termínu *protiprávní úkon* nový termín, kterým je *protiprávní jednání*. V tomto případě nemám za to, že se jedná o zcela zásadní změnu, kterou by většina adresátů normy občanského zákoníku nějak zvlášť rozlišovala, natož pocítovala.

Co ale činí zásadní změnu oproti předchozí právní úpravě, je opuštění *dvoukolejnosti* právní úpravy. Dříve mohlo činit potíže, který právní předpis aplikovat, jestli občanský či obchodní zákoník, který byl k zákoníku občanskému ve vztahu speciality. Nyní je věc jednodušší právě v tom smyslu, že je pouze jeden soukromoprávní předpis pro stanovení předpokladů odpovědnosti za újmu.

Podstatnou změnou ve vztahu ke škodě, avšak okrajově dotýkající se tématu této rigorózní práce, je otázka náhrady škody. Do 31.12.2013 se jak podle občanského zákoníku, tak i podle obchodního zákoníku nahrazovala škoda primárně v penězích.

Dle současného občanského zákoníku se však škoda nahrazuje primárně uvedením do předešlého stavu a až v situaci, kdy to není dobře možné, anebo tak žádá poškozený, nahrazuje se v penězích. Toto je dle mého názoru vhodná změna, neboť *naturální restituce* neznevýhodňuje tolik poškozeného jako *restituce reitutární*, kdy poškozený není zatížen rozhodováním, co s penězi učiní. A navíc uvedením do předešlého stavu je bližší situaci před vznikem škody. Lze to ilustrovat na situaci, kdy škůdce poškodí věc a následně škodu uvede do předešlého stavu. Pro mne osobně je taková náhrada vhodnější než poskytnutí peněz na opravu poškozené věci, kdy vzniknou náklady obětované příležitosti související s opravou (kdo, kdy, jak ji provede apod.).

Nyní bych se vrátil zpět k samotným předpokladům odpovědnosti za újmu, neboť tyto jsou tématem rigorózní práce. Při srovnání příčinné souvislosti s návrhem PETL se nemohu ubránit pocitu, že *de lege ferenda* by bylo nanejvýš vhodné kodifikovat alespoň základy příčinné souvislosti do občanského zákoníku. A to především z toho důvodu, že český právní systém je systémem psaného práva, kdy právo by mělo být adresátům normy dostupné právě v psaných právních předpisech, v tomto případě v občanském zákoníku. A nikoliv až z judikatury.

Výše uvedené však činí u příčinné souvislosti zásadní problém, neboť tato je dotvářena právě až judikaturou a v občanském zákoníku není v zásadě nikterak kodifikována.

Přesto, pokud příčinná souvislost absentuje, nemůže vzniknout odpovědnost za újmu. Navíc se u kauzálního nexu nejedná pouze o jednu teorii, ale o dvě zásadní teorie, a to teorii podmínky a teorii adekvátnosti.

Proto *de lege ferenda* nutně docházím k závěru, že příčinná souvislost by měla být v úvodu hlavy III. v části čtvrté občanského zákoníku výslovně zakotvena s tím, že by bylo vhodné kodifikovat teorii adekvátnosti a teorii podmínky v nejnужnější formě. A to tím spíše, když občanský zákoník je právě v jiných institutech poměrně kazuistický (zejména tak činí u zvláštních ustanovení nahradit škodu).

Proto bych výslovné uvedení alespoň základů příčinné souvislosti v občanském zákoníku rozhodně doporučoval. Navíc, když tyto jsou uvedeny v tzv. soft law, kterým je právě porovnávaný návrh PETL, jenž není závazným právním předpisem, ale právě jistou inspirací právě pro úvahy *de lege ferenda*.

Dále se *de lege ferenda* domnívám, že by bylo nanejvýš vhodné začlenit do občanského zákoníku i definici čtvrtého, byť ne vždy nezbytného předpokladu pro vznik odpovědnosti za újmu, tj. zavinění. A to především z toho důvodu, že teorie zavinění ve formě ať již úmyslu, či nedbalosti je čerpána z veřejnoprávní úpravy, ačkoliv dle úvodního ustanovení občanského zákoníku je uplatňování soukromého práva nezávislé na uplatňování práva soukromého.

S ohledem na integritu právního řádu jako celku není nutné vymýšlet novou definici zavinění, resp. jeho dvou forem. Pouze bych *de lege ferenda* doporučil toto uvést explicitně do občanského zákoníku. A to tím spíše, když už i v zákoně o odpovědnosti za přestupky je zavinění definováno, přestože je zákon o odpovědnosti za přestupky obdobně jako trestní zákoník veřejnoprávní normou.

Abych však pouze nekritizoval, chtěl bych zcela závěrem uvést, že ostatní zbývající předpoklady odpovědnosti za újmu jsou dle mého názoru poměrně dobře upraveny, a proto bych zásahy do nich nedoporučoval. A to právě s ohledem na zásadu jistoty a předvídatelnosti aplikace občanského práva do budoucna.

Seznam zkratek právních předpisů

ABGB	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný zákoník občanský
BGB	občanský zákoník účinný ve Spolkové republice Německo
LZPS	zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZdravSl	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Použité prameny

Literatura

BÄHR, P. *Grundzüge des Bürgerlichen Rechts*. München: Verlag Franz Valen GmbH, 1995

BROX, H. *Allgemeines Schuldrecht*. München: C. H. BECK, 2015

DOLEŽAL, T., DOLEŽAL, A. *Problematika využití teorie ztráty šancí*. Praha: Časopis zdravotnického práva a bioetiky 1/2017

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013

ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013

ELISCHER, D. *Pojetí škody, resp. újmy v aktuálních dokumentech evropského deliktního „soft law“*, Právník 4/2011

GAIUS, *Učebnice ve čtyřech knihách*. Plzeň: 2006. Díl 1.

GERLOCH, A. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009

HOLČAPEK, T. *Odpovědnost za ztrátu naděje*. Praha: Právní rozhledy, 2013

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014

CHLOUPEK, V., HARTVICOVÁ, K., a kol. *Patentový zákon.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016

JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003

KOBLIHA, I., ELISCHER, D. a kol. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona. Praktická příručka.* Praha: Leges, 2012

LACHMANOVÁ, K. *Dvojitá tvář lenosti.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014

NEDBÁLEK, K. *Výpočet nemajetkové újmy.* Bulletin advokacie 11/2015

NOVOTNÝ, P., KOUKAL, P., ZAHOŘOVÁ, E. *Nový občanský zákoník: Náhrada škody.* Praha: Grada, 2014

PALANDT, O. *Bürgerliches Gesetzbuch.* München: C. H. Beck, 2010

PETROV, J. *Protiprávnost a obecná prevenční povinnost.* Praha: Právní rozhledy, 2007, č. 20

ROUČEK F., SEDLÁČEK J. *Komentář k Československému obecnímu zákoníku*. Praha, 1935

ROZEHNAL, A. *Náhrada reflexní škody společníků korporací*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016

SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004

SVEJKOVSKÝ, J. a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. Praha: C. H. BECK, 2015

SVEJKOVSKÝ, J., VOJTEK, P. ARNOŠTOVÁ, L. T. a kol. *Zdravotnictví a právo*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2016

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 726

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012

ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*. 2.vydání. Praha: C. H. Beck, 2011

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné*. Svazek II. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník Komentář*. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M. a kol. *Občanský zákoník, I. II. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

TELEC, I., TŮMA, P. *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2007

TICHÝ, L. *Neuspokojivé řešení smluvní odpovědnosti za škodu v o. z.* Bulletin advokacie, 3/2018

VÍTOVÁ, B. a kol. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015

VLASÁK, M. *Aktuální vývoj práva civilních deliktů napříč Evropou na pozadí mezinárodní konference „European Tort Law 2008“*. Praha: Právní rozhledy 13/2009

Soudní rozhodnutí a stanoviska

Rozsudek Spolkového soudního dvora sp. zn. IV ZR 252/52 ze dne 09.07.1953

Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 11/1976

Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 7/1979

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR sp. zn. 3 Cz 31/79 ze dne z 25.05.1979 uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 5/1981

Rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 46/1983

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. II Odon 15/1996 ze dne 31.01.1996

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 331/98 ze dne 07.01.1999

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2001/99 ze dne 02.02.2000

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 08.02.2000

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 562/99 ze dne 28.11.2000

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 300/2001 ze dne 21.02.2002

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 399/2002 ze dne 15.10.2002

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 986/2001 ze dne 20.02.2003

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 540/2004 ze dne 14.10.2004

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15.03.2005

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 368/2005 ze dne 27.10.2005

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 236/2005 ze dne 27.02.2007

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 312/05 ze dne 01.11.2007

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1085/2006 ze dne 18.09.2008

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2703/2006 ze dne 16.10.2008

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 3629/2008 ze dne 05.11.2008

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3911/2007 ze dne 30.03.2010

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1622/2009 ze dne 31.08. 2010

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31.08.2010

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 3471/2009 ze dne 24.03.2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 224/2010 ze dne 30.03.2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1583/2010 ze dne 18.05.2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3834/2010 ze dne 01.09.2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3967/2009 ze dne 26.10.2011

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 326/2012 ze dne 11.04.2012

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3672/2012 ze dne 26.02.2014

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2702/2012 ze dne 17.12.2014

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 1837/2015 ze dne 09.10.2015

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3122/15 ze dne 02.02.2016

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 1402/2015 ze dne 12.04.2016

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 5379/2015 ze dne 01.06.2016

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2767/2015 ze dne 23.06.2016

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3067/13 ze dne 20.12.2016

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3098/17 ze dne 25.10.2017

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 364/2016 ze dne 29.11.2017

Rozsudek Spolkového soudního dvora sp. zn. V ZR 311/16 ze dne 09.02.2018

Internetové zdroje

Soudní rozhodnutí ve věcech nemajetkové újmy. Dostupné na: www.datanu.cz

Gefährdungshaftung. Dostupné na: www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap9

PETL. Dostupné na: www.egtl.org

Předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu

Abstrakt

Cílem této rigorózní práce je přiblížit předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu. Z časového hlediska je prvním předpokladem porušení povinnosti. Proto první kapitola pojednává právě o porušení povinnosti, přičemž se blíže věnuje porušení dobrých mravů, porušení zákona a porušení smluvní povinnosti. V závěru se první kapitola zaměřuje na okolnosti vylučující protiprávnost, zejména krajní nouzi a nutnou obranu. Druhá kapitola pojednává o druhém nezbytném předpokladu odpovědnosti za újmu, kterým je újma. Tato kapitola tak rozděluje újmu na škodu, tj. újmu majetkovou, a újmu nemajetkovou. U škody se zmiňuje i o jejich jednotlivých složkách, kterými jsou skutečná škoda a ušlý zisk. A u nemajetkové újmy jsou uvedeny některé její ustanovení ve speciálních zákonech. Druhá kapitola blíže uvádí i občanskoprávní úpravu ve Spolkové republice Německu, konkrétně obsaženou v německém občanském zákoníku. Třetí kapitola pojednává o třetím nezbytném předpokladu vzniku odpovědnosti za újmu, kterým je příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a následnou újmu. Příčinná souvislost na rozdíl od předchozích dvou předpokladů není téměř vůbec blíže popsána v obč. zákoníku. Z tohoto důvodu je tak uváděna prostřednictvím judikatury a právní teorie. Tato kapitola se zaměřuje na dvě teorie kauzálního nexu, a to teorii podmínky a teorii adekvátní příčinné souvislosti. Dále je ve třetí kapitole uvedena i praktická situace, kdy je rozhodných příčin více. A závěr třetí kapitoly obsahuje úvahu ohledně ztráty naděje. Čtvrtá kapitola pojednává o zavinění, což však není na rozdíl od předchozích tří předpokladů odpovědnosti za újmu předpokladem vždy nezbytným. Zavinění je však nutné brát v potaz tehdy, když hovoříme o subjektivní odpovědnosti za újmu. Naopak při objektivní odpovědnosti se k zavinění nepřihlíží. Ve čtvrté kapitole se proto dále pojednává o dvou formách zavinění, a to úmyslu a nedbalosti. A v závěru je zmíněna i změna oproti původní občanskoprávní úpravě, a to zejména odpovědnost za náhodu

Klíčová slova:

újma, předpoklady, odpovědnost

Presumptions for constitution of damage responsibility

Abstract

The aim of this rigorous thesis is to bring closer the presumptions for the constitution of damage responsibility. In terms of time, the first presumption is the breach of duty. Therefore, the first chapter deals with the breach of duty, focusing more closely on violation of good morals, breach of law and breach of contractual obligations. In conclusion, the first chapter focuses on circumstances excluding unlawfulness, especially necessity and self-defence. The second chapter deals with the second presumption for the constitution of damage responsibility that is damage. This chapter divides the damage to material damage and immaterial damage. The material damage is also mentioned with its individual components, which are the real damage and the lost profit. And for immaterial damage, some of its provisions are specified in special laws. The second chapter also covers the civil legislation in the Federal Republic of Germany, specifically contained in the German Civil Code. The third chapter deals with the third presumption for the constitution of damage responsibility, which is the cause between the breach of duty and the consequent damage. The cause to the difference from the previous two presumptions is almost not described in the Civil Code. For this reason, it is mentioned through case law and legal theory. This chapter focus on two theories of causes, namely the theory of condition and the theory of adequate causal relationship. Further, the third chapter also shows the practical situation where are more relevant causes. And the conclusion of the third chapter reflects the loss of chance. The fourth chapter deals with culpability, which is unlike the previous three presumptions for the constitution of damage responsibility not always necessary. However, the culpability must be considered when we are talking about subjective damage responsibility. Conversely, in the case of objective damage responsibility, the culpability is not considered. The fourth chapter therefore deals with two forms of culpability, namely intention and negligence. Finally, there is a change from the previous Civil Code, especially the responsibility for coincidence.

Key words:

damage, presumptions, responsibility